UPPSALA
UNIVERSITET

En outnyttjad resurs?

En undersökning om gröna bibliotek och folkbibliotekets roll i klimatkrisen

Emma Axelsson

Institutionen för ABM
Uppsatser inom biblioteks- & informationsvetenskap ISSN 1650–4267
Masteruppsats, 30 högskolepoäng, 2022, nr 846

Författare/Author
Emma Axelsson

Svensk titel
En outnyttjad resurs? En undersökning om gröna bibliotek och folkbibliotekets roll i klimatkrisen

English Title
An Unused Resource? A Study of Green Libraries and the Role of Public Libraries in the Climate Crisis

Handledare/Supervisor
Anne-Christine Norlén

Abstract
Introduction. This thesis focuses on the concept of green libraries with the aim to understand how the public library can promote climate action. Since green libraries for long have been absent in Sweden, the study's objective is to examine green libraries in an international context to address what features four German public libraries show that green libraries can fulfill; and in a national context to investigate how green libraries can apply to the Swedish public library's role in society.
Method. Semi-structured interviews with librarians at four German green libraries were conducted. The interviews were recorded, and the transcripts was analyzed thematically. In addition to the interviews, the material also consists of documents of different genres used to analyze the Swedish perspective.
Analysis. The analytical framework uses a theoretical model specially designed to be used in the analysis, called the re-intermediary-model. The model demonstrates the potential of the public library as a social infrastructure in addressing societal issues, such as the issue of climate change. The analysis maps the empirical material and previous research about green libraries to show which library features it fits into. Additionally, the mapped empirical material helps identify the opportunities for green libraries in Sweden.
Results. The analysis identifies several areas of interest. The results show that the German green libraries fit into the features of the theoretical model. The libraries' green activities and services function as local meeting places; they inspire users to act with more environmental awareness; green libraries educate about climate change and ways to promote climate action in daily life; and they offer creative spaces to let the users experience sustainability. The results also show that there are many opportunities for green libraries to be applied in Sweden. Many aspects of green libraries and climate action conform to the Swedish Library Act, foremost the legislation requiring municipalities and county councils to adopt library plans which enables politicians to include climate strategies in the plans and public libraries in local climate strategies. Swedish libraries could devote themselves to conveying knowledge and information about climate change in several ways, for example through urban gardening, media and information literacy, repair cafés and lectures.
Conclusion. Findings reveal that the public library can support civic abilities to participate in climate action. The view of the public library as a space for living and not only a place of books enables the library to convey information and knowledge through various activities and services. The public library's local connection and inclusive target group give capacity to bring people closer to complex information about climate change, which could benefit climate action and promote community resilience. The thesis also show that Swedish public libraries have a potential site for addressing the issue of climate change and promote climate action.

This is a two-year master's thesis in Library and Information Science.

Ämnesord
Gröna bibliotek, klimatförändringar, bibliotek och samhälle, klimatomställning, folkbibliotek

Key words
Green libraries, Climate change, Libraries and society, Climate transition, Public libraries

To save our planet we can stop thoughtless waste. We can recycle and support ecologically advanced survival strategies. We can celebrate and honor communalism and interdependency by sharing resources. All these gestures show a respect and gratitude for life. When we value the delaying of gratification and take responsibility for our actions, we simplify our emotional universe. Living simply makes loving simple.

bell hooks, ur *all about love: new visions* (2001, s. 125).

Innehållsförteckning

Figurförteckning **6**

Inledning **7**

Green Library Movement 8

Definition av gröna bibliotek 8

Syfte och frågeställningar 9

Klimatdiskursens begrepp och definitioner 10

Miljö 10

Klimat 11

Hållbarhet och hållbar utveckling 11

Teoretiska utgångspunkter 12

Four spaces-modellen 12

Action for Climate Empowerment 14

Social infrastruktur 16

Metod och material 18

Intervjuer 18

Teoretisk modell 21

Dokument 21

Etiska överväganden 21

Metoddiskussion 22

Forskningsöversikt **24**

Gröna bibliotek 24

Byggnader och administration 24

Bibliotekets praktiker och processer 25

Miljöutbildning och miljölitteracitet 26

Klimat- och hållbarhetsstrategier 27

Svenska perspektiv 28

Folkbibliotekets roller 29

Sammanfattning 32

Undersökningens disposition **33**

Del 1. Återförmedlingsmodellen **34**

Modellens utformning 34

Egenskaper 36

Funktioner 36

Användning av modellen 37

Del 2. Kartläggning av gröna bibliotek **39**

Mötande rum 39
Svenska bibliotek i förhållande till samhällets behov 43
Inspirerande rum 45
Bibliotekspolitiska förutsättningar i Sverige 48
Lärande rum 51
Svenska bibliotek och medie- och informationskunnighet 55
Skapande rum 57
Biblioteket som resurs i svenska samhällen 60
Slutdiskussion 64
Sammanfattning 64
Biblioteket i klimatkrisen 69
Vidare reflektioner 71
Käll- och litteraturförteckning 73
Källor 73
I uppsatsförfattarens ägo 73
Litteratur 74
Bilagor 81
Bilaga 1. Information och samtycke 81
Bilaga 2. Intervjuguide 82

Figurförteckning

Figur 1. ”The four spaces – a new model for the public library” (Jochumsen, Hvenegaard Rasmussen & Skot-Hansen, 2012). 13
Figur 2. Artikel 6 element - omfattning och mål (Paas & Espinosa Cantellano, 2016). 15
Figur 3. Återförmedlingsmodellen (Axelsson, 2022). 35

Inledning

Vi befinner oss i en klimatkris. Forskare är eniga om att mänskliga aktiviteter gör att klimatet förändras i en negativ riktning som påverkar både ekologiska och sociala system och hotar livet på jorden (se exempelvis Dryzek, Norgaard & Schlosberg, 2012; Folke et al., 2011; IPCC, 2022; Powell, 2019). För att inte riskera förödande konsekvenser, vilket redan bevittnats i form av exempelvis extremväder som översvämningar och torka, krävs mänskliga åtgärder. Som ett politiskt gensvar på de växande klimatförändringarna har begreppet *hållbarhet* introducerats och fört upp klimatfrågan på agendan i samhällsdebatten. Parallellt med denna idéutveckling har termen *green libraries* vuxit fram inom den globala biblioteksfären. Idén, som jag i denna uppsats benämner *gröna bibliotek*, har uppkommit som svar på vilket ansvar biblioteket kan ha för att inbegripa i bekämpandet av klimatförändringarna. Bibliotek har genom delande och återanvändande av resurser samt vidareförande av information och kunskap utövat hållbarhet sedan långt före begreppet etablerades. Trots den hållbara grundidén är biblioteket en aktör som uteblivit i den svenska klimatdebatten. Inte heller fenomenet gröna bibliotek har fått fäste inom det svenska biblioteksfältet.

Vilken roll svenska folkbibliotek kan ha i klimatfrågan är inte självklar. Det går emellertid att urskilja en framträdande likhet mellan biblioteksuppdraget och uppdraget kring klimatet. Sveriges klimatpolitiska arbete är ett demokratiskt åtagande likt det allmänna biblioteksväsendets lagstadgade uppgift att verka demokratifrämjande (SFS 2013:801). Under uppsatsens gryende publicerar FN:s klimatpanel IPCC (2022) en rapport som uppger att det globala arbetet med att klimatomställa och klimatanpassa samhällen går för långsamt. Rapporten betonar att sociala initiativ inom exempelvis digitalisering, jämlikhet och delningsägande i olika utsträckning kan påskynda mildrandet av klimatförändringarna. Liknande sociala värden har sedan tidigare förespråkats av röster inom gröna bibliotek som anger biblioteket som en nyckelspelare i samhällets arbete för att öka miljömedvetenhet och kunskap om klimatförändringar. I Sverige finns flera omfattande klimatinsatser inom olika sektorer vilket gör att det går att ifrågasätta varför det saknas satsningar på gröna bibliotek.

Det förefaller sålunda angeläget att undersöka hur folkbiblioteket kan bidra i samhällets klimatarbete vilket jag utifrån fenomenet gröna bibliotek undersöker i denna studie. Klimatkrisen är ett gränsöverskridande problem med både globala och lokala dimensioner. Det är mot bakgrund av detta som föreliggande uppsats undersöker gröna bibliotek både i en internationell och en nationell kontext.

Green Library Movement

Innan vi går vidare in på uppsatsens syfte och frågeställningar vill jag dröja kvar vid fenomenet gröna bibliotek. Termen etablerades i USA under 1990-talet inom vad som kallas *Green Library Movement*. Inledningsvis handlade rörelsen om att minimera bibliotekens miljöpåverkan genom miljövänliga, energieffektiva och utsläppssnåla biblioteksbyggnader (Antonelli, 2008; Aulisio, 2013; Hauke, 2018; Kurbanoğlu & Boustany, 2014; Sahavirta, 2013). Gröna byggnader ansågs ha stor betydelse för bibliotekens möjlighet att reducera sitt koldioxidavtryck. Under 2000-talet uppstod nya idéer och gröna bibliotek började ägna sig alltmer åt verksamhet som främjar miljömedvetenhet bland samhälle och medborgare (Antonelli & McCullough, 2012; Chowdhury, 2012; Hauke, 2019; Sahavirta, 2018).

International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA) grundade 2009 *Environment, Sustainability and Libraries Section*, förkortat *ENSULIB*, som en särskild internationell intressegrupp för att uppmuntra bibliotek att engagera sig för miljö och klimat (Sahavirta, 2021). Gruppen är sedan 2021 en permanent IFLA-kommitté. ENSULIB har sedan 2016 årligen delat ut ”IFLA Green Library Award” till bibliotek som på olika sätt arbetar för en grön och hållbar värld. Utmärkelsen belyser hur bibliotek genom att ta socialt ansvar kan bidra i klimatarbete (Leyrer, 2018). Priset har tilldelats bibliotek över hela världen för exempelvis arbete med program för miljöutbildning, grön arkitektur eller odlingsprojekt.

Internationella klimat- och hållbarhetsöverenskommelser har fått intresset för miljö, klimat och hållbar utveckling att växa inom den globala biblioteksssektorn (Fedorowicz-Kruszewska, 2021; Khalid, Malik & Mahmood, 2021; Kosciejew, 2020; Sahavirta, 2021). Bibliotek världen över arbetar alltmer för att koppla sitt arbete till globala problem som FN:s medlemsländer förpliktigat sig att lösa via Parisavtalet och Agenda 2030. I Sverige har dessa ansatser däremot gått trögt. Svensk Biblioteksförening initierade år 2019 ett expertnätverk med fokus på Agenda 2030 som lades ner strax inpå på grund av bristande intresse från bibliotekarier som ville leda nätverket (Fock, 2021). När den första nordiska konferensen med tema hållbarhet hölls år 2020 fanns inga svenska bibliotek representerade (Kirjastokaista, 2020). En förändring verkar dock i sikte. Sveriges första självutnämnda gröna bibliotek är ett projekt på biblioteket Garaget i Malmö. Projektet kallas ”Gröna biblioteket” och beskrivs som ett experiment att tillämpa termen gröna bibliotek i Sverige (Växtverket, 2020). Ytterligare indikation om att Sverige kan vara på väg mot en etablering av gröna bibliotek är Biblioteksbladet som under 2021 ägnade tidningens sista nummer åt temat klimat och hållbarhet.

Definition av gröna bibliotek

Gröna bibliotek är den term som främst används i litteraturen om klimat, miljö och hållbarhet i bibliotekskontext. Inom diskursen påträffas en rad begrepp och

definitioner som tenderar att beskrivas vagt eller användas inkonsekvent och svenska motsvarigheter till vokabulär som används i litteraturen om *green libraries* är bristfällig. För att placera diskursen i svensk kontext, samt för läsbarhetens skull, har jag valt att i uppsatsen översätta de mest centrala begreppen. Termen *bibliotek* syftar genomgående i uppsatsen på folkbibliotek, om inget annat anges. Det finns andra biblioteksformer som tillämpar termen gröna bibliotek, men de omfattas inte av denna studie.

Online Dictionary for Library and Information Science (ODLIS) beskriver gröna bibliotek som utformade för att minimera negativ miljöpåverkan genom att beakta aspekter som naturliga byggmaterial, biologiskt nedbrytbara produkter och ansvarsfull avfallshantering (Reitz, 2014). Uppsatsen använder inte denna beskrivning utan utgår från en mer omfattande definition. Studien fokuserar på gröna bibliotek som omfattar aktiviteter, processer och tjänster som arrangeras i syfte att öka miljömedvetenhet, bekämpa klimatförändringar och främja hållbart leverne (Fedorowicz-Kruszewska, 2021; Hauke, 2019; Sahavirta, 2018). I uppsatsen använder jag termerna *gröna praktiker*, *grönt biblioteksarbete* och *gröna verksamheter* för att hänvisa till vad gröna bibliotek gör.

I takt med att begreppet gröna bibliotek utvidgats har termen *hållbara bibliotek* börjat tillämpas i allt högre utsträckning. Detta beror på att framträdande röster inom gröna bibliotek, exempelvis Sahavirta (2018) och Fedorowicz-Kruszewska (2019), anser att termen gröna bibliotek inte är tillräckligt omfattande i ett hållbarhetsinriktat samhälle. För att klargöra varför jag använder begreppet gröna bibliotek behöver diskrepansen mellan termerna redas ut. Termen *gröna bibliotek* refererar enkom till den ekologiska dimensionen av hållbarhet medan *hållbara bibliotek* inbegriper alla hållbarhetsbegreppets tre dimensioner: ekologisk, ekonomisk och social hållbarhet (en utvecklad definition av hållbarhetsbegreppet följer i avsnittet om klimatdiskursens begrepp och definitioner) (Fedorowicz-Kruszewska, 2021). Uppsatsen använder sig av begreppet gröna bibliotek eftersom studieområdets utgångspunkt är folkbibliotekets arbete med ämnen inom miljö och klimat. Det behöver betonas att det miljö- och klimatarbete som gröna bibliotek bedriver även är ett socialt och samhälleligt ansvar, i synnerhet då klimatförändringar är ett av de största hoten mot social jämlikhet.

Syfte och frågeställningar

Uppsatsens syfte är att bidra med förståelse för fenomenet gröna bibliotek och hur folkbibliotek kan spela en roll i samhällets klimatarbete. Eftersom intresset för gröna bibliotek inom svensk biblioteksforskning länge varit nästintill obefintligt har jag valt att genomföra en intervjustudie med anställda vid fyra tyska folkbibliotek. Tyskland är ett land med levande klimatrörelse och ambitiös klimatpolitik och en nation där fenomenet gröna bibliotek är mer utbrett än i Sverige. Jag har därför sökt

mig till tyska verksamheter jag funnit intressanta för att förmedla belysande exempel på gröna bibliotek. Det internationella perspektivet understödjer den aspekt som undersöker hur gröna bibliotek kan passa i det svenska bibliotekfältet. På så vis har uppsatsen en teoretisk nivå där de teoretiska utgångspunkterna och empirin vävs samman till en för uppsatsen framtagen teoretisk modell, *återförmedlingsmodellen*, för att kartlägga gröna biblioteksverksamheter i biblioteksuppdraget.

Uppsatsens övergripande frågeställning är följande:

- Hur kan folkbibliotek bidra till samhällets klimatarbete?

För att besvara den övergripande frågeställningen tillämpas två delfrågor:

- Vilka funktioner visar de tyska folkbiblioteken att gröna bibliotek kan fylla?
- På vilka sätt kan gröna bibliotek passa in i den svenska folkbiblioteksskontexten?

Med den här undersökningen hoppas jag kunna utvidga diskussionen om gröna bibliotek i Sverige.

Klimatdiskursens begrepp och definitioner

I klimatdiskursen används flera tvetydiga begrepp som behöver definieras. Enligt Lakoff (2010) är begrepp inom miljö- och klimatdiskussionen komplexa och mångbottnade och tar därför tid för människans kognitiva system att bygga upp förståelse för. För att vi ordentligt ska förstå oss på klimatkrisen menar Lakoff att terminologin behöver ramas in. Följande begreppsförklaring är därmed viktig för förståelsen av studien i synnerhet och konceptet gröna bibliotek i allmänhet.

Miljö

Begreppet *miljö* åberopar vanligtvis naturen och människans eller andra organismers samspel med den fysiska omgivningen och hur den förändrats eller förstörts av mänsklig påverkan (Miljö, u.å.). Människan har i alla tider förändrat miljön, allt sedan människor blev mer bofasta och jordbruket utvecklades. *Miljöförstöring* har fått större utrymme i det offentliga i och med att klimatet förändrats. Detta har förändrat individers, företags och organisationers beteenden och tankesätt i en mer *miljömedveten* riktning (Sahavirta, 2018, s. 6–7). Förr kännetecknades miljöförstöring av lokala effekter men numera påverkas miljön av komplexa krafter som påverkar miljöns globala och atmosfäriska dynamiker, alltså jordens *klimat*

(Lehtonen, Salonen & Cantell, 2019, s. 344). Därför kretsar dagens miljödebatter ofta kring klimatfrågan.

Klimat

Klimatet refererar till de atmosfäriska förhållanden som över tid kontrollerar väderförhållanden, exempelvis temperatur och nederbördsmönster, som påverkar människors och andra organismers liv (Climate, 2021). Jordens klimat är grundläggande för människans tillgång till exempelvis dricksvatten, mat och material för att säkra överlevnad och fortplantning (Lehtonen, Salonen & Cantell, 2019). Klimatförändringar är ett av de mest genomgripande miljöproblemen som påvisar att sociala och ekologiska system hänger samman (a.a.). Termen *antropogen* beskriver de mänskligt drivna klimatförändringarna som innebär att klimatet påverkas av människans interaktion med naturen (Granberg & Bodland, 2019). Med förändrade klimat förväntas effekter som innebär stora samhällspåfrestningar.

För att hantera klimatförändringarnas effekter på kort sikt samt reducera framtida klimatrelaterade samhällsfaror har man börjat tala om *klimatanpassning*. Klimatanpassning ses som ett grundläggande inslag i klimatomställningen och skapandet av *resilienta* samhällen (Granberg & Bodland, 2019, s. 3). Termen *resiliens* används inom olika vetenskapliga discipliner. Den definition av resiliens denna studie använder är sociala systems förmåga att anpassa sig till förändringar samt kapacitet att organisera sig, lära och inhämta kunskap som bidrar till ökad anpassningsförmåga (McEvoy, Fünfgeld & Bosomworth, 2013). Resiliensbegreppet i förhållande till klimatanpassning tar hänsyn till både sociala och biofysiska sårbarhetsfaktorer och genererar ökad förståelse för möjligheterna att övergå till hållbara samhällen (Granberg & Bodland, 2019). I uppsatsen används termen *klimatarbete* genomgående som paraplybegrepp för klimatanpassningsarbete, klimatomställning och klimatarbete som omfattar åtgärder för att hantera klimatförändringar. Klimatarbete är min tolkning av begreppet *climate action* som saknar vedertagen svensk översättning och definition. Climate action innebär insatser för att dämpa effekten av klimatförändringar (Climate, 2021).

Hållbarhet och hållbar utveckling

Begreppet *hållbarhet*, som ofta definieras i termen *hållbar utveckling*, anger ambitionen att höja alla människors livskvalitet utan att utarma jordens resurser. Begreppen fick global spridning efter att ha introducerats i Brundtlandrapporten 1987 i syfte att främja nationers möjlighet att eftersträva hög levnadsstandard utan att missbruka jordens begränsade naturresurser och riskera förödande miljöproblem och klimatförändringar (World Commission on Environment and Development, 1987). Termerna omfattar tre dimensioner; *ekologisk*, *ekonomisk* och *social* hållbarhet, som tillsammans eftersträvar harmoni för att förutsätta en säker samhällsutveckling för framtida generationer (Kuhlman & Farrington, 2010).

Hållbar utveckling är aningen tvetydigt och måste därför klargöras. Begreppet har haft stor verkan politiskt där inskrivningen i internationella överenskommelser anger i vilken riktning världens nationer bör arbeta (Nolin, 2010). Den mest aktuella är handlingsplanen Agenda 2030, antagen av FN:s medlemsländer, som är tänkt att leda övergången mot en hållbar värld (United Nations, 2015). För att vägleda arbetet och säkerställa syftet med Agenda 2030 har 17 övergripande globala mål för hållbar utveckling formulerats. Begreppet har däremot kritiserats, bland annat för den lösa definitionen som möjliggör för olika tolkningar anpassade efter särskilda intressen (Nolin, 2010). Hållbar och utveckling för sig är konträra begrepp. Begreppet *utveckling* inkapslar både mål och medel för förändring där den globala måttstocken är att världens alla länder ska nå samma ekonomiska och tekniska välstånd och konsumtionsförmåga som det ledande väst. Utveckling fixeras därför ofta vid materiell och ekonomisk tillväxt (a.a.). Utifrån definitionen av hållbarhet går att urskilja en problematik där strävan efter ekonomisk tillväxt inom ekologins gränser, som begreppet hållbar utveckling föreslår, skulle kunna underskatta de ekologiska risker mänskligheten hotas av. På grund av begreppets tvetydighet och studiens fokus på klimatfrågan, som främst utgör den ekologiska dimensionen, är jag varsam med användningen av begreppet hållbarhet. Däremot går det inte att föra en diskussion om klimat och miljö utan att gå in på hållbarhet eller hållbar utveckling, vilket uppsatsens empiriska material vittnar om.[1]

Teoretiska utgångspunkter

Uppsatsen har som fokus att undersöka folkbiblioteket i klimatfrågan och tar därför avstamp i tre teorier som inringar ämnet. *Four spaces-modellen* utgör ett verktyg för att studera det moderna folkbibliotekets roll och möjligheter. För att relatera uppsatsen till klimatfrågan tillämpas FN:s klimatorienterade ramverk *Action for Climate Empowerment*. Genom teorin om *social infrastruktur* kan biblioteket som aktör för att bemöta olika samhällsproblem och utmaningar, som klimatfrågan, studeras. Vidare beskriver jag teorierna mer ingående.

Four spaces-modellen

Folkbibliotekets villkor har påverkats av de samhällsförändringar som information- och kommunikationstekniken fört med sig. Därför har biblioteksforskarna Jochumsen, Hvenegaard Rasmussen och Skot-Hansen (2012) tagit fram *Four spaces-modellen* som modell för modern bibliotekskontext. De menar att det fysiska biblioteket genomgår en renässans. I takt med att utlåningssiffror gått ner trots oförändrade besöksantal har fokus flyttats från det traditionella, passiva mediebevarandet

[1] I citaten som återges i analysen benämns de globala målen för hållbar utveckling som *SDGs* vilket är förkortningen för *Sustainable Development Goals*.

till mer aktivt bemötande. Modellen föreslår hur folkbibliotek kan anpassa sig till samhällsutvecklingens utmaningar och fortsätta ha relevans i dagens alltmer individualistiska samhälle de beskriver som ett *kunskaps- och upplevelsesamhälle*. Detta samhälle karaktäriseras av kulturell frigörelse, globalisering och avtraditionalisering vilket påverkar den sociala omgivning som omger biblioteket. Därför måste verksamheten omformuleras utifrån dagens användares behov. I upplevelsebaserade samhällen konkurrerar biblioteken om människors uppmärksamhet med verksamheter och företag. Jochumsen, Hvenegaard Rasmussen och Skot-Hansen menar att bibliotek bör erbjuda nya, lockande upplevelser för att nå människors uppmärksamhet. Modellen kan därför användas för att hantera pågående utmaningar och framhäva det framtida bibliotekets potential. För detta identifierar de fyra övergripande målsättningar som folkbiblioteket bör bistå: *upplevelse*, *delaktighet*, *empowerment* och *innovation*.

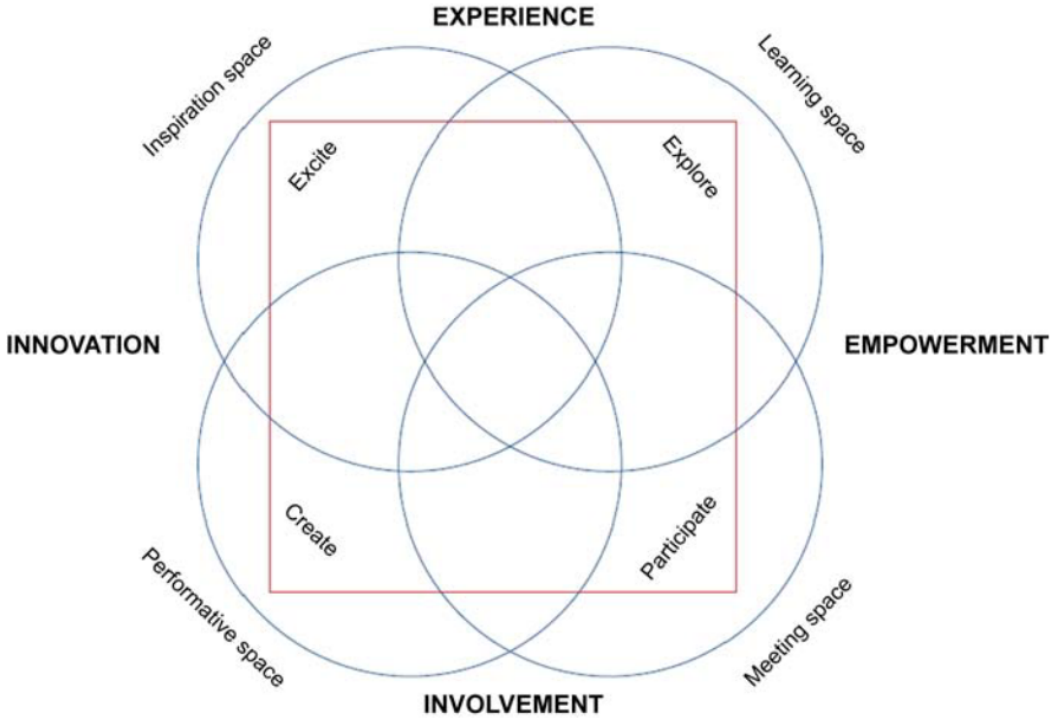

Figur 1. "The four spaces – a new model for the public library" (Jochumsen, Hvenegaard Rasmussen & Skot-Hansen, 2012).

Målen upplevelse och delaktighet handlar om att stötta individens personliga sökande efter identitet och mening i komplexa samhällen. *Upplevelse* handlar om bibliotekets förmåga att möjliggöra för meningsfulla upplevelser i form av berättande och andra konstnärliga uttryck och medietyper som kan förändra individuella vanor. Målsättningen *delaktighet* rymmer möjligheter för individen att involveras i skapandet av biblioteksverksamheten. Målsättningarna empowerment och innovation stödjer i första hand samhället. *Empowerment* handlar om människor ska ges möjlighet att utvecklas till självständiga medborgare med förmåga att hantera

vardagliga problem. *Innovation* syftar till människors förmåga att hitta nya lösningar på praktiska problem genom att utveckla metoder och konstnärliga uttryck. Jochumsen, Hvenegaard Rasmussen och Skot-Hansen menar att målsättningarna har överlappande funktioner och interagerar med varandra. Four spaces-modellen utgörs av fyra ”platser” som representerar funktioner som bibliotek ska stödja: *inspirationsplatsen*, *lärandeplatsen*, *mötesplatsen* och *skapandeplatsen*.[2] ”Platserna” stöttar målsättningarna.

Inspirationsplatsen skänker användarna meningsfulla upplevelser. Öppna och facetterade aktiviteter väcker användarnas kreativitet och får dem vilja röra sig utanför sina bekvämlighetszoner. Inspirationsplatsen understödjer främst målen innovation och upplevelse. *Lärandeplatsen* tillhandahåller information och kunskap med utgångspunkt i bibliotekets informella lärandemiljö. Jochumsen, Hvenegaard Rasmussen och Skot-Hansen menar att bibliotek är en central aktör i utvecklandet av självständiga individer i demokratiska samhällen där lärande och tillgång till kunskap och information är grundläggande. Lärandeplatsen stöder i första hand målen upplevelse och empowerment. *Mötesplatsen* betonar biblioteket som en öppen och fri plats som primärt bistår målen empowerment och delaktighet. Bibliotek beskrivs ofta som en ”tredje plats” det vill säga en plats där människor med olika bakgrund, värderingar och intressen möts. *Skapandeplatsen* inbjuder till konst och kultur i syfte att inspirera till eget skapande i interaktion med andra och stöder främst målsättningarna delaktighet och innovation. Biblioteket ger tillgång till material eller aktiviteter som stödjer skapandeverksamhet och uppmuntrar användardriven innovation.

I det ideala biblioteket interagerar ”platserna” för att uppfylla samtliga målsättningar. Four spaces-modellen är ämnad att tillämpas som diskussionsunderlag för bibliotekens övergripande funktion och har fått stor spridning. Enligt Jochumsen, Hvenegaard Rasmussen och Skot-Hansen beror modellens genomslagskraft på att målsättningarna delaktighet och empowerment grundas på ideal som historiskt värderats högt för folkbiblioteket medan målen upplevelse och innovation härrör från kunskaps- och upplevelsesamhället. Modellen förenar sålunda både traditionella och nytänkande perspektiv. Denna studie utgår från four spaces-modellens idéer om det moderna folkbibliotekets funktioner och potential.

Action for Climate Empowerment

FN:s medlemsländer har kommit överens om en rad åtgärder som behövs för att minska klimatförändringarna och göra samhällen klimatanpassade. *Action for Climate Empowerment,* hädanefter kallat *ACE*, står för klimatarbetets sociala aspekter. FN:s Klimatkonvention har utarbetat ACE som ett ramverk för att uppmana

[2] ”Inspiration space”, ”Learning space” och ”Meeting space” har översatts ordagrant för läsbarhetens skull. Jag har valt att översätta ”Performative space” till Skapandeplatsen då jag bedömer att ordet skapande är mer relevant för uppsatsensämnet än termen performativitet som mer betecknar uppträdande aspekter.

nationer att öka allmänhetens förståelse för klimatförändringar, förändra individuella beteenden och ge människor möjlighet att delta i kreativt beslutsfattande i klimatrelaterade frågor (Paas & Espinosa Cantellano, 2016). ACE understödjer Artikel 6 i Klimatkonventionen och Artikel 12 i Parisavtalet vars gemensamma ansats handlar om betydelsen av utbildning, kunskap, värderingar och färdigheter som behövs för att hindra och begränsa klimatförändringar. Syftet är att engagera allmänheten i klimatfrågan genom att främja människors möjligheter att delta i hanteringen av de problem som uppstår till följd av klimatförändringar. Ramverkets övergripande mål är *climate empowerment* vilket syftar till att regeringar med hjälp av sex fokusområden kan förbättra människors förmågor att medverka i klimatarbete (Figur 2). Fokusområdena beskrivs nedan.

Scope	Objectives	
Education	Change habits in the long-term	Foster a better understanding of, and ability, to address climate change and its effects
Training	Develop practical skills	
Public Awareness	Reach people of all ages and walks of life	Promote community engagement, creativity and knowledge in finding climate change solutions
Public Access to information	Make information freely available	
Public Participation	Involve all stakeholders in decision-making and implementation	Engage all stakeholders in debate and partnership to respond collectively to climate change
International Cooperation	Strengthen cooperation, joint efforts and knowledge exchange	

Figur 2. Artikel 6 element - omfattning och mål (Paas & Espinosa Cantellano, 2016).

Utbildning eftersträvar att människor får djupgående förståelse för klimatförändringar. Målet med utbildning är att långsiktigt förändra beteenden så att befolkningen får en rotad förståelse för klimatförändringarnas utmaningar och starkare engagemang i klimatarbetet. *Träning* åsyftar särskilda program för att lära ut praktiska färdigheter i form av ”learning by doing”. Målet är att människor ska utveckla praktisk kompetens som hela samhället kan dra fördel av. Träning och utbildning anses tillsammans generera ökad förståelse som utvecklar människors förmågor att hantera klimatförändringar och dess effekter.

Allmänhetens medvetenhet innebär att ta fram uppsökande program för att förändra människors beteenden. Fokusområdet relaterar till *allmänhetens tillgång till information* som söker tillgängliggöra information, vilket beskrivs grundläggande för att utveckla och implementera effektiva riktlinjer för att främja människors engagemang. Båda fokusområdena stöttar samhällsengagemang, kreativitet och kunskap som behövs för att lösa klimatförändringarna.

Allmänhetens delaktighet går ut på att försäkra människors möjligheter att delta i klimatrelaterat beslutsfattande och tillämpa mildrande och anpassade processer.

Regeringar uppmuntras integrera civilsamhällets perspektiv för att uppmuntra människor att engagera sig i beslutsfattande och implementering.

Internationellt samarbete söker stärka gemensamma ansträngningar och kunskapsutbyten mellan länder för att främja regeringars utformning av program och aktiviteter rörande klimatet (a.a.).

IFLA har tagit fram en policyöversikt med förslag på hur bibliotek kan tillstås som centrala medaktörer i utvecklingen och införandet av nationella ACE-strategier (McGuire, 2022). Bibliotekets potential motiveras utifrån de funktioner som är grundläggande för implementeringen av ACE som institutionen redan innehar: en plats för delaktighet och livslångt lärande med unik förmåga och position att nå alla samhällsmedborgare (a.a., s. 2).

IFLA kopplar de sex fokusområdena till biblioteksarbete. *Utbildning* länkas till biblioteket som icke-formell utbildare och kunskapsförmedlare. Med utgångspunkt i livslångt lärande kan bibliotek sprida kunskap om klimatförändringar. Fokusområdet *träning* kan betona verksamma inom biblioteks- och informationssektorn som en målgrupp som kan bidra till och främja utveckling och genomförande av ”träningsprogram”. *Allmänhetens medvetenhet* hänvisar till bibliotekens lämpade roll som förmedlare av aktiviteter för ökad medvetenhet i olika frågor. Tillika ligger *allmänhetens tillgång till information* redan i bibliotekens uppdrag. Således är information om klimatförändringar och information om hur människor kan hitta och använda informationen något som bibliotek kan ha ett tydligt uppdrag inom. *Allmänhetens delaktighet* kopplas till att bibliotekens demokratiska uppdrag att medverka i utformandet av informerade och delaktiga samhällsmedborgare. *Internationellt samarbete* pekar på att bibliotek samt organisationer och föreningar inom biblioteksssektorn på lokal, nationell, regional och internationell nivå kan samarbeta inom tvärsektionella nätverk. IFLA föreslår att bibliotek bör beakta fokusområdena för att demonstrera sitt bidrag i nationella ACE-strategier (a.a.). Det går att identifiera flera likheter mellan ACE-ramverket och four spaces-modellen. ACE understödjer därför studiens möjligheter att sammankoppla den klimatorienterade modellen med biblioteksvetenskapliga teorier för att besvara uppsatsens frågeställning.

Social infrastruktur

Folkbibliotekets uppgifter kan beskrivas utifrån idén om biblioteket som en *social infrastruktur*. I boken *Palaces for the people* beskriver Klinenberg (2018) hur sociala infrastrukturer kan medverka i att motverka globala utmaningar och samhällsproblem. Folkbibliotek är enligt Klinenberg en av de mest avgörande sociala infrastrukturerna som plattform för delande av sådant som utrymme, böcker, intressen och idéer. Föreställningar av folkbiblioteket kännetecknas ofta av den traditionella idén som enkom kulturbevarande och litteraturförmedlande. Social infrastruktur inringar biblioteket som ”plats för levande” i stället för det traditionella ”plats för

böcker" (van Melik & Merry, 2021, s. 5). Uppsatsen tillämpar idén om sociala infrastrukturer för att rama in det moderna bibliotekets potential som samhällsresurs.

Infrastruktur är ett brett begrepp som beskriver delar inbäddade i teknologier, strukturer och sociala arrangemang. Termen sägs ha uppkommit under sent 1800-tal och inbegrep då ingenjörskonst – så kallad *hård infrastruktur* – som exempelvis järnvägar eller broar. Infrastruktur förknippas än idag primärt med tekniska system som till exempel transport eller elektricitet (Klinenberg, 2018, s. 14–15). Klinenberg tillämpar ordet infrastruktur för att beskriva socialt liv genom att förklara sociala institutioner som viktiga för samhällsutveckling och resiliens. Sociala infrastrukturer omfattar offentliga institutioner och utrymmen som inbjuder människor att ta del av den allmänna sfären, till exempel bibliotek. Sociala infrastrukturer kan beskrivas som allmänna fysiska platser som verkar för att sammanföra människor, i kontrast till hårda infrastrukturer som tenderar att sprida ut människor (a.a., s. 18).

Bibliotekets övergripande uppdrag handlar enligt Klinenberg om stötta människor i att förädla sig själva och sin situation genom gemensamma aktiviteter som sker i biblioteksrummets öppna utrymmen. Alldagligheterna som förekommer i folkbiblioteket kan ses som ett demokratiskt experiment eftersom det innebär att människor med olika värderingar och intressen möts och lär sig hantera sina olikheter (a.a., s. 45–46). Genom exempelvis programverksamhet erbjuder bibliotek en plats för återkommande möten vilket uppmuntrar varaktiga relationer (a.a., s. 31).

Klinenberg uppmärksammar att lösningar för att minska klimatförändringarnas effekter ofta riktas till hård infrastruktur, exempelvis skyddsvallar och energisystem. Enligt honom kan regeringar inte förlita sig på att investeringar i hård infrastruktur är tillräckliga för att samhällen ska klara av att hantera klimatförändringarna. Klinenberg anser att sociala infrastrukturer bör beaktas för att de stöttar medborgerligt engagemang och sociala interaktioner. Sociala infrastrukturer värnar demokratin genom förmågan att lappa ihop sociala splittringar. Trots att klimatförändringar utgör ett hot mot hela mänskligheten skiljer sig människors utsatthet, tillgång till information och möjligheter att delta i beslutsfattande kring klimatfrågan beroende på olika sociala kategorier och socioekonomiska förutsättningar (IPCC, 2022; Pearson et al., 2017). Mot denna bakgrund bedömer jag teorin om sociala infrastrukturer användbar för att undersöka hur folkbibliotek kan spela en roll i klimatfrågan.

Van Melik och Merry (2021) beskriver att biblioteket har gått från att vara en informationsförmedlande institution till en social infrastruktur. Jag finner denna beskrivning aningen problematisk. Det är visserligen viktigt att förstå att rollen som social infrastruktur inbegriper en rad åtaganden, tjänster och verksamhet utanför den traditionella biblioteksrollen som bevarare och förmedlare av medier och kulturarv. Däremot kan folkbibliotek som social infrastruktur uppmärksammas för dess förmåga att förmedla information genom varierade aktiviteter. Detta kan förstås enligt Haiders (2014, s. 84) uppfattning av information är meningsskapande

processer och något som *sker*, i såväl möten mellan människa och dokument som möten mellan människor. Idén om bibliotek som social infrastruktur bör i min mening snarare uppfattas som en del av folkbibliotekets förändringsprocess, likt four spaces-modellen inringar, än förstås genererat en helt ny roll. Uppsatsen undersöker gröna bibliotek utifrån den moderna förståelsen av folkbiblioteket som en av samhällets sociala infrastrukturer med potential att stötta demokratiska samhällen i utmaningar och problem.

Metod och material

Studien har haft två tillvägagångssätt: kvalitativa intervjuer och dokument. Avsikten har varit att spegla de olika perspektiv som omfattar den internationella samt den nationella dimensionen som utgör uppsatsens syfte. Intervjuer med verksamma vid fyra tyska bibliotek utgör uppsatsens huvudsakliga empiriska material eftersom intervjumaterialet resulterat i uppsatsens teoretiska redskap och besvarat den första delfrågan. För att besvara den andra delfrågan har jag tillämpat några dokument som på olika sätt förhåller sig till svenska biblioteks arbetssätt. Detta då begreppet gröna bibliotek inte är etablerat i Sverige och det råder brist på underlag kring folkbibliotekets roll i klimatfrågan. Ansatsen har varit abduktiv vilket innebär att jag växelvis har relaterat teori och empiri (Patel & Davidson, 2019, s. 27).

Intervjuer

Intervjuformer inom kvalitativa studier kan se olika ut och vara mer eller mindre strukturerade (Trost, 2010). Kvalitativa intervjuer innebär enligt Trost att forska i informantens tankegångar, erfarenheter och känslor och passar undersökningar som ämnar hitta eller förstå mönster. Eftersom studien syftar till att undersöka funktionerna hos gröna bibliotek är informanternas ståndpunkter viktiga. Därför bygger uppsatsen på en kvalitativ, semistrukturerad intervjumetod.

Avgränsning och urval

Eftersom studiens undersökningsområde, gröna bibliotek, är ett fenomen som i princip saknas i Sverige har jag sökt internationella bibliotek för att hitta intressanta deltagare för studien. Urvalet är målstyrt då intervjuerna syftar till att vara belysande röster för att illustrera och diskutera gröna bibliotek. Vid ett målstyrt urval väljs personer som tillfrågas delta i studien strategiskt utifrån att de besitter kunskap som är relevant för forskningsfrågorna (Bryman, 2018, s. 496).

Det första som gjordes var att jag kontaktade en internationell rörelse för biblioteksverksamma som förespråkar bibliotek som viktiga aktörer i klimatarbete. Då uppsatsens fokusområde är folkbibliotek frånsågs skol- och universitetsbibliotek eftersom deras uppdrag skiljer sig från folkbibliotekets även utanför Sverige. Enligt

Bryman (2018) bör forskaren i målstyrda urval vara noga med sina kriterier och beredd att utesluta olika analysenheter. Jag bedömde det sålunda lämpligast för studiens fokus att rekrytera informanter från samma land. Via den globala rörelsen fick jag kontaktuppgifter till gröna biblioteksinitiativ från flera nationer, där Tyskland framstod som ett särskilt intressant land i förhållande till klimatfrågan och gröna bibliotek. På grund av mina begränsade språkkunskaper sökte jag efter intervjupersoner som pratade engelska. Tre av de som motsvarade urvalskriterierna var bibliotekschefer vid tyska folkbibliotek som samtliga tackade ja till att intervjuas. Det fjärde biblioteket med en bibliotekarie som tackade ja till att medverka påträffades via en artikel om dess gröna biblioteksarbete. Tyskland är ett land där gröna bibliotek fått starkare fäste än i Sverige och ansågs därför erbjuda intressanta verksamheter att studera. Valet av intervjupersonerna på individnivå har utöver språkkravet fallit på att de är ytterst ansvariga för respektive biblioteks gröna arbete.

Undersökningens omfång kan ge viss riktning om antalet respondenter som behövs för att uppnå teoretisk mättnad (Bryman, 2018, s. 506). Eftersom intervjuerna i uppsatsen åsyftar att lyfta ämnet med praktiska exempel utgörs det empiriska materialet av fyra intervjuer. Under intervjuerna märkte jag att flera resonemang upprepades av informanterna, något som antyder en teoretisk mättnad och pekar på en för forskningsmålet tillräcklig urvalsstorlek (a.a.).

Nedan ges en kortfattad presentation av bibliotek och informanter. Studien kan övergripande inte påstås behandla känsliga ämnen men med anledning av att det inte går att förutse konsekvenserna av intervjustudier har jag valt att avidentifiera deltagare och bibliotek. De har därför tilldelats pseudonymer.

Ansfeldenbiblioteket är ett stadsbibliotek i en stad med ungefär 25 000 invånare. Biblioteket har sex bibliotekarier. Här arbetar *Jürgen Hoffman* som bibliotekschef.

Bregenzbiblioteket är ett stadsdelsbibliotek beläget i en storstad. Här arbetar *Tanja Bauer* som bibliotekets enda bibliotekarie.

Gratweinbiblioteket är ett stadsbibliotek i en stad med runt 17 000 invånare. Biblioteket har fem bibliotekarier. Här arbetar *Sabine Fischer* som bibliotekschef.

Hetzendorfbiblioteket är ett stadsdelsbibliotek beläget i en storstad. Här arbetar 17 bibliotekarier. Här arbetar *Alex Müller* som bibliotekschef.

Intervjuprocessen

Studiens intervjumetod är semistrukturerad vilket innebär att frågorna som ställdes var flexibla, enkla och direkta med utrymme för sammansatta och omfångsrika svar (Bryman, 2018). Intervjuformen valdes eftersom den lämpar sig för uppsatsens syfte som söker förstå fenomenet gröna bibliotek genom mänskliga erfarenheter.

Den semistrukturerade intervjun utgår från på förhand angivna frågor, formulerade i en intervjuguide, som ger den intervjuade möjlighet att svara fritt och naturligt och leda intervjun in på nya frågeområden (a.a., s. 563). Uppsatsens intervjuguide består av ett antal öppna frågeområden inom ramen för uppsatsens intresseområden för att möjliggöra uttömmande svar. Under intervjuerna styrdes ordningsföljden delvis av den ordning frågeområdena formulerats men tenderade att ledas av den intervjuade. Den semistrukturerade intervjuformen innebar att det under intervjuerna dök upp sidospår och följdfrågor utöver de i den bilagda intervjuguiden (Bilaga 2).

På grund av att de tyska biblioteken berördes av strikta pandemirestriktioner vid tidpunkten för intervjuerna genomfördes de digitalt via kommunikationsverktyget Zoom. Intervjuerna utfördes mellan den 8 och 17 februari 2022 och varade mellan 55–70 minuter. Inför intervjuerna gavs informanterna kortfattad information om studiens syfte och samtycke till deltagande i studien (Bilaga 1). Informanterna fick även ta del av intervjuguiden i förväg. Detta gjordes för att ge dem möjlighet att begrunda frågorna på förhand och kan underbyggas med idén om informerat samtycke där informanten har rätt att få veta vad intervjun kommer handla om (Trost, 2010, s. 125). Att få ta del av intervjuguiden var även ett önskemål från några av informanterna då de ville förbereda exempel från sina verksamheter. Samtidigt betonade jag inför intervjuerna att intervjuguiden skulle ses som vägledande och att intervjuerna kunde komma täcka oplanerade områden och bestå av oförutsedda följdfrågor.

Intervjuerna spelades in med informanternas samtycke. Jag förde även minnesanteckningar över särskilt framträdande ord eller resonemang. Intervjuerna transkriberades sedan ordagrant. Vissa delar av intervjuerna var irrelevanta för undersökningen och transkriberades därför inte. Intervjuerna genomfördes på engelska som är varken mitt eller informanternas förstaspråk. För att undvika språkliga missförstånd bedömde jag ordagrann transkription som fördelaktigt. I försök att undvika eventuella meningsförskjutningar är de citat som återges i analysen på engelska. I vissa citat har meningsbyggnaden korrigerats för att göra texten mer läsbar.

Tematisk analys

Det transkriberade intervjumaterialet bearbetades tematiskt. Tematisk analys är vanligt inom kvalitativa studier och handlar om att urskilja teman i det insamlade materialet (Bryman, 2018, s. 702). Inledningsvis lästes transkriptionerna igenom noga och framträdande iakttagelser antecknades med öppna koder (a.a., s. 707). Utifrån den öppna kodningen identifierades gemensamma element som utvecklade koderna till teman som sammanställdes i en tabell. Vid namngivningen synliggjordes mönster i kodningen som angränsade till studiens teoretiska utgångspunkter. Dessa kopplingar undersöktes därför vidare för att jag skulle kunna ta ställning till hur begrepp och teman relaterade till varandra. Det abduktiva arbetssättet

möjliggjorde utformandet av en teoretisk modell som successivt utvecklades genom att jag prövade tematiseringen mot teorin (Patel & Davidson, 2019, s. 27).

Teoretisk modell

Utifrån bearbetningen av det empiriska materialet har studiens teoretiska redskap, *återförmedlingsmodellen*, utvecklats. Under den tematiska analysen bedömde jag att flera empiriska teman relaterade till inslag i de teoretiska utgångspunkterna. Detta gav möjlighet för att utveckla en modell som integrerar biblioteksvetenskapliga och klimatorienterade element. Under analysens gång prövades modellen mot empirin och de teoretiska utgångspunkterna växelvis. Detta gjordes i syfte att framställa en modell som visuellt synliggör hur gröna bibliotek passar in i folkbiblioteket och tydliggör folkbibliotekets roll i samhället. Således framställdes återförmedlingsmodellen under undersökningens gång för att besvara frågeställningarna. Modellen utgör därmed en del av studiens resultat, varpå den teoretiskt visualiserar de vidare resultat som undersökningen kommer fram till.

Dokument

För att undersöka på vilka sätt gröna bibliotek kan passa in i Sverige har jag tagit stöd av sju textdokument. Dokumenten har jämförts med och prövats mot empirin och återförmedlingsmodellen för att placera fenomenet i den nationella kontexten. De dokument jag lyft innehåll från är av blandad karaktär. För att undersöka huruvida det svenska klimatforskningsläget ger utrymme åt biblioteksuppdraget har Klimatpolitiska rådets årsrapport från 2022 använts. Den nationella SOM-undersökningen 2020 har använts för att få en uppfattning av allmänhetens förtroende för biblioteket (Söderholm, Ögland & Gunnarsson Lorentzen, 2021). Ett styrdokument från Sveriges Kommuner och Regioner (2020) har nyttjats för att studera förhållandet mellan bibliotekspolitik och klimatpolitik. Två biblioteksplaner och en projektbeskrivning har tillämpats för att illustrera befintliga klimatansträngningar (Knivsta kommun, 2019; Trosa kommun, 2020; Växtverket, 2020). Jag har även tillämpat en rapport över svenska biblioteksforskares syn på bibliotekens arbete med medie- och informationskunnighet (MIK) (Hofsten, 2019). Jag har inte genomfört någon djupare dokumentanalys, däremot har de utvalda dokumenten som bedömts särskilt relevanta för att förstå utrymmet för gröna bibliotek i Sverige.

Etiska överväganden

Den som genomför en vetenskaplig undersökning är ansvarig för sitt agerande och bör vara etiskt medveten och reflekterande under hela forskningsprocessen (Lindstedt, 2019, s. 49). Då studien involverar människor har jag under insamling och bearbetning av intervjumaterialet följt Vetenskapsrådets (2002) forskningsetiska krav. Informationskravet och samtyckeskravet följdes genom informerat samtycke. Informanterna informerades på förhand om studiens innehåll och

förutsättningar samt att deltagandet är frivilligt. Informanterna utlovades konfidentialitet enligt konfidentialitetskravet och nyttjandekravet vilket innebär att jag hanterat information och personuppgifter på ett säkert sätt. Vid början av varje intervju säkerställde jag att informanterna tagit del av informationen och gav sitt samtycke att delta i studien. Jag frågade även om det var okej att intervjun spelades in och informerade om att ingen annan än jag kommer ha tillgång till inspelningen.

De ämnen och frågeområden som intervjuerna behandlar kan inte betecknas som känsliga. Studien rör sig främst kring ämnen som är bundna till informanternas arbetsplatser eller det tyska biblioteksväsendet i stort. Intervjuerna har sålunda skett i informanternas roll som yrkespersoner och inte i egenskap av privatpersoner. Få personuppgifter har därför samlats in. Som nämndes ovan har deltagare och bibliotek avidentifierats eftersom jag anser det ligga i mitt ansvar att utlova informanterna säkerhet då det är omöjligt att veta konsekvenserna av publicerade forskningsresultat (Lindstedt, 2019, s. 53). Detta har beaktats med särskild försiktighet eftersom vi lever i en globaliserad värld och studien genomförs i ett land som inte är informanternas hemvist. Då informanterna inte talar svenska har respondentvalidering bedömts angeläget i fråga om att informera informanterna om de citat som publiceras och för att försäkra dem om att deras utsagor stämmer överens med resultaten, samt att låta dem ta del av den kunskapsproduktion de medverkat till (Bryman, 2018, s. 466). Informanterna informerades om att uppsatsen kommer att skrivas på svenska men att de kommer få ta del av en engelsk sammanställning.

Metoddiskussion

Kvalitativa metoder, som intervjuer, kritiseras ofta för att inte vara objektivt representativa då de baseras på små urval (Trost, 2010, s. 34). Jag har i denna studie eftersträvat att belysa ett forskningsområde som i Sverige är klent. För att inte låta mina förväntningar eller intressen styra studiens fokus har jag strävat efter ett reflexivt förhållningssätt. Reflexivitet kräver ständig vaksamhet och reflektion kring forskningsmetodernas konsekvenser (Bryman, 2018, s. 471). En utgångspunkt har varit att möta informanterna i en subjekt-subjektrelation eftersom jag sökt svar från ”experter” i undersökningsämnet (Trost, 2010, s. 91). Att intervjuerna spelades in gav mig i efterhand möjlighet att reflektera över hur jag ställt frågor och hur de kan påverkat informanterna. Här spelar också valet av det abduktiva angreppssättet roll eftersom abduktionens teoretiska beskrivning baseras på informanternas perspektiv (Bryman, 2018, s. 478). Den abduktiva ansatsen valdes eftersom det saknas vedertagna teorier som undersöker relationen mellan klimatarbete och biblioteksrollen. Teorier som formuleras abduktivt fokuserar, likt det induktiva, vanligtvis på avgränsade områden där flera teorier verkar jämsides (Patel & Davidson, 2019, s. 28). Ansatsen har lämpat sig för att sammankoppla de teoretiska utgångspunkterna med empirin för att besvara frågeställningarna. På grund av valet av angreppssätt har jag varit noga med att hålla mig vidsynt för att inte verifiera återförmedlingsmodellen

för tidigt. Risken med den abduktiva ansatsen beskrivs av Patel och Davidson vara att forskaren väljer sitt studieobjekt baserat på sina tidigare erfarenheter och sedan utformar en teori där alternativa tolkningar utestängs. För att undvika denna partiskhet skulle urvalet ha kunnat inkludera tyska bibliotek som valt att inte implementera grön biblioteksverksamhet. För denna undersökning bedömde jag dock valet av ett urval bestående av aktiva gröna bibliotek lämpligast för att lyfta potentialen som gröna bibliotek kan ha i samhällsutvecklingen vilket är uppsatsens syfte. Med detta sagt har jag varit noga med att låta bearbetningen av det empiriska materialet präglas av systematisk och kritisk analys i syfte att bidra till studiens kvalitet och tillförlitlighet (Vetenskapsrådet, 2017, s. 25). Översättningen av centrala begrepp och teman har gjorts med hänsyn till att det kan implicera viss meningsförskjutning vilket jag i min redogörelse försöker tillmötesgå.

En fördel som coronapandemin fört med sig är enkelheten i få en geografisk spridning genom digitala intervjuer. Jag märkte att informanterna likt jag själv utvecklat en vana i att mötas via videosamtal. Således kunde intervjuerna hållas digitalt utan tekniska komplikationer eller social obekvämhet. Framför allt har videomöten stora klimatfördelar då jag utan problem kunde intervjua personer bosatta i Tyskland utan att bidra till det klimatavtryck som resande medför. På så vis illustrerar mitt tillvägagångssätt hur bibliotek- och informationsvetenskapen kan anta en mer klimatvänlig och hållbar approach.

Forskningsöversikt

Uppsatsens ämne angränsar till två forskningsområden som följande avsnitt tecknar. Inledningsvis presenterar jag tidigare forskning om gröna bibliotek och fältets olika angreppssätt, därefter redogörs för studier om folkbiblioteksrollen. Mycket av den tidigare forskning som lyfts här kommer att användas i analysen för att jämföra och stärka argumentationen. Syftet med avsnittet är att ge förståelse för var studien positionerar sig i relation till uppsatsens forskningsområden. Avslutningsvis ges därför en kort sammanfattning över de två fälten.

Gröna bibliotek

Fenomenet gröna bibliotek har sedan 1990-talet växt som både praktik och forskningsområde och utvecklats genom olika perspektiv och begrepp. De perspektiv som jag beskriver här är de som framgår mest framträdande och betydelsefulla för forskningsfältets utveckling.

Byggnader och administration

Antonelli (2008) beskriver hur begreppet gröna bibliotek till en början hänvisade till ansträngningar för att minska biblioteksbyggnadens koldioxidutsläpp. Till exempel genom att tillämpa hållbarhetslösningar för att minska el- och vattenförbrukning och underhåll. Brown (2003) är en av de tidiga att beskriva bibliotek som i framkant inom grön design, exempelvis genom olika miljöcertifikat som stöttar och kvalitetsmärker byggprojekt med resurssnåla och innovativa konstruktioner. Enligt Brown bör bibliotekariers kompetens nyttjas i utformandet av gröna biblioteksbyggnader. Viktiga attribut hos den gröna biblioteksbyggnaden som Brown, och senare Şeşen och Kuzucuoğlu (2020), lyfter är till exempel val av byggmaterial, förnybar energianvändning, reducerad vattenförbrukning och energisnål ljussättning. Şeşen och Kuzucuoğlu framhåller likt Brown att bibliotek genom aktiva åtaganden beträffande byggnadens miljömässiga design kan verka som föregående gröna exempel. Detta beskriver de som särskilt betydelsefullt för framtida generationer som har höga förväntningar på miljövänlig design och material.

Administrativa aspekter har också lyfts i litteraturen om gröna bibliotek. Med den tekniska utvecklingen har forskare studerat exempelvis vilket material, digitalt eller fysiskt, som är mest miljövänligt. Miller (2010), som är en av de första att förespråka en vidgad syn på gröna bibliotek, anser digitala medier vara det grönare alternativet. Sahavirta (2013) å andra sidan, hävdar att digitala resurser kräver elektricitet och teknisk utrustning med korta livscykler vilket genererar stora mängder skräp eftersom de ofta behöver bytas ut. Sahavirta konstaterar att trots ökad

användning av datorer har inte användningen av papper minskat. Därför efterlyser han implementering av realistiska gröna lösningar. Andra administrativa perspektiv som tagit upp åtgärder för att minska biblioteks miljö- och klimatpåverkan är exempelvis reducerad användning av plastartiklar och återvinning av material (Aulisio, 2013). En studie av Singh och Mishra (2019) fokuserar specifikt på hur förändringar i procedurer av utskrifter och kopiering kan reducera bibliotekets klimatpåverkan.

Synsätten på gröna bibliotek som fokuserar på byggnad och administration har kritiserats för att ignorera sociala aspekter i biblioteket (se exempelvis Aulisio, 2013; Fedorowicz-Kruszewska, 2021; Hauke, 2019; Sahavirta, 2018). I merparten av studier från senare år förespråkas en utvidgning av begreppet gröna bibliotek åt att inkludera processer och praktiker.

Bibliotekets praktiker och processer

Det breddade synsättet på gröna bibliotek koncentrerar sig på det som händer i biblioteket samt människorna som vistas där. Dessa idéer har influerat såväl akademiska bibliotek som folkbibliotek (Aulisio, 2013; Janowska & Marcum, 2010; Sahavirta, 2018). Genom de utvidgade definitioner som hänvisar till gröna praktiker och processer i biblioteket accentueras möjligheterna bibliotek har att ägna sig åt aktiviteter, utbildning och informationsförmedling i miljö- och klimatrelaterade ämnen (se exempelvis Chowdhury, 2012; Sahavirta, 2020). Kurbanoğlu och Boustany (2014) framhåller att gröna bibliotek främjar ekologisk hållbar utveckling genom att tillämpa praktiker som minskar klimatpåverkan. De uppger en rad sätt för hur gröna bibliotek kan bidra till ekologisk hållbarhet och inringar särskilt betydelsen av den informationsförmedlande rollen. Exempelvis lyfter de att bibliotek genom MIK har kapacitet att lära människor att tänka hållbart (a.a., s. 56).

En av de mest framträdande forskarna av gröna bibliotek är Fedorowicz-Kruszewska (2021). Hon argumenterar för att termen *green librarianship* behöver definieras för att innebörden av gröna bibliotek ska förstås. *Green librarianship* kännetecknas, likt övrigt biblioteksarbete, av processer och färdigheter som behövs för att bedriva biblioteksverksamhet. Begreppet refererar sålunda till de förmågor och aktiviteter som behövs för att gröna bibliotek ska kunna nå dess målsättning: ekologisk hållbarhet. Det liknar sålunda termen grönt biblioteksarbete som uppsatsen använder för att beskriva bibliotekens klimatinriktade arbete.

Sahavirta är en av de tongivande förespråkarna av en mer omfattande definition av begreppet gröna bibliotek. Grönt biblioteksarbete inbegriper enligt Sahavirta (2018) alla hållbarhetsbegreppets aspekter och tar hänsyn till både byggnadens, administrationens och den publika verksamhetens miljöpåverkan. Han anser att miljömedvetenhet bör vara centralt i den gröna biblioteksrollen. Detta då människor förändrat sitt sätt att agera och tänka mot för 50 år sedan när förutsättningarna såg annorlunda ut och den allmänna livsstilen var mer miljövänlig. Numera påträffas

dagligen nyheter och information om miljö- och klimatförändringar i media. Därför beskriver Sahavirta den informationsförmedlande rollen grundläggande för samhällets främjande av miljömedvetenhet och hållbarhet. Han skriver att informationsförmedling är centralt både för att kunskapen om miljöproblem inte når alla och för att en utbredd skara förnekar vetenskaplig forskning om miljö och klimat. Biblioteksverksamhet kan enligt honom således inte frångå denna samhällsförändring. Han lyfter gröna bibliotek som lokala samhällsaktörer med exempel från bibliotek som engagerar sig i byggnationer av skolbibliotek i återvunnet material, ägnar sig åt stadsodling eller planterar ”reading trees” utanför byggnaden (a.a., s. 18). Exemplen visar att bibliotek inte bara främjar miljömedvetenhet genom att stötta lokala gröna initiativ, utan också jämlikhet och ekonomisk stabilitet.

Miljöutbildning och miljölitteracitet

Stor del av litteraturen om gröna bibliotek handlar om utbildning och kunskap. Vanligt förekommande begrepp är *environmental education*, i fortsättningen *miljöutbildning*, och *environmental literacy,* hädanefter benämnt *miljölitteracitet* (se exempelvis Federowicz-Kruszewska, 2020; Khalid, Malik & Mahmood, 2021; Kurbanoğlu & Boustany, 2014; Miller, 2010).

Miljöutbildning hänvisar till att förändra mänskliga beteenden genom att förmedla kunskap som förändrar människors attityder, tankesätt och medvetenhet kring miljörelaterade problem (Federowicz-Kruszewska, 2020, s. 282). Målet med miljöutbildning på bibliotek beskrivs av Federowicz-Kruszewska vara att sprida kunskap, öka den ekologiska medvetenheten och främja beteenden och attityder som inte skadar miljö och klimat. Miljölitteracitet handlar om människors förmåga att förstå sammankopplingen mellan människa och miljö och att agera moraliskt därefter (a.a.). För att gröna bibliotek ska ha framgång förespråkar Fedorowicz-Kruszewska (2021) att bibliotekarier, användare och lokalsamhälle tillskansar sig miljölitteracitet genom miljöutbildning. Fedorowicz-Kruszewska (2020) finner att biblioteksarbetets huvudsakliga element är människor, processer och artefakter. Elementen består av komponenter som kan kopplas till miljöutbildning. Inom elementet *människor* ryms de anställdas uppgift att exempelvis organisera föreläsningar eller samarbeta med lokala organisationer. *Processer* utgörs av informationsförmedling, hållbarhetshantering samt användarinvolvering. Elementet *artefakter* inbegriper bibliotekets gröna samlingar, till exempel miljöhyllor.

Millers (2010) bok *Public libraries going green* är tänkt som en guide för hur bibliotek kan gå till väga för att bli gröna genom att ”lära” och ”leda” grönt. Hon menar att nyckeln för att förändra människors attityder och handlingar är att utbilda dem om miljön. Miller identifierar två roller som bibliotek kan anta i arbetet med ekologisk hållbarhet: *environmental leader* (miljöledare) och *environmental educator* (miljöutbildare). Gröna bibliotek utformas i rollernas interaktion. Bibliotek har en tradition av att stötta samhällsutvecklingen genom att förse människor med

kunskap. I rollen som miljöledare kan bibliotek samarbeta med lokala aktörer och verka som förebild i lokalsamhället. Lokalsamhällets arbete med miljö- och hållbarhetsfrågor kan stärkas genom folkbibliotekets förmåga att sammanföra invånarna. Enligt Miller grundar sig rollen som miljöutbildare på parallellen mellan informationslitteracitet och miljölitteracitet. Genom att förmedla kunskap om miljön och klimatet ges människor förmåga att agera ekologiskt hållbart vilket gynnar samhällsutvecklingen. Likartat förordar Kurbanoğlu och Boustany (2014) ett erkännande av termen *grön informationslitteracitet*. De menar att informationslitteracitet kan bidra till ekologisk hållbarhet genom att individer utvecklar ett hållbart tänkande inom sin informationslitterära repertoar.

Ett sidospår från biblioteksforskningen som studien relaterar till är en artikel av Lehtonen, Salonen och Cantell (2019) som föreslår *climate change education*, eller *klimatförändringsutbildning*, för att utbilda människor att värna om sig, sin kultur och planeten. Deras pedagogiska inriktning har som mål att få individer komma till insikt med mänsklighetens relation till miljö och klimat genom kunskap och information som alstrar kritiskt tänkande och reflektion. De identifierar flera dikotomier som relaterar till klimatförändringar: *global-lokal*, *natur-kultur*, *rationellt-emotionell* samt *kropp-sinne*. Dikotomin *natur-kultur* gör till exempel att människor uppfattar att naturresurser är fristående från mänsklighetens existens och fria att exploatera vilket berättigar antropogena klimatförändringar. Att sammanlänka dikotomin kan enligt Lehtonen, Salonen och Cantell rubba denna illusoriska perception och återkoppla samhälle och människa med ekosystem och miljö i människors intellekt. De föreslår att människor utvecklar förståelse för klimatförändringar och relationen mellan människa och natur genom emotionella, kognitiva och fysiska erfarenheter.

Klimat- och hållbarhetsstrategier

Med klimatfrågan och hållbarhetsbegreppet högt på den politiska agendan ställs bibliotek inför förändring (Miller, 2010). Huruvida det är en nödvändighet eller trend att bibliotek tillämpar hållbarhetsarbete problematiseras av Fedorowicz-Kruszewska (2019). Hennes argument är att biblioteket utifrån rollen som förtroendeingivande samhällsinstitution har en moralisk skyldighet att anta en grön profil och positionera sig som samhällets föredöme. Nya biblioteksstrategier bör enligt Fedorowicz-Kruszewska omfatta idéer om hållbar utveckling och koncentrera sig på hur bibliotek kan bistå samhällets strävan efter hållbarhet. Bibliotekets mångsidiga roll och funktion som bevarare och förmedlare av kunskap och information, plats för möten och för informellt lärande kan möjliggöra detta. Hon avslutar med att pointera att bibliotekets roll och funktion kan få en starkare position i samhället om det tar aktivt ansvar och intar en ledande position inom hållbar utveckling.

Sahavirta (2013) menar att det är på grund av att bibliotek alltid arbetat ekologiskt hållbart som orsakat att många bibliotek inte systematiskt implementerat

klimat- och hållbarhetsarbete. Han menar att uppfattningen om den ekologiska grundvalen gjort att verksamheten inte ansett sig behöva implementera nytänkande åtgärder kring klimat och miljö, trots ökad miljöförstöring och förvärrade klimatförändringar. I en annan artikel tar Sahavirta (2018) upp vikten av miljöstrategier som ett sätt att klargöra definitionen och funktionen av gröna bibliotek. Han uppmärksammar att bibliotek inte följde strömmen av företag och organisationer som under 1990-talet började marknadsföra sina miljöstrategier eftersom bibliotek kunnat luta sig mot att dess gröna grundidé. Detta hävdar Sahavirta inte längre håller. Han argumenterar för att bibliotek med tydliga krav och realiserbara mål kan utforma planer för sitt arbete med miljö- och hållbarhetsfrågor.

Biblioteksforskningen har också influerats av internationella klimat- och hållbarhetsstrategier. Kosciejew (2020) beskriver hur det tillhör folkbibliotekets informationsförmedlande roll att arbeta för att bidra till samhällets uppfyllnad av Agenda 2030. Kosciejew lyfter bland annat att biblioteket som social infrastruktur är betydande för att fostra inkluderande och resilienta samhällen. Också en litteraturöversikt av Meschede och Henkel (2019) fastslår att bibliotek spelar en vital roll i att uppnå målen i Agenda 2030, även om de finner uppgiften att balansera de tre hållbarhetsdimensionerna utmanande. För att utveckla biblioteksväsendets potential att arbeta med hållbarhetsmålen förespråkar de hållbarhetfokus som norm inom biblioteks- och informationsforskning.

Beutelspacher och Meschede (2020) undersöker hur tyska folkbibliotek ser på bibliotekets förmåga att bidra i arbetet med ekologisk hållbarhet. I studien svarar 141 bibliotekarier på frågor om bibliotekets uppdrag och hur deras bibliotek arbetar med klimatfrågan. De visar att tyska bibliotek är på väg mot att bli en aktiv aktör i hållbarhetsarbete även om de tampas med stora utmaningar gällande begränsade budgetar och personalbrist. Särskilt framträdande är behovet av ledarskap för att systematiskt arbeta med gröna praktiker. Beutelspacher och Meschede föreslår att tyska bibliotekens arbete med miljömässig hållbarhet bör undersökas vidare vilket jag gör i denna studie.

Svenska perspektiv

Haider (2014) vid Högskolan i Borås lägger fram betydelsen av bibliotek och information i samhällets klimatarbete. Haiders avsikt är att lyfta bibliotek- och informationsvetenskapens potential att medverka i samhällets arbete för en bättre värld med fokus på att motverka klimatförändringarna. Problemet med information om miljö- och klimatförändringar är enligt henne att den förmedlas i komplexa uttryck som alienerar många människor i ämnet. Hon beskriver information som en länk mellan vetande och görande. Detta är en fundamental aspekt när det kommer till att fruktsamt förmedla miljö- och klimatinformation som är inbäddat i vardagliga praktiker och livsstilar och centralt i skapandet av resilienta samhällen. Haider ifrågasätter varför bibliotek- och informationsvetenskapen som präglas av att ha

hög social relevans förbiser miljövetenskapen som är sammanknuten med många andra discipliner. Bibliotekets styrka är enligt henne att förmedla information genom praktiker, att lära gemensamt, och anpassa efter behov och beteenden och kan gagna i allmänhetens väg mot att leva mer miljövänligt.

Gröna bibliotek har i Sverige främst lyfts fram i studentuppsatser. Tre kandidatuppsatser vid Bibliotekshögskolan studerar ämnet. Hagelin (2012) jämför hur tre svenska bibliotek arbetar med miljöinformation, Åsedal (2017) studerar förekomsten av begreppet ekologisk hållbar utveckling i svenska biblioteksplaner och Olsson (2018) undersöker gröna bibliotek ur ett användarperspektiv. Sammantaget säger de tre studierna inte mycket om svenska folkbiblioteks arbete med miljö- och klimatfrågor. Den av undersökningarna jag finner av störst intresse är Åsedals. Hon finner att fåtal biblioteksplaner nämner ekologisk hållbar utveckling eller andra klimatrelaterade begrepp. Att begreppen förekommer i några biblioteksplaner antyder att bibliotek i någon mån förhåller sig till klimatfrågan även om det som Åsedal poängterar inte nödvändigtvis beskriver det klimatarbete som faktiskt bedrivs. En masteruppsats författad av Larbring (2021) undersöker svenska folkbibliotekariers arbete för hållbar utveckling. Studien visar likt tidigare forskning på svårigheterna med att balansera arbetet med hållbarhetsaspekterna samt att det behövs specifika handlingsplaner och styrdokument för att understödja arbetet.

I en kandidatuppsats vid Sveriges lantbruksuniversitet undersöker Haglund (2021) projektet ”Gröna biblioteket” vid Garaget utifrån hur interaktionen mellan biblioteket och gröna bibliotek bidrar till människors välfärd samt hur bibliotek kan verka för en hållbar resursfördelning. Haglunds studie är intressant eftersom den undersöker folkbiblioteket som allmänning där Gröna bibliotekets utomhusmiljöer utökar bibliotekets användningsområden och kan ha positiv verkan för människors kunskapsutveckling lokalt.

Ett internationellt beskrivet exempel av gröna bibliotek i Sverige handlar om Vaggeryd biblioteks ”miljöhörna” där olika miljö- och hållbarhetsteman demonstreras för att stötta kommunens miljömål (Claesson, 2018). Claessons artikel demonstrerar uppförandet av miljöhörnan, de aktiviteter som bedrivs och vilka effekter den gröna biblioteksverksamheten haft för lokalsamhället. Miljöhörnan beskrivs integreras i nästan hela den övriga verksamheten, vilket enligt Claesson inte innebär att biblioteket tvingas göra avkall på den övriga verksamheten utan kan fortsätta sitt bildningsuppdrag fast med ett hållbarhetsfokus.

Folkbibliotekets roller

Antalet studier om folkbiblioteket som offentlig, demokratisk institution har växt under de senaste två decennierna (Audunson et al., 2019). I en studie om bibliotekets institutionella roll betonar Hansson (2010) att bibliotek är till för att stötta medborgare och samhälle och därmed något de flesta kan relatera till. Som social

institution har biblioteket en unik förmåga och ett samhällsansvar att skapa förtroende bland allmänheten vilket främjar människors empati. Hansson illustrerar samhällsansvarets historiska roll genom att beskriva hur bibliotek under 1800-talet försökte nå arbetarklassen genom att framstå som ett alternativ till barer. Hansson understryker att det aktiva *tänkandet* på bibliotekets roll formades genom det sociala ansvaret. Studien förnimmer bibliotekets identitet som lyhörd och dynamisk.

Litteraturen skildrar också hur biblioteket påverkats av olika samhällsförändringar. Globalisering och digitalisering är vanliga fenomen som bibliotek- och informationsforskare studerar i fråga om folkbibliotekets utmaningar (Audunson et al., 2019). Ett ämne som varit på tapeten sedan 1990-talet är hur den teknologiska utvecklingen, digitaliseringen och internets framfart har påverkat folkbiblioteket som fysisk plats. Hvenegaard Rasmussen och Jochumsen (2009) framhåller att biblioteket genomgår en radikal förändring på väg mot nya användningsområden. De menar att folkbiblioteket fungerar alltmer som centrum för upplevelser, kunskap och möten då utlåningen av media har minskat. De nya bibliotekstrenderna beror enligt dem på att samhällsutvecklingen genererat nya intressen och behov. Hvenegaard Rasmussen och Jochumsen framhåller att politiker vid stadsplanering måste ta hänsyn till biblioteken och dess identitet både som arkitektonisk och öppen byggnad och som betydelsefull, icke-kommersiell och demokratisk institution. Audunson (2005) har studerat potentialen det fysiska biblioteket har som mötesplats. Han menar att bibliotek utgör allmänna utrymmen som människor samsas om och på och således är en demokratisk mötesplats i lokalsamhället. Audunson identifierar möten på bibliotek som antingen *högintensiva*, mellan personer med lika intressen och värderingar, eller *lågintensiva*, mellan människor med olika bakgrunder och intressen. Bibliotek kan utgöra viktiga arenor i segmenterade samhällen genom att främja lågintensiva möten vilket anknyter till den demokratifrämjande rollen.

Jochumsen, Skot-Hansen och Hvenegaard Rasmussen (2017) lyfter en annan idé om det fysiska biblioteksrummets förändrade användningsområde. De menar att bibliotek kommit fokusera på medskapande och användarstyrda verksamheter för att upprätthålla sin relevans hos allmänheten. De kallar skiftet för ”the performative turn” vilket kännetecknar idén om att biblioteket gått från bevarare av kulturarv till förmedlare av kreativa och innovativa aktiviteter. Också Hernández-Pérez, Vilariño och Domènech (2020) finner bibliotek arbeta alltmer utåtriktat. De betonar att biblioteket genom historien spelat en rad olika roller, både som stabil kunskapsinstitution och som aktör i lokalsamhället med dynamisk förmåga att forma verksamheten. Hernández-Pérez, Vilariño och Domènech beskriver biblioteket som ett *gränsobjekt*; en gemensam plats där olika behov och intressen samsas. Bibliotek som gränsobjekt är flexibla nog att anpassa sig till förändringar där nya behov uppstår samtidigt som dess identitet hålls intakt. Det gör biblioteket enligt dem till en viktig samhällsaktör som genom kollektiva och innovativa funktioner

främjar och stärker social sammanhållning. I en studie om folkbibliotek och samhällsresiliens identifierar Vårheim (2017) att det höga förtroendet som allmänheten har för svenska bibliotek gör det till en mötesplats där människor bidrar till resilienta samhällen. Information och kommunikation är enligt Vårheim grundläggande för resilienta samhällen. Han lyfter en intressant aspekt om hur folkbibliotek kan förmedla viktig samhällsinformation samt kan nyttja resurser och institutionellt kapital vid krisåterställning. För att bibliotek ska involveras i samhällens återställning efter förstörelse krävs att institutionen är förtroendeingivande och integrerad i lokalsamhället. Resonemanget ställer frågan om biblioteksrollen på sin spets.

Ett praktiskt exempel på ett projekt vars syfte var att utmana föreställningar och förändra biblioteksrollen var projektet *The Darling Library* vid Stadsbiblioteket i Malmö. Projektets mål var bland annat att förändra biblioteksrummet så att det utgör en modern mötesplats för kultur och kunskap. Carlssons (2013) avhandling studerar hur föreställningarna om folkbibliotekets utmaningar och förändrade roller gestaltas i projektets strategidokument. Enligt Carlsson var avsikten att försöka förnya stadsbiblioteket utifrån de förändringsprocesser och den föreställda kris folkbiblioteksväsendet står inför. Hon finner bibliotekets ombildning som en del av Malmö stads övergång mot ett kunskaps- och upplevelsesamhälle genomsyrat av trender som konkurrens och globalisering. Studien illustrerar hur bibliotek förändras tillsammans med samhällsutvecklingen.

Hedemark (2009) inringar i sin avhandling tre historiskt dominerande föreställningar om hur folkbiblioteket framställts i offentliga debatter i svenska medier. *Allaktivitetsdiskursen* som förekommer under 1970-talet argumenterar för att bibliotek ska anta en aktiv kulturförmedlande roll och ägna sig åt varierade aktiviteter. Den *bokliga diskursen* innehåller framför allt argument om bibliotekets litteraturförmedlande verksamhet med särskilt betoning på rollen som kulturarvsbevarare och opposition mot kommersiella marknadskrafter. Diskursen framhåller att folkbiblioteket ska eftersträva att bilda människor genom litteratur och utelämnar andra informationsrelaterade aspekter. Den *informationsförmedlande diskursen*, som tornar upp under 1980-talet, hyser tilltro till teknologi och argumenterar för det informationsförmedlande uppdraget med olika medieformat. Hedemark synliggör hur den offentliga debattens intresse för folkbiblioteket influerar hur människor uppfattar bibliotekets betydelse för samhället. Hon menar att detta på sikt genererar en begränsad förståelse för bibliotekets uppdrag vilket kan påverka bibliotekets kapacitet att stötta människors informationsbehov. I synnerhet gäller det de som besöker biblioteket med förväntningar som inte motsvarar den faktiska verksamhet som bedrivs. Klimatfrågan tillhör inte de vanliga föreställningarna om biblioteksrollen vilket gör Hedemarks studie intressant för uppsatsen.

Michniks (2018) avhandling undersöker folkbibliotekets utmaningar och förutsättningar utifrån hur samhällsutvecklingen utvidgat folkbiblioteksrollen och påverkat externa gruppers föreställningar om folkbiblioteket. Michnik studerar hur

olika biblioteksverksamheter i ett digitaliserat samhälle förstärker eller försvagar bibliotekets sociala legitimitet. Den sociala legitimiteten har att göra med huruvida biblioteket uppfattas motsvara användarnas behov och uppfylla deras förväntningar. Således handlar legitimiteten om hur trovärdigt biblioteket uppfattas i förhållande till de användarbehov institutionen uppfyller. Till exempel bekräftar litteraturrelaterad verksamhet allmänhetens föreställningar om bibliotekets arbetsområden vilket möjliggör dess legitimitet och tillförlitlighet. Legitimiteten utmanas då det begränsar vissa utomstående personers bild av biblioteksverksamhet till att endast möta läsrelaterade behov. Den sociala legitimiteten utmanas när folkbibliotek försöker uppfylla särskilda mål eller användarbehov med vad Michnik kallar ”icke-traditionella” bestånd. För att främja bibliotekets sociala legitimitet måste allmänhetens föreställningar om bibliotekens verksamhet bedömas som lämpliga för olika behov. Michniks studie lokaliserar att hur bibliotek används beror på vad människor uppfattar att de kan använda verksamheten till.

Sammanfattning

Det går att urskilja flera likheter mellan forskningen om gröna bibliotek och folkbibliotekets roll då båda behandlar frågan om vad biblioteket ska arbeta med. Forskningsfältet om gröna bibliotek består av olika vinklar som söker förstå hur bibliotek kan agera för klimatet. En intresseväckande skillnad mellan de två forskningsfälten är att litteraturen om gröna bibliotek tenderar att förklara *vad* gröna bibliotek är och kan bidra till samt *hur* de kan användas, medan studier om folkbiblioteksrollen problematiserar institutionens *förutsättningar* att tillämpa olika arbetsområden. Uppsatsen konvergerar dessa aspekter.

Många av de biblioteks- och informationsforskare som intresserar sig för folkbibliotekets identitet, roll och utmaningar återkommer till diskussionen om hur biblioteket påverkas av föreställningar om institutionens roll. Flera av dessa studier intresserar sig för teman utanför den litterära verksamheten vilket öppnar för att undersöka folkbiblioteket som en institution med flera roller. Klimatfrågan, och inslag i gröna bibliotek, tillhör inte den traditionella uppfattningen av bibliotekets arbetsområden. Det uppenbarar sig här en forskningslucka vad gäller svenska studier av gröna bibliotek som denna studie eftersträvar tillfoga. Studien problematiserar bibliotekets roll i ett transformerande samhälle som står inför nya utmaningar, där samspelet mellan gröna bibliotek och folkbiblioteksrollen framträder. Uppsatsen stöder sig mot de forskningsfält som presenterats för att lyfta frågan om gröna bibliotek och hur folkbiblioteksrollen kan bidra till samhällets klimatarbete.

Undersökningens disposition

Det har blivit dags att träda in i de analysavsnitt som söker besvara uppsatsens frågeställningar. Analysen är uppdelad i två delar. Den första delen presenterar den teoretiska modell som analys och tematisering av empiri och teori resulterat i: *återförmedlingsmodellen*. Modellen används i den andra delen av analysen för att kartlägga de tyska bibliotekens gröna biblioteksverksamheter. Avsnitten i den andra delen är uppkallade efter återförmedlingsmodellens fyra funktioner där intervjumaterialet presenteras och analyseras med fokus på den första delfrågan: ”Vilka funktioner visar de tyska folkbiblioteken att gröna bibliotek kan fylla?”. Envar av dessa avsnitt åtföljs av en del som behandlar den andra delfrågan genom att knyta an de olika dokumenten till empirin, tidigare biblioteksforskning och det samlade klimatforskningsläget. Den andra delfrågan lyder: ”På vilka sätt kan gröna bibliotek passa in i den svenska folkbibliotekskontexten?”. För att tillägna sig studien är det därför viktigt att läsaren är medveten om att avsnitten som fokuserar på respektive delfråga varvas.

I efterföljande slutdiskussion sammanfattas analysdelarna i avsikt att visa på resultatet som besvarar uppsatsens övergripande frågeställning om hur folkbibliotek kan bidra till samhällets klimatarbete. Avslutningsvis diskuteras och ansluts resultatet till forskningsläget i stort.

Del 1. Återförmedlingsmodellen

I denna del av analysen presenterar jag den teoretiska modell som sammanställningen av teorin och tematiseringen av empirin resulterat i. En överblick över de teoretiska utgångspunkterna identifierar en lucka vad gäller ett teoretiskt redskap som undersöker förhållandet mellan bibliotek och klimatfrågan. Four spaces-modellen är utformad som ett diskussionsunderlag för bibliotekets utveckling och potential, ACE är ett ramverk för att stötta klimatpolitiska strategier och idén om sociala infrastrukturer avser gestalta biblioteket som ett kugghjul i samhällsutvecklingen. För att förstå hur folkbiblioteket kan spela en roll i samhällets klimatarbete behövs en modell som kartlägger gröna bibliotek i biblioteket och folkbiblioteket i samhället. Därför har jag integrerat idéer från de teoretiska utgångspunkterna med tematiseringen av det empiriska materialet i den modell jag valt att kalla *återförmedlingsmodellen*. Modellen har fått sitt namn utifrån sammansättningen av orden åter och förmedling som båda relaterar till bibliotekets roll. *Förmedling* anger biblioteksuppdragets grundval. *Åter* speglar relationen mellan bibliotek, människa, samhälle och natur och hänvisar till bibliotekets cirkulära verksamhet. Biblioteket som offentlig institution kan framgå ge service tillbaka till användarna i form av egenskaper och förmågor de förvärvar som de i egenskap av medborgare ger tillbaka till samhället. I sin tur verkar samhället utifrån idén om hållbar utveckling för att återgälda naturen. I ett kunskaps- och upplevelsesamhälle tampas bibliotek med att hålla sig angelägna och vara av intresse för människor (Jochumsen, Hvenegaard Rasmussen & Skot-Hansen, 2012). I bibliotekets fall innebär det att utgångspunkten i användarnas behov borde söka utforma en verksamhet som reflekterar vad samhälle och människorna däri behöver. Därmed kan biblioteket förstås förmedla färdigheter som används i biblioteket, i samhället och den omgivande miljön.

Modellens utformning

Modellen har utformats utifrån de synergieffekter som identifierats i de teoretiska utgångspunkterna som sammanställts med teman som framkommit i mitt empiriska material. Detta har resulterat i fyra *egenskaper* som symboliserar förmågor som är essentiella för att människor ska kunna utöva sina demokratiska rättigheter: *delaktighet*, *medvetenhet*, *empowerment* och *medskapande*. Klimatförändringar är ett problem som behöver lösas kollektivt och inkludera aktörer på alla samhällsnivåer (IPCC, 2022). Egenskaperna har utformats utifrån idén om folkbiblioteket som en social infrastruktur som främjar sociala interaktioner och medborgerligt engagemang och minskar avståndet mellan individ och samhälle.

Biblioteket utgör återförmedlingsmodellens mittpunkt. Detta illustrerar vad Klinenberg (2018) menar med att folkbiblioteket som social infrastruktur är en vital beståndsdel i samhällsutvecklingen vilket motsvarar Sveriges bibliotekslags (SFS 2013:801) ändamålsparagraf.[3] Placeringen tecknar biblioteket som en lokalt integrerad del i samhället. Modellen ser sålunda biblioteket som en arena som kan stötta samhällets utvecklingsprocesser. För att visa hur biblioteksverksamhet kan främja människors kapacitet att medverka i klimatarbete tillämpar återförmedlingsmodellen fyra *funktioner* som påträffas i moderna bibliotek. Modellen hänvisar till bibliotekets funktioner som *mötande rum*, *inspirerande rum*, *lärande rum* och *skapande rum*. Jag bedömer ”rum” som gångbar metafor för att representera bibliotekets verksamheter. Funktionerna ser till biblioteket som en aktiv, utåtriktad och mångfacetterad institution likt four spaces-modellen som inkapslar bibliotekets funktioner och möjligheter i att bemöta samhällsmedborgare som aktiva, demokratiska aktörer. Nedan beskriver jag återförmedlingsmodellens egenskaper och funktioner.

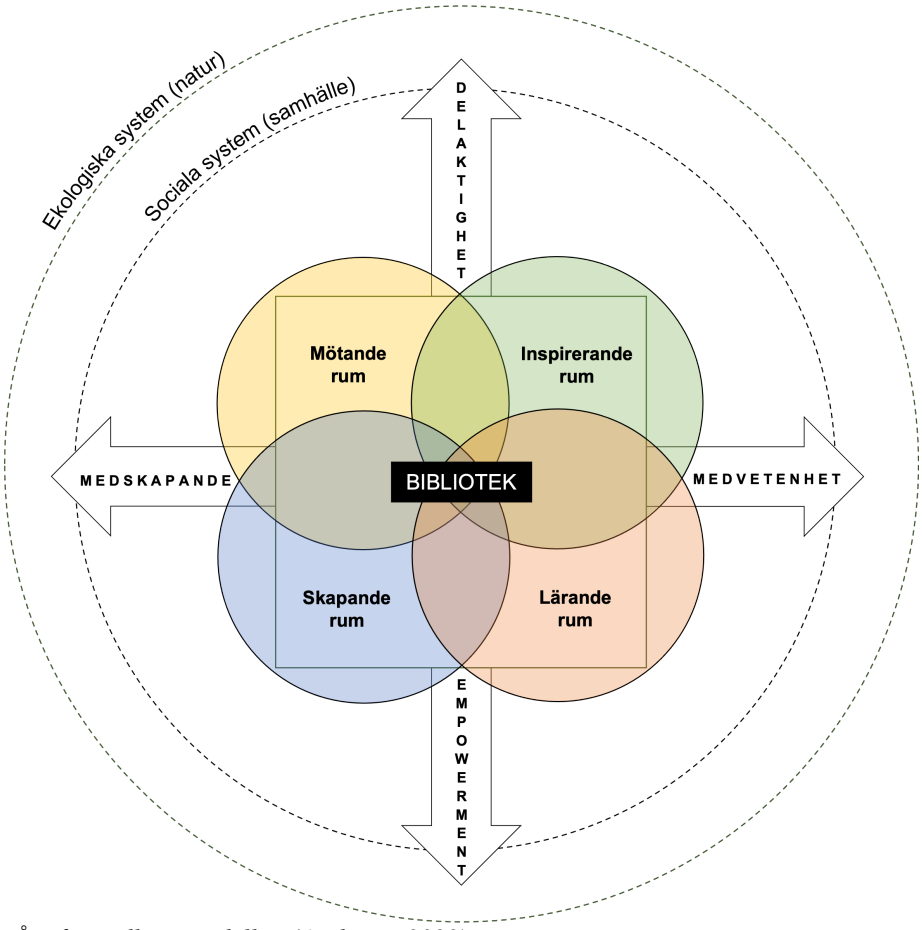

Figur 3. Återförmedlingsmodellen (Axelsson, 2022).

[3] Hädanefter är det SFS 2013:801 som avses när jag nämner bibliotekslagen.

Egenskaper

Delaktighet är en grundläggande demokratisk egenskap som är central i bibliotekslagen. Egenskapen innefattar bibliotekets förmåga att överbrygga relationen mellan individ och samhälle genom användarnas möjlighet att involveras i utformningen av biblioteksverksamheten. I återförmedlingsmodellen syftar delaktighet till att stötta samhället genom att människor ges tillgång till information och kunskap som möjliggör aktiv medverkan i samhällsutvecklingen. Egenskapen *medvetenhet* stöttar utvecklingen av informerade samhällsmedborgare. Medvetenhet innefattar bibliotekets förmåga att tillhandahålla information och kunskap som påverkar människors beteenden och tankegångar åt att agera hänsynsfullt för samhällets bästa. Det kan till exempel röra sig om miljömedvetenhet.

Begreppet *empowerment* översätts på svenska ibland till egenmakt, bemyndigande eller självbestämmande. Det engelska begreppet har etablerats på svenska för att beskriva processen att genom handling ta makten över sitt liv eller sina villkor genom exempelvis ökad självkänsla eller medborgerliga rättigheter (Empowerment, 2018). Jag har valt att behålla begreppet empowerment då jag anser det bäst omfatta tanken om egenskapen som process. Empowerment stöttar samhällsmedborgarnas möjlighet att hantera problem i vardagen vilket mildrar känslan av maktlöshet. Forskare har uppmärksammat att många människor känner maktlöshet när det kommer till att engagera sig för klimatet (Aitken, Chapman & McClure, 2011). Egenskapen belyser bibliotekets förmåga att stärka människors medborgerliga självkänsla och förmåga till samhällsengagemang.

Den sista egenskapen *medskapande* baseras på idén om sociala infrastrukturers funktion att skapa relationer mellan människor vilket är av betydelse för att hantera gemensamma samhällsproblem. Biblioteket erbjuder program och aktiviteter där människor genom kollektivt skapande utvecklar praktiska och kognitiva förmågor. Medskapande stöttar människors möjligheter att aktivt medverka i samhällsfrågor genom att verksamhet som främjar människans förståelse för angelägenheter. Samtliga egenskaper interagerar med varandra och har överlappande funktioner.

Funktioner

Bibliotek beskrivs i litteraturen ofta som mötesplats, eller ”tredje plats”, vilket anger funktionen *mötande rum*. Mötande rum kan även beskrivas utifrån biblioteket som social infrastruktur: en fri och öppen plats där olika människor möts och utbyter tankar och erfarenheter med varandra. Studier visar att demokrati och empati främjas när människor kommer i kontakt och samtalar med varandra (Aabø & Audunson, 2012; Hansson, 2010; Klinenberg, 2018). Tillgången till möten i biblioteket har potential att bidra till nya idéer som kan bidra till samhällsutvecklingen och främja demokratiuppdraget. Bibliotekets unika position som plattform för alla individer, grupper och organisationer tillåter personer med olika kunskaper mötas

och lära av varandra. Mötande rum bistår främst egenskaperna medskapande och delaktighet och kan främja allmänhetens delaktighet i samhällsfrågor.

Funktionen *inspirerande rum* representerar de möjligheter biblioteksverksamhet har att väcka människors tankegångar och få dem röra sig bortom invanda beteendemönster. *Informationsförmedling* är här ett centralt element utifrån definitionen av information som meningsskapande processer som kan uttrycks i form av kunskap, process eller föremål (Haider, 2014). Information har också kapacitet som resurs och konstitutiv kraft i samhället (Nolin, 2010). Som *resurs* understödjer information hur människor ska leva och som *konstitutiv kraft* medvetandegör information hur klimatförändringar ska begränsas. Genom att tillhandahålla information i olika former kan befolkningen inspireras till att medverka i samhällsutmaningar på sätt som upplevs meningsfullt både personligen och för samhället. Inspirerande rum stöder primärt egenskaperna delaktighet och medvetenhet.

Lärande rum kopplas till bibliotekets information- och kunskapsförmedlande roll och långa tradition av att främja livslångt lärande. I rollen som informell utbildare porträtteras biblioteket som social infrastruktur: en plats dit människor är välkomna att utveckla sig själva genom bibliotekets resurser (van Melik & Merry, 2021, s. 12). Biblioteket som utbildare spelar en central roll i utvecklandet av självständiga samhällsmedborgare. För detta krävs tillgång till kunskap och information som förmedlas med hjälp av bibliotekets resurser. Lärande rum stöttar i första hand egenskaperna medvetenhet och empowerment.

I rollen som social infrastruktur främjas bibliotekets möjlighet att erbjuda aktiviteter och förmedla resurser som låter människor upptäcka nya intressen (Klinenberg, 2018, s. 112). *Skapande rum* innefattar upplevelser som väcker människors intresse och stöder främst egenskaperna empowerment och medskapande. Kreativ verksamhet kan uppmuntra till att erövra praktisk förmåga att göra själv. Fler bibliotek inrättar *makerspaces* som bygger på idén om kollaborativt skapande och är en plats där människor tillsammans skapar saker och genom informellt lärande inhämtar och delar kunskap (Britton, 2012). Genom att förmedla material och aktiviteter som främjar skapande och kreativitet kan kunskap om olika ämnen utvecklas. Skapandeverksamhet främjar människors möjlighet att ta kommando över sitt handlande och utveckla praktisk kompetens att ta hand både om sig själv och samhället.

Användning av modellen

Modellen visar på funktioner som kan locka människor till biblioteket och ge dem meningsfulla upplevelser som kan berika demokratiska samhällen. När det kommer till att hantera klimatförändringarna har detta även betydelse för miljön. Återförmedlingsmodellen förutsätter att bibliotek riktar sig till användarna som demokratiska aktörer som kan nyttja de tillgångar de förvärvar i biblioteket som samhällsmedborgare. Jag har utformat denna modell för att överlappa teorier och idéer som

saknar förhållningssätt till både biblioteksuppdraget och klimatfrågan. För att förstå och hantera det hot mot mänskligheten som klimatförändringarnas effekter utgör krävs att människor förstår sig på jordens ekosystem (Bendt, Barthel & Colding, 2013). Återförmedlingsmodellen behövs för att kunna prata om biblioteket utifrån olika nivåer och perspektiv som visar hur bibliotekets funktioner och egenskaper har relevans även utanför biblioteksrummet. Egenskaperna återkopplar till demokratiska förmågor som både individ och samhälle gynnas av. I relation till klimatfrågan är dessa egenskaper också betydande för att människor och samhällen tillsammans ska kunna bekämpa klimatförändringar. Modellen kopplar till begreppet *klimatkris* som fått ett rejält uppsving inom klimatdiskursen på senare år (Kunelius & Roosvall, 2021). Den ökade användningen av termen anger att klimatförändringar utgör ett nödläge för mänskligheten och vittnar om de snabba tidsintervaller världen förändras inom. Detta indikerar att samhällsinstitutioner behöver förhålla sig till och anpassa sig efter korta tidsperioder.

Klimatförändringar är systemiska miljöproblem som åskådliggör sammanlänkningen mellan sociala och ekologiska system (Lehtonen, Salonen & Cantell, 2019). Flera forskare pekar på det ansvar som sociala aktörer och system har för att mänskligheten ska kunna hantera klimatförändringarnas effekter (se exempelvis Folket et al., 2011; Granberg & Bodland, 2019; IPCC, 2022). En väsentlig aspekt här handlar om att få människor att förstå att de lever i samspel med natur och miljö. Återförmedlingsmodellen används för att visa bibliotekets förmåga att förmedla kunskap och information som hjälper människor att förstå denna samlevnad. De teoretiska utgångspunkterna jag presenterat utgör underlag för att förstå olika aspekter av det moderna biblioteksväsendet och sociala aspekter av klimatarbete var för sig. Återförmedlingsmodellen kopplar på två yttre nivåer, sociala och ekologiska system, som biblioteket omsluts av. På så sätt visualiserar modellen hur folkbiblioteket är del av samhället som existerar i symbios med miljön. Sålunda kan vi förstå hur biblioteket inte är separerat från omgivningen utan verkar mitt i.

Återförmedlingsmodellen är studiens teoretiska verktyg som används för att konkretisera folkbibliotekets potential som samhällsresurs vad gäller att bidra i demokratiska samhällens klimatarbete. I den andra analysdelen kartläggs empirin och tidigare forskning om gröna bibliotek i relation till modellen för att identifiera de funktioner inom gröna bibliotek de tyska biblioteken fyller. Kartläggningen används sedan för att förstå hur gröna bibliotek kan passa in i den svenska bibliotekskontexten och hur folkbiblioteket kan bidra i samhällets klimatarbete. Modellen illustrerar folkbiblioteket som en social infrastruktur för att visa på hur biblioteksverksamhet ger upphov till färdigheter som värnar demokratin vilket är betydande även för miljö och klimat. Återförmedlingsmodellen avser åskådliggöra hur folkbiblioteket kan bistå samhällets klimatarbete genom dess unika position och förmåga att sammankoppla individ och samhälle med miljö och ekosystem. I nästa avsnitt används modellen för att synliggöra undersökningens resultat.

Del 2. Kartläggning av gröna bibliotek

I det här avsnittet besvaras de två delfrågorna. Det insamlade intervjumaterialet analyseras genom att informanternas utsagor tolkas och jämförs för att med stöd i tidigare forskning kartlägga gröna bibliotek i återförmedlingsmodellen. Med hjälp av kartläggningen av empirin samt förutnämnda dokument undersöks hur gröna bibliotek kan passa in i den svenska bibliotekskontexten i separata underrubriker.

För att underlätta läsningen har jag sammanställt de tyska biblioteken, informanterna och deras respektive gröna biblioteksverksamhet i tabellen nedan. Ansfeldenbiblioteket och Bregenzbiblioteket har varit verksamma som gröna bibliotek under flera år, medan Gratweinbiblioteket och Hetzendorfbiblioteket arbetar med att utveckla och etablera sina gröna verksamheter. Jag går djupare in på bibliotekens gröna arbete genomgående i undersökningen.

Tabell 1. Sammanställning av bibliotek, informanter och gröna verksamheter.

Bibliotek	**Informant**	**Grön verksamhet**
Ansfeldenbiblioteket	Jürgen Hoffman	Årlig *miljöfestival* (uppsatsens benämning) med arrangemang som kretsar kring odling, miljö, klimat och hållbarhet
Bregenzbiblioteket	Tanja Bauer	Miljöhyllor, verktygsbibliotek, reparationskaféer, stadsodling, fröbibliotek, föreläsningar
Gratweinbiblioteket	Sabine Fischer	Föreläsningar, temadagar, workshops, utställningar
Hetzendorfbiblioteket	Alex Müller	Inomhusodling, ”biautomat” med frökapslar, matdelningskylskåp, insamling och återvinning av mobiltelefoner, kompost

Mötande rum

Funktionen mötande rum understöds av idén om bibliotek som social infrastruktur och plattform för allmänna och öppna möten. Samverkan med lokalsamhället är centralt för de tyska biblioteken. Ansfeldenbibliotekets miljöfestival bygger på samarbete med ett nätverk av lokala aktörer som årligen samlas för att engagera invånarna i klimatrelaterade ämnen. Med är bland annat stadens kulturcenter, ett

äldreboende, lantbrukare och den lokala ”Fridays For Future”-gruppen.[4] Enligt Jürgen Hoffman är syftet med festivalen att sammanföra invånarna med lokala initiativ för att skapa förståelse om miljö och klimat genom arrangerade möten som öppnar för samtal och leder till nya idéer.

> […] We have a community garden and a local environmental and conservation organization who have participated. […] The idea was that the library should be quite an ideal spot for creativity and networking, to push trends in the local community (Intervju Jürgen Hoffman, 2022-02-08).

Ett belysande exempel Jürgen Hoffman delar med sig av är ett jordbrukskollektiv som startades av människor som möttes under den första miljöfestivalen och som numera medverkar i nätverket som stöttar bibliotekets gröna arbete med festivalen:

> […] this is what [the environment festival] is about: we have this event completely planned, but then things happen that we did not expect. And this is amazing, surprisingly things happen that make the world better (Intervju Jürgen Hoffman, 2022-02-08).

Samarbeten med stadens aktörer har gett upphov till nya sätt att använda biblioteket och illustrerar miljöfestivalen och Ansfeldenbiblioteket som en lokal plattform för medskapande och delaktighet. Även Bregenzbibliotekets gröna biblioteksarbete engagerar lokalsamhället. I Bregenzbibliotekets fall var införandet av gröna biblioteksspraktiker en utväg för att rädda biblioteket från nedläggning. Initiativet kom från lokalbor och kringliggande verksamheter, bland annat ett familjecenter och en *community garden*.[5]

> […] they had the idea of integrating the library into this gardening topic and to try to activate the community to be more active in the library and give them something back. Public libraries are for the communities so it makes sense to give them something they can also use (Intervju, Tanja Bauer, 2022-02-17).

Utsagan framhåller hur gröna bibliotek kan reflektera uppdraget att verka för lokalinvånarna vilket för tankarna till Klinenbergs (2018) beskrivning av bibliotekets förmåga att kunna skapa varaktiga relationer mellan människor. Tanja Bauer tecknar biblioteket som en aktiv plats för bemötande, initiativ och medskapande, inte bara som byggnad med öppna dörrar och tillgång till litteratur och medier även om det fortfarande beskrivs vara en central uppgift. Lokalsamhället har enligt Tanja blivit mer aktivt sedan Bregenzbiblioteket börjat nyttja grönområdet utanför åt odling – biblioteket har blivit en plats att mötas på.

Hetzendorfbiblioteket erfar den trend som forskare urskilt angående nedåtgående utlåningsstatistik (se exempelvis Frenander, 2012; Jochumsen, Hvenegaard

---

[4] Fridays For Future är en global klimatrörelse som kräver att politiker tar hårdare tag för att bekämpa klimatförändringarna.

[5] *Community gardens* innebär att människor odlar tillsammans i gemensamma trädgårdar i närområdet. Begreppet saknar etablerad svensk översättning men benämns ibland som ”social odling” eller ”tillsammansodling”. Uppsatsen behåller begreppet community garden då det är vanligast förekommande i litteraturen.

Rasmussen & Skot-Hansen, 2012; Klinenberg, 2018). Biblioteket har de senaste åren gallrat ut tusentals böcker för att frigöra utrymme åt andra aktiviteter.

> We see by the statistics that it is not that important to have that many books in the library, it is more important to offer services and programming. There is the change process we are in, and this is something me and some colleagues are trying to think of in terms of what it means to be a green library (Intervju, Alex Müller, 2022-02-14).

I utsagan går att förstå gröna bibliotek som en konsekvens av de samhällsförändringar som biblioteksverksamhet påverkas av. Att människor besöker biblioteket i andra syften än för att låna böcker kan utläsas som att det finns behov av nya användningsområden. Hetzendorfbiblioteket är beläget i ett område med låga socioekonomiska förutsättningar vilket enligt Alex Müller gör personalen extra angelägen att verka för invånarna och ta vara på utrymmet för att möta användarnas behov. Nick Jones, bibliotekschef i Huddinge, anser antalet utlån inte står i direkt relation till huruvida bibliotek följer sitt uppdrag eller inte (Persson, 2016). Han menar att biblioteksverksamhet bör värderas utifrån uppdraget att bibliotek ska vara till för *alla* i närområdet. Genom att koncentrera verksamheten till lokalsamhällets användningsområden utvecklade Huddinge bibliotek sin verksamhet och lockade fler till biblioteket än bara regelbundna låntagare som redan fick sina behov tillgodosedda (ibid.). Liknande strategi återspeglas i intervjumaterialet och i Alex Müllers utsaga. Tillika menar klimatforskningen att individer bosatta i glesbygd eller socioekonomiskt utsatta områden har svårare att anta en klimatmedveten livsstil på grund av begränsad tillgång till informativa tjänster (IPCC, 2022). I förhållande till förändrade användningsvanor och uppgiften att följa omvärldsförändringar kan detta framgå vara en uppgift för biblioteket vars uppdrag är att utrusta allmänheten jämlikt.

Termen gröna bibliotek är som jag beskrivit omtvistad och hänvisar enligt Fedorowicz-Kruszewskas (2021) främst till den ekologiska hållbarhetsaspekten. Mitt intervjumaterial bekräftar emellertid vad flera forskare menar gällande att gröna bibliotekspraktiker kan kopplas till bibliotekets sociala samhällsansvar (Aulisio, 2013; Hauke, 2019; Kurbanoğlu & Boustany, 2014). Detta visar att begreppet gröna bibliotek kan omfatta både social och ekonomisk hållbarhet även om den inte är den primära inriktningen. Att titta på ekonomiska strukturer är inte en riktning i denna uppsats som fokuserar på andra krafter kring hur gröna bibliotek fungerar. Sett till klimatförändringar som en social utmaning framgår det däremot svårt att helt frånse sociala aspekter, särskilt inte vad gäller att utforska gröna bibliotek som mötande rum. Aabø och Audunson (2012) betonar biblioteket som en unik samlingsplats för människor med olika bakgrunder. Flera informanter nämner bibliotekens uppdrag att främja social jämlikhet, ett arbetsområde som empirin visar kan adressera grönt biblioteksarbete eftersom klimatfrågan berör alla människor i alla sociala kategorier.

> […] the concept of sustainability and libraries has to grow together and come together. We are talking about education gaps, social inequality, the gap between rich and poor and maybe this is not a topic for public libraries but there is a context […] I think sustainability must be the head of all of it and beneath that there are different programs and subjects in the public library that we work on. This is maybe how it must change (Intervju, Sabine Fischer, 2022-02-11).

Med inskrivningen av hållbarhet i handlingsplaner och politiska överenskommelser har hållbar utveckling kommit utgöra en övergripande målsättning för många demokratiska samhällen. Med detta sagt kan utsagan ovan relateras till det Kurbanoğlu och Boustany (2014, s. 48) skriver om att gröna biblioteksspraktiker genom avsikten att minska klimatförändringar bidrar till alla hållbarhetsdimensioner. Empirin ger olika exempel på hur de tyska bibliotekens utgångspunkt i lokalsamhället gör att gröna bibliotek framstår som sammanförande plattformar för lågintensiva och högintensiva möten (Audunson, 2005). Genom att nyttja lokal kompetens och samverka med personer med särskilda kunskaper främjar biblioteken möten mellan olika erfarenheter och idéer.

> […] people meet here, and somebody who knows gardening can help them and I think it is good because otherwise the level is too high sometimes to start (Intervju, Tanja Bauer, 2022-02-17).

Att utomstående aktörer och initiativ involveras i den gröna verksamheten illustrerar hur biblioteket som mötesplats kan stötta medskapande och delaktighet. Informanterna beskriver att de gröna biblioteksverksamheterna utformas för att verka som rum för delande av kunskaper, tankar och åsikter i syfte att bistå samhället. Detta för tankarna till något både Aabø och Audunson (2012) och Klinenberg (2018) anger, nämligen att biblioteket är en viktig mötesplats för demokratin och lokalsamhällets utveckling.

> Especially with programs and lectures, we are there as a platform for people to come. We open the door so people can give lectures. We offer them the room and they can do what they want with it, that is our role as well […] That is what we are planning to do in the next years, making the Hetzendorf library a place where people can meet and get in touch with each other and strengthen the local democracy. […] This is our role here (Intervju, Alex Müller, 2022-02-14).

De tyska bibliotekens gröna biblioteksarbete gör det möjligt för allmänheten att ta del av klimatfrågan. Sålunda blir biblioteket en länk mellan individ och samhälle. Egenskapen medskapande beskriver denna tematisering av intervjumaterialet: möten i biblioteket främjar enligt informanterna människors möjligheter att utvecklas tillsammans som kollektiv och individer samt utveckla samhället ihop. Att de tyska biblioteken lägger tonvikt på att möjliggöra möten mellan lokalsamhällets invånare exemplifierar biblioteket som en social infrastruktur där människor i gemenskap kultiveras att agera för samhällets bästa, exempelvis minskad klimatpåverkan. När biblioteken låter klimatfrågan ta plats i möten mellan människor ökar allmänhetens förmåga förstå betydelsen av delaktighet i samhällets klimatarbete. Aitken, Chapman och McClure (2011) beskriver att människor agerar för klimatet om de ser

andra göra detsamma. Deras studie visar att om människor inte upplever att andra agerar för att begränsa klimatförändringar tenderar de att känna hjälplöshet att själva vidta åtgärder. Gröna bibliotek som mötande rum ger exempel på hur människor samlas och synliggör åtgärder som uppmuntrar att delta i klimatarbete. Genom att välkomna lokala initiativ och aktörer kring miljö- och klimatfrågor används bibliotekets potential att stötta egenskapen delaktighet genom att främja människors delaktighet i samhällsutvecklingen genom att ge dem möjlighet att delta i utformandet av biblioteksverksamheten. Att de tyska biblioteken sätter lokalsamhället i fokus illustrerar hur biblioteken utnyttjar potentialen som mötesplats. Biblioteken inbjuder till medskapande och delaktighet i klimatarbete, egenskaper som användarna bär med sig som samhällsmedborgare. Detta harmonierar med samlade forskningsläget som betonar att allmänhetens ökade delaktighet i klimatpolitiskt beslutsfattande gynnar klimatarbete och utformandet av resilienta samhällen (IPCC, 2022).

Svenska bibliotek i förhållande till samhällets behov

Empirin exemplifierar hur bibliotek förändras precis som samhället det är del av. Svenska folkbibliotek är en samhällsinstitution med högt förtroende bland allmänheten. Däremot har denna tillit börjat dala vilket beror på en minskning i antalet som positionerar sig i frågan (Söderholm, Ögland & Gunnarsson Lorentzen, 2021). Social tillit är en vital förmåga i utvecklandet av samhällsresiliens (Vårheim, 2017). Minskningen skulle kunna urholka potentialen att nyttja biblioteket som social resurs i klimatarbete. På sikt riskerar således lågt förtroende att begränsa biblioteksväsendets möjlighet att medverka i samhällets klimatarbete. Det minskade förtroende antyder att det svenska biblioteksväsendet behöver se över verksamheten i förhållande till samhället det verkar i. Detta för oss in på den första aspekten av hur gröna bibliotek kan passa in i det svenska biblioteksfältet.

I den nationella SOM-undersökningen 2020 framgår att det framför allt är de mest frekventa besökarna som anser det fysiska biblioteket relevant (Söderholm, Ögland & Gunnarsson Lorentzen, 2021). I både Michniks (2018) och Hedemarks (2009) studier om biblioteksrollen framgår olika föreställningar om bibliotekets uppdrag påverkar idén om bibliotekets arbetsområden. Som Hedemark visar tenderar samtalen om folkbibliotekets kärnuppdrag kretsa kring föreställningar om bibliotek som kulturarvsbevarare och litteraturfrämjare (den bokliga diskursen) och/eller informationsförmedlare (den informationsförmedlande diskursen). Kartläggningen av gröna bibliotek som mötande rum för tankarna till allaktivitetsdiskursen som förespråkar en bred biblioteksverksamhet och lokala samarbeten. En likhet mellan allaktivitetsdiskursen och gröna bibliotek är att ingendera varit särskilt inflytelserik i Sverige. Det är möjligt att gröna bibliotek haft svårt att få fäste i Sverige för att idén upplevs hotfull mot uppdraget som bibliotekslagen befäster om att folkbibliotek ska arbeta med litteraturfrämjande.

Detta har problematiserats tidigare, till exempel i four spaces-modellen som introducerats för att hjälpa biblioteksverksamma att hålla bibliotekens status och relevans levande utan att förkasta kärnverksamheten (Jochumsen, Hvenegaard Rasmussen & Skot-Hansen, 2012). Emellertid är minskade boklån en realitet som påverkar biblioteket att se över verksamheten. Exemplet som lyftes från Huddinge bibliotek visar i jämförelsen med empirin hur det finns utrymme för gröna bibliotek i den svenska kontexten. Gröna bibliotek kan vara ett sätt att göra bibliotek angelägna för en bredare massa och anpassa verksamheten till de *alla* i området som biblioteket ska finnas till för. Sett till bibliotekslagen som fastslår att ”biblioteksverksamhet ska finnas tillgänglig för alla” kan gröna bibliotek förstås passa in i den svenska bibliotekskontexten. Att notera biblioteket som allas mötesplats visar institutionens förmågor, exempelvis att verka för social integration (Aabø & Audunson, 2012). I förhållande till klimatarbete kan detta förstås särskilt viktigt ur två aspekter. För det första då marginaliserade samhällsgrupper tenderar att vara mer sårbara för klimatförändringarnas effekter. För det andra därför att dessa gruppers behov är viktiga att uppmärksamma för att klimatarbete ska ske jämlikt och demokratiskt (IPCC, 2022). Enligt Fedorowicz-Kruszewska (2020) synliggör grönt biblioteksarbete biblioteket i lokalsamhället och öppnar för fler personer att identifiera sig med biblioteket. Detta kan utläsa att gröna bibliotek har potential att öka svenska biblioteks relevans för användare och allmänhet som har olika intresse av biblioteket som fysisk plats.

Ett belysande exempel på hur biblioteket kan använda sin funktion som mötande rum för att upprätthålla sin relevans är Bregenzbiblioteket vars gröna inriktning räddade biblioteket från nedläggning. Bibliotekets gröna verksamhet har inslag av både aktiv och nytänkande karaktär; exempelvis hålls aktiviteter där barn övar tyska samtidigt som de planterar frön och lär sig om odling, och av mer traditionell, litteraturfrämjande och informationsförmedlande prägel; genom beståndet av medier om klimatrelaterade ämnen. Bregenzbiblioteket illustrerar hur bibliotek kan behöva hitta nya riktningar för att existera och upprätthålla relevans för hela lokalsamhället, inte bara de frälsta låntagarna. I bibliotekets fall gick människor samman och nyttjade biblioteket som sin gemensamma resurs och mötesplats genom att ta vara på bibliotekets potential, både i form av kulturbevarare och som social infrastruktur. Exemplet kan relateras till det svenska folkbiblioteksväsendet vars relevans beskrivs aningen vacklande (Söderholm, Ögland & Gunnarsson Lorentzen, 2021). Bibliotekens samhällsfunktion förankras i bibliotekslagen som år 2013 reviderades för att besvara de omvärldsförändringar som ägt rum sedan föregående lag instiftades och vidmakthålla bibliotek som viktig samhällsresurs (Ds 2012:13). Detta indikerar att det svenska biblioteksväsendet tar hänsyn till externa förändringar för att vara relevanta i enlighet med samhällets och omvärldens behov, vilket klimatfrågan är ett tydligt exempel på.

Sammantaget visar idén att bibliotek som mötesplats utgör en central del i de tyska bibliotekens gröna arbete. Folkbibliotek utgör en allmän arena som reflekterar samhällets normer och processer och har därför potential att förevisa gemensamma åtaganden som uppmuntrar medskapande och delaktighet. I förhållande till de empiriska exemplen kan grönt biblioteksarbete vara förenligt med det svenska folkbiblioteket som en viktig, demokratisk samhällsinstitution som ska tillmötesgå alla, inte enkom regelbundna låntagare. Allmänhetens förtroende för biblioteket är betydelsefullt i skapandet av resilienta samhällen och har potential att förbli högt om biblioteket riktar verksamheten bredare, som gröna bibliotekspraktiker är exempel på.

Inspirerande rum

De tyska bibliotekens gröna arbete relaterar också till bibliotekets informationsförmedlande roll. Informanterna ser ett stort informationsbehov kring klimatförändringar för att främja människors möjligheter att leva mer hållbart. Denna aspekt har kommit uppmärksammas även inom klimatforskningen som understryker vikten av individuella livsstilsförändringar för att bekämpa klimatförändringarna (IPCC, 2022; Klimatpolitiska rådet, 2022).

> When we have [the environmental festival] in the library, some people just stop and see something. It is a kind of serendipity, just coming around and experiencing something that you have not thought about. I think it is one of the aims of [the environmental festival]; to get people to show interest in things that they maybe have not thought about yet (Intervju, Jürgen Hoffman, 2022-02-08).

Utsagan anger att Ansfeldenbibliotekets miljöfestival inbegriper idén om *serendipitet*, det vill säga att slumpartat finna intressant information. Race och Makri (2016) beskriver att serendipitet frambringar oväntade perspektiv som förändrar tankegångar och betraktelsesätt vilket generar ny kunskap. Beskrivningen överensstämmer med funktionen inspirerande rum som betecknar bibliotekets förmåga att uppamma nya sätt att tänka och öka medvetenheten i olika ämnen. I en annan studie föredrar Erdelez och Makri (2020) termen *information encountering* för att beskriva serendipitet i förhållande till informationsinhämtning i syfte att inkludera olika format såsom föremål, platser eller människor. Erdelez och Makri menar att slumpartad informationsinhämtning vanligtvis är inbäddat i andra typer av informationsförvärv och därmed långt ifrån den information som individen sökte. Slumpmässiga informationsupptäckter går att koppla till det gröna biblioteksarbete som informanterna illustrerar då de klimatrelaterade verksamheterna inte ingår i allmänhetens föreställning av vad biblioteket erbjuder. Gröna bibliotek kan således tolkas ha förmåga att sammanföra människor med obekanta behov och intresseområden vilket inspirerar till nya engagemang. Information måste här förstås som uttryckas i form

av kunskap, process eller föremål (Haider, 2014). Att informeras är att tillägna sig kunskap och således en process av begriplighet och lärande. Det kan också omfatta mötet mellan människa och dokument eller människa och bibliotek. I det empiriska materialet framkommer att biblioteksanvändare reagerar på oväntade upptäckter i biblioteket. Exempelvis berättar Alex Müller om när Hetzendorfbiblioteket började plantera inomhus:

> […] people could take the tomatoes, fruits, and vegetables if they like. Though, I think only a few did so because it was confusing to the visitors and users, but especially kids experienced and saw this. [To them] it was almost normal that there were tomatoes or whatever in the library (Intervju, Alex Müller, 2022-02-14).

Citatet indikerar att det finns en förväntan på vilken typ av verksamhet bibliotek förväntas erbjuda som inte omfattar växtproduktion. Odling är här ett exempel på en informationsbärande process och föremål. Alex Müller menar vidare att Hetzendorfbibliotekets gryende gröna biblioteksarbete åsyftar påverka användarnas tankesätt och anledningar att besöka biblioteket:

> […] we start with small and simple things and the big challenge ahead of us is to reach people's minds. […] It is this step-by-step transformation of the place. […] If people come here with the idea of recycling their old smartphone, if we can reach people's minds like that, I think it is the first step. If people come to the library for sustainable reasons that will be the first major goal we will achieve (Intervju, Alex Müller, 2022-02-14).

Alex Müllers utsaga återkopplar till den förändringsprocess biblioteket är del av. Sett till information som kunskap, process eller föremål kan gröna bibliotek stötta den informationsförmedlande rollens utveckling och anpassning till omgivningen. Inspirerande rum representerar informationsupptäckter som kan frammana oanad meningsfullhet. Bibliotekets uppmärksammande av ämnen som användare inte förväntar sig stöta på på grund av att det inte hör till bilden av bibliotekets uppgift kan tolkas enligt Race och Makris (2016) beskrivning av serendipitet som ”lyckliga olyckshändelser”. Exempelvis kan oväntade informationsupptäckter i biblioteket leda till miljömedvetenhet vilket ger förmåga till delaktighet i klimatfrågan. Informanternas syn på information kan förstås representera inspirerande rum där klimatrelaterad information nyttjas som resurs och konstitutiv samhällskraft för att väcka tankegångar och påverka beteenden (Nolin, 2010). Nyttjandet av information för att förmedla kunskap om klimatförändringar främjar medvetenhet i klimatfrågan och delaktighet i klimatarbete och illustrerar idén om information som resurs och konstitutiv kraft. Som resurs framträder olika sätt information kan brukas på så som hur de tyska biblioteken använder information strategiskt för att öka miljömedvetenhet och stötta hållbar utveckling. Detta illustreras via exempelvis miljöhyllor (särskilda hyllor med böcker om klimat- och miljörelaterade ämnen), inomhusodlingar eller kompostering. Information som kraft inringar hur bibliotekets

informationsförmedling kan bidra till samhällets arbete med klimatfrågan och hållbar utveckling.

Att de tyska biblioteken uppmärksammar och informerar om olika klimatrelaterade ämnen är också ett sätt att vidga allmänhetens föreställning om folkbibliotekets uppdrag. Jürgen Hoffman berättar att Ansfeldenbibliotekets gröna biblioteksarbete har gjort att invånarna fått upp ögonen för bibliotekets potential och användningsområden:

> […] people ask us to show their work too, not concerning the SDGs, but because they saw that the library is doing something new by using their space to draw attention to topics and people think: 'I have a topic, it is not concerning SDGs but I will ask them' [---] [The environment festival] is certainly an SDG event but it make other initiatives see that they can present their work at the library as well. I think people recognize the library not only as a place to borrow media, but as a place to be, and as a place to get in contact with topics (Intervju Jürgen Hoffman, 2022-02-08).

I Michniks (2018, s. 104) avhandling framkommer att "icke-traditionell" verksamhet måste förankras i folkbiblioteket för att upprätthålla institutionens sociala legitimitet. Vad ovanstående utsaga ger exempel på är att Ansfeldenbibliotekets miljöfestival förmått påverka allmänhetens uppfattning av bibliotekets verksamhet. Bregenzbiblioteket ger också exempel på hur förankringen av gröna bibliotek har förmåga att både förändra människors föreställning och användning av biblioteket.

> There are some people who just come to borrow tools […] and I think it is good. I have watched a lot of students come [here] for the Library of Things [verktygsbiblioteket] which makes sense because they are students and a lot of people do not want to buy too much stuff anymore, to minimalize. […] People have started to talk about this (Intervju, Tanja Bauer, 2022-02-17).

I utsagan ovan synliggörs hur verktygsbiblioteket påverkat individers förmåga att uppmärksamma och använda bibliotekets nydanande tjänster. Delandet av verktyg har visat sig ha långsiktiga effekter och är sålunda också ett exempel på information som föremål som kan nyttjas som resurs med kraft att påverka. Att människor delar på saker kan leda till minskad konsumtion och kan stärka lokalsamhället (Söderholm, 2018). Intervjumaterialet ger även andra exempel på hur grönt biblioteksarbete har potential att stötta lokalsamhället.

> […] a lot of people still do not know about the SDGs and its impact to their life. There is a need [for libraries to provide green library services] so people connect to them. We do a lot of educational offers […] and what we experience when we talk to people are that they are very glad that we offer workshops, discussions, talks, or just function as an information booth (Intervju, Sabine Fischer, 2022-02-11).

Citatet visar hur Gratweinbiblioteket når lokalinvånare som börjar reflektera över både klimatfrågan och bibliotekets användningsområden. Gröna bibliotek passar in i funktionen inspirerande rum enligt de tyska biblioteken som illustrerar hur användarnas tankegångar kan nås genom att de påträffar oväntade företeelser i

biblioteket. För att skapa medvetenhet kring klimatfrågan nyttjar de tyska biblioteken positionen som social infrastruktur dit människor söker sig för kunskap och information i sitt gröna biblioteksarbete. Hetzendorfbibliotekets matdelningskylskåp är ytterligare ett exempel på sambandet mellan bibliotekets samhällsansvar och den informationsförmedlande rollen. Användarna fyller och tömmer kylskåpet sporadiskt och intill sitter information om matsvinn och koldioxidutsläpp. Användandet av skyltad information visar, tillsammans med miljöhyllor, på hur grön biblioteksverksamhet inte utesluter bibliotekets läsfrämjande uppdrag. Läsförmåga är grundläggande för personlig utveckling som gynnar hela samhällsutvecklingen (Höglund, 2012, s. 272). Inspirerande rum baseras på idén om att information kan uttryckas och förmedlas på olika sätt. Genom att förstå de tyska bibliotekens användning av varierade informationsbärande objekt och processer kan vi förstå biblioteken söka fånga användarnas uppmärksamhet och påverka individers invanda tankesätt.

Informanterna illustrerar bibliotekens inspirerande ansats som rum där människor är öppna att ta till sig vad som erbjuds även om besöket görs i annat syfte. Samtliga informanter menar att den enklaste organisationsförändringen bibliotek kan göra i implementeringen av gröna praktiker är att börja småskaligt. Med enkla metoder som bibliotek redan arbetar med, exempelvis informationsförmedling eller delande av resurser, kan biblioteket förändra både attityder mot biblioteket och utveckla medvetna samhällsmedborgare med kapacitet att delta i klimatarbete. I intervjumaterialet framgår att användare kan skapa förståelse för klimatrelaterade ämnen genom att information tillhandahålls i biblioteket. Utifrån empirin förstås funktionen inspirerande rum inte kräva stordåd utan grönt biblioteksarbete kan vara att börja i det oväntade som leder in på nya tankespår.

Bibliotekspolitiska förutsättningar i Sverige

I intervjumaterialet som kopplas till inspirerande rum uppträder allmänhetens föreställningar om biblioteksuppdraget spela roll för hur de tyska biblioteken används. Informanterna beskriver att grönt biblioteksarbete försvåras på grund av allmänhet och politikers traditionella föreställning av bibliotek som litteraturinriktad. Flera av bibliotekens gröna arbete inbegriper litteratur och media men intervjumaterialet är främst koncentrerat mot de mångfacetterade sätt som de tyska biblioteken informerar om klimatfrågan. Informanterna beskriver politisk acceptans som en förutsättning för gröna bibliotek. I en litteraturöversikt av Khalid, Malik och Mahmood (2021, s. 5) framgår hållbarhetspolicys nödvändiga för att pådriva bibliotekens miljö- och klimatarbete. Detta relaterar till det samlade forskningsläget som anger att politiska åtgärder som inkluderar och nyttjar fler institutionella verktyg behövs för att förändra människors sätt att leva i en mer klimatvänlig riktning (IPCC, 2022). Alex Müller medverkar emellanåt vid kulturnämndens sammanträden för att informera om gröna bibliotek och hur biblioteken kan bidra till stadens klimatarbete.

Han beskriver det svårt då de flesta politiker han möter ser biblioteket som en institution för enkom litterära aktiviteter. Han förvånas över svårigheterna med att få stöd av det gröna partiet, *Die Grünen*, som framgår ha en tydlig bild av att biblioteket ska arbeta med litteratur och läsning. Informanternas bild är att klimatfrågan inte ingår i den allmänna uppfattningen om folkbibliotekets uppdrag, en föreställning som Michnik (2018, s. 86) poängterar även gäller för svenska bibliotek.

Det politiska fokuset är ingen utgångspunkt för denna studie men utgör en oväntad signifikant aspekt i empirin som banar väg för att diskutera gröna bibliotek i den svenska kontexten. En stor skillnad mellan det svenska och det tyska folkbiblioteksväsendet är att Tyskland inte har någon biblioteksslag. Tyska bibliotek legitimeras av landets grundlag 5.1 § som uttrycker människors rätt till tillgång till information utan hinder (Grundgesetz, 1994). I Tyskland är det lokalpolitiska stödet vitalt för att förankra biblioteksuppdraget. Ansfeldenbiblioteket är det enda av de tyska biblioteken vars gröna biblioteksarbete har politiskt stöd. Stödet beskrivs som en förutsättning för att genomföra miljöfestivalen.

Sveriges politiska förutsättningar ser annorlunda ut eftersom folkbibliotekets uppdrag befästs i biblioteksslagen. Lagen innehåller inga formuleringar om klimat, miljö eller hållbarhet men lagstadgar att bibliotek ska arbeta för det demokratiska samhällets utveckling genom fri och likvärdig tillgång till kunskap och information. Sveriges folkbibliotek hanteras enligt 3 § primärt av kommuner och regioner. Således kan vi förstå folkbiblioteket som en lagstadgad lokal aktör. Sedan 2014 åligger det enligt 17 § kommuner och regioner att anta biblioteksplaner för att beskriva de offentliga bibliotekens arbete. Biblioteksplaner är viktiga för att beskriva biblioteksverksamheten och dess mål och medel (Kungliga biblioteket, 2017). Enligt Kungliga bibliotekets riktlinjer bör biblioteksplaner utgå från biblioteksslagen och kopplas till kommunala visioner. Detta leder fram till ett samband mellan svensk bibliotekspolitik och klimatpolitik.

Sveriges Kommuner och Regioner, vidare förkortat *SKR*, är en politiskt styrd medlems- och arbetsgivarorganisation för samtliga kommuner och regioner som anges ledande i samhällets klimatarbete. Den ledande rollen sammanfattas i ett styrdokument som att kommuner och regioner ska leda ”arbetet med att minska utsläppen av växthusgaser och stärka samhällets motståndskraft mot klimatförändringens konsekvenser” (SKR, 2020, s. 1). I beskrivningen av hur kommuner och regioner kan vara föregångare i klimatarbetet handlar majoriteten av föreslagna åtgärder om investeringar, hårda infrastrukturprojekt och miljövänliga byggnader. Trots beröringspunkterna mellan lokala klimatpolitiska strategier och folkbibliotekets organisationsstruktur är det svårt att hitta taktiska kopplingar. Granberg och Bodland (2019) bekräftar att Sveriges klimatanpassningsarbete ofta lokaliseras till regionala och lokala nivåer men har stora svårigheter att hitta information om klimatanpassningsarbetet på kommunal nivå. I SKR:s (2020) styrdokument uttrycks hur klimatpolitiska strategier bör utformas utifrån lokala förutsättningar vilket gör det möjligt

att utläsa en möjlighet för sociala inslag. I likheterna mellan den kommunala biblioteksstyrningen och det kommunalpolitiska uppdraget kring klimatfrågan framträder en utsikt för gröna bibliotek i Sverige.

Gröna bibliotek kan sålunda förstås förenliga med det svenska folkbiblioteksuppdraget eftersom det finns goda förutsättningar att få till genom politisk styrning. För det första kan kommunala nämnder inkludera bibliotek i klimatstrategier vilket skulle innebära att bibliotek är tvungna att förhålla sig till klimatarbete. Folkbibliotekets lagstadgade roll som kommunal verksamhet kan vara ett incitament för att göra dem del av Sveriges klimatpolitiska arbete. I synnerhet utifrån möjligheten att interagera med övriga kommunala satsningar för klimatet. För det andra gör kravet på biblioteksplaner det möjligt att skriva in aspekter inom miljö, klimat och hållbarhet i handlingsplaner över biblioteksarbete. Således knyts biblioteksverksamhet an till kommunalt klimatarbete. Resonemanget kan beläggas både utifrån SKR:s (2020) beskrivning av kommunala verksamheter som drivande i svenskt klimatarbete och Klimatpolitiska rådets (2022) rapport som förklarar hur politiska åtgärder kan påskynda klimatomställningsarbetet.[6] Ett av rapportens anföranden är att omställningen bör inbegripa sociala aktörer, inte bara tekniska eller ekonomiska. Utlåtandet sammanfaller med McEvoy, Fünfgeld och Bosomworth (2013) resonemang att klimatarbete bör adressera sociala institutioner vars kunskapsfrämjande arbete kan främja utvecklandet av resilienta samhällen. Att lokala och regionala verksamheter tilldelats stort ansvar i Sveriges klimatarbete betonar enligt Granberg och Bodland (2019) betydelsen av lokala ansatser i det statliga klimatarbetet. Resonemanget talar för att politiker bör gynnas av att beakta olika aktörer i utformandet av klimatstrategier, däribland folkbibliotek.

Kartläggningen av gröna biblioteksfunktioner i inspirerande rum visar att de är förenliga med den informationsförmedlande rollen. Detta underbygger att klimatrelaterade aspekter bör kunna skrivas in i svenska biblioteksplaner. Emellertid nämns ekologisk hållbar utveckling i få biblioteksplaner (Åsedal, 2017). En granskning av Kungliga biblioteket betonar att uteblivandet inte nödvändigtvis innebär att lika få bibliotek arbetar med hållbarhetsfrågor (Eriksson, 2021). Knivsta (2019) och Trosa (2020) är exempel på två kommuner vars biblioteksplaner förhåller sig till klimatfrågan och hållbar utveckling samt kopplar detta till respektive kommuns klimatarbete. Claesson (2018) lyfter att en kritik riktad mot grön biblioteksverksamhet är att det riskerar att drabba kärnverksamheten. Naturligtvis innebär implementering av nya arbetsområden ett visst avkall på rådande verksamhet. Dock bedriver svenska bibliotek redan alternativa verksamheter utöver läsfrämjande där de riktar sig mot olika användargrupper och behov. Så som Knivsta och Trosas biblioteksplaner inbegriper klimat- och hållbarhetsaspekter framstår inte kärnuppdraget hotat. Klimatarbete och de globala hållbarhetsmålen framgår tvärtom som delmål för att

[6] Klimatpolitiska rådet är en myndighet med uppdrag att stötta regeringen med uppgifter om hur klimatarbetet och utsläppsutvecklingen går.

nå bibliotekens övriga mål kopplade till kärnverksamheten och litteraturuppdraget. Att dessa kommuner inbegriper klimatfrågan i sina biblioteksplaner bevisar att idén om gröna bibliotek fungerar i en svensk kontext. Det indikerar också att det kan vara möjligt att utveckla verksamheten utan att göra avkall på kärnuppdraget vilket även miljöhörnan på Vaggeryds bibliotek uppvisar (Claesson, 2018).

Enligt Klinenberg (2018, s. 23) är det upp till politiker att besluta huruvida sociala infrastrukturer ska inkluderas i samhällets klimatarbete. Han menar att investera i social infrastruktur innebär att värna om medborgarnas välmående och uppmanar till gemensam hantering av klimatförändringarnas effekter. Svenska folkbiblioteks kommunala förankring kan uppfattas understödja potentialen att ses som en lokal resurs i samhällets klimatarbete så som återförmedlingsmodellen söker skildra. Klimatpolitiska rådet (2022) förklarar att politiskt ledarskap kan förändra normer och beteenden i en klimatvänlig och hållbar riktning genom att på olika sätt möjliggöra för samtal och delaktighet i klimatrelaterade processer och beslutsfattande. Detta tangerar idéerna bakom bibliotekets funktion som inspirerande rum i relation till klimatarbete: genom att människor inspireras till nytänkande och kreativitet i biblioteket främjas förmågan att hantera pågående utmaningar vilket stöttar egenskaperna delaktighet och medvetenhet. Som jag diskuterade i avsnittet om mötande rum stoppas många att engagera sig för klimatet för att de känner sig ensamma (Aitken, Chapman & McClure, 2011). Vi kan därför förstå det inspirerande rummet som en central funktion för att engagera människor i samhällets klimatarbete. Det kräver dock ett politiskt erkännande av bibliotek som medspelare i klimatpolitiska strategier för att öppna den möjligheten för gröna bibliotek i Sverige.

Sammanfattningsvis utröner avsnittet att gröna bibliotek i rollen som informationsförmedlare kan fylla funktionen som inspirerande rum. De tyska biblioteken försöker med olika medel uppmuntra användare att förändra sin livsstil i en mer klimatvänlig riktning. Avsnittet visar också att gröna bibliotek har goda politiska förutsättningar för att implementeras inom det svenska biblioteksfältet. Däremot kräver det större åtaganden från politiskt håll, huvudsakligen på lokal nivå där bibliotek av intervjumaterialet att döma har störst potential att påverka tankegångar och beteenden.

Lärande rum

Litteraturen om gröna bibliotek lägger stor vikt vid bibliotekets utbildande funktion. Fedorowicz-Kruszewska (2020) menar att bibliotek som arbetar med miljöutbildning gynnar samhället då det lär allmänheten att leva klimat- och miljövänligt. Att fler bibliotek erbjuder verksamhet kring klimat- och miljöfrågor är enligt Fedorowicz-Kruszewska en indikation på att biblioteksväsendet påverkas av den mänskliga miljöförstöringen. Detta illustreras också av återförmedlingsmodellen

som tecknar hur biblioteket existerar i symbios med samhället och ger skäl för att forma verksamheten därefter, något även Sabine Fischer är inne på:

> […] the way societal issues change, the same way the library must change. We work on educational offers, services for general interests, still the main topic of our public library revolves around learning, information literacy, things like that (Intervju, Sabine Fischer, 2022-02-11).

Alla informanterna anser att lärande ligger i folkbibliotekets uppdrag, något som i deras förståelse öppnar för möjligheten att arbeta med klimatfrågan. Miller (2010) hävdar att bibliotek i rollen som miljöledare kan vägleda samhällets transformation genom att utbilda människor. Hon beskriver detta som nyckeln för att förändra attityder och beteenden. Liknande resonemang speglas i intervjumaterialet där bibliotekets position i lokalsamhället förefaller betydelsefull för potentialen att ta samhällsansvar och lära ut om miljö, klimat och hållbarhet. De gröna biblioteksverksamheterna har ingen övergripande målgrupp utan den gemensamt drivande faktorn för de tyska biblioteken är att nå så många som möjligt i lokalsamhället. Att öppna dörrarna för program och aktiviteter beskrivs av informanterna vara en viktig uppgift vilket målar upp bibliotekets funktion som lärande rum. Detta överensstämmer med det Hauke (2018) skriver om att gröna bibliotek som miljöutbildare lever upp till dess sociala roll och samhällsansvar. Michnik (2018, s. 39) pekar på flera studier som anger att bibliotekarierollens brist på kompetens i särskilda ämnen försvårar möjligheten att utveckla verksamheten. Resonemanget överensstämmer inte med min empiri. De tyska bibliotekens gröna verksamhet baseras inte i första hand på bibliotekariernas expertis om klimat och miljö utan på kunskapen i lokalsamhället. Bibliotekens funktion beskrivs vara att sammanföra och förmedla denna kunskap vilket kartlägger gröna bibliotek i lärande rum.

> The seed library could be complicated for people who do not have the knowledge in gardening because of the botanical names, or for some people who just want to grow tomatoes but do not know that there are many different tomato kinds. So, we just put the seeds on a table with some simple information […] and I think that is what works well; if people get more information or if someone who can answer questions is here. There was a group who used to meet once a month to learn about how to reuse the seeds. It died out during the pandemic, but I hope it will start again (Intervju, Tanja Bauer, 2022-02-17).

Ovanstående strategi framstår som enkel: genom att informationen ”bara är” biblioteket kan användare inspireras till att så frön och lära sig odla. Citatet ger exempel på hur gröna bibliotek synliggör interaktionerna mellan återförmedlingsmodellens funktioner: möten, inspiration, skapande och lärande.

En studie av Bendt, Barthel och Colding (2013) konstaterar att community gardens är platser där miljökunskap utvecklas. Odling är ett upprepat tema i intervjumaterialet. I hotet av klimatförändringarnas effekter krävs att människor har förståelse för jordens ekosystem. Bendt, Barthel och Colding menar att allmänna community gardens kan bidra sådan förståelse genom att de förenar samhälle och medborgare med naturen och det fysiska landskapet i vardagliga praktiker. Gemensam

odling förankrar samhälle och invånare med hållbarhet, klimat och miljö lokalt vilket främjar förståelse för dessa ämnen. Deras studie knyter an till de tyska folkbiblioteken varav flera samarbetar med community gardens för att förse användare med miljökunskap vilket beskrivs handla om att ta vara på lokala resurser och förmågor.

> […] if you think about climate change, the initiatives from Greta Thunberg or other initiatives about the importance of climate change from media or news, they make it seem so big. If you go local with these issues and make visible that local groups and initiatives are acting locally to support climate change or SDGs, I think as a citizen of a small town like ours you get near to the topic, it is not so abstract. […] The citizens that live here get in contact with climate change but locally, and in a positive way because there are people who talk about this and find that it is even fun to talk about, or to work at the community garden together and harvest. I think it is about getting local and not so abstract (Intervju, Jürgen Hoffman, 2022-02-08).

Bendt, Barthel och Coldings resonemang ekar vidare genom Jürgen Hoffmans ord. Ett sätt att tolka ovanstående utsaga är att Jürgen menar att klimatförändringar framställs som ett globalt problem utan lokal verkning. Flera forskare för ett liknande resonemang och uppger att människor har svårt att ta till sig information om klimatförändringar på grund av de uttryck informationen tar i form av komplexa siffror och diagram som många människor är emotionellt och geografiskt distanserade från (Bowman et al., 2021; Haider, 2014; Lakoff, 2010; Lehtonen, Salonen & Cantell, 2019). Globaliseringen har gjort det svårt att urskilja vad som är globalt och lokalt i många samhällsärenden, däri klimatfrågan som transnationellt problem vars effekter och lösningar måste beaktas även lokalt. För att främja människors förmåga att engagera sig i klimatarbete menar Lehtonen, Salonen och Cantell (2019) att kunskapen behöver utvidgas genom att den utveckling mänskligheten pådriver ringas in så att lösningarna begripliggörs för allmänheten. Tanken Jürgen Hoffman lyfter om att bibliotek kan lokalisera, och konkretisera, klimatfrågan kan visualiseras med de dikotomier som Lehtonen, Salonen och Cantell identifierar relaterar till klimatförändringar. Främst dikotomierna *global-lokal* och *natur-kultur* som de menar behöver överbryggas för att människor bättre ska förstå klimatförändringarnas implikationer.

En orsak till att klimatförändringar framstår som abstrakta är illusionen att allt fler människor och samhällen anser sig existera åtskilda från natur och ekosystem vilket framkallar levnadssätt som pådriver klimatförändringar (a.a., s. 347). Förvisso hotas den illusoriska uppfattningen om människans suveränitet och autonomi – som härrör från globalisering, teknikutveckling och masskonsumtion och som driver den dominerande, marknadsekonomiska samhällsutvecklingen – av uppfattningen att människor och samhällen är beroende av natur och ekosystem. Framställningen av klimatförändringarnas effekter som ett problem som måste lösas tillsammans motsätter sig de individualistiska levnadsvanor där människan förefaller mindre beroende av sin omgivning för att klara sig (a.a., s. 535). Utbildning om klimatförändringar ökar medvetenheten om dikotomiernas sammanlänkning och är

enligt Lehtonen, Salonen och Cantell viktigt för effektivt klimatarbete. Utbildning kan ge förståelse för att mänskligheten hör samman med natur och ekosystem vilket skapar gynnsammare förutsättningar för människor att anta nya handlingssätt att leva hållbart och klimatsmart. Detta relaterar till gröna bibliotek och funktionen som lärande rum. De tyska biblioteken nyttjar positionen att upplysa om natur och ekosystem genom till exempel odling vilket sammanför lokalinvånarna med närmiljön, kopplar samman det globala med det lokala, och på så vis ankrar klimatfrågan. Detta kan också förklaras utifrån Millers (2010) idé om att miljökunskap översätts i miljömedvetna handlingar. Hon menar att människor som har kunskap om sin miljö och natur har större fallenhet att ta miljömedvetna beslut. Det återkopplar till bibliotekets samhällsansvar. Gröna bibliotek som lärande rum handlar om att informera människor om deras relation till miljön och hur klimatförändringar angår dem. I det empiriska materialet framgår de lokala förutsättningarna på flera sätt centralt för grön biblioteksverksamhet.

> […] the library has a lot of trust in the community and is a place where different people meet, […] a place for all people, from all social classes. I think this is a good condition to talk about agricultural means because we are here for all the people representing the community and we can reach a wide variety of people with different backgrounds. This is one reason why public libraries are good places to get active with the SDGs; we have the chance to reach a lot of people from inside the city (Intervju, Jürgen Hoffman, 2022-02-08).

Ansfeldenbiblioteket ligger i en mindre stad med närhet till landsbygd och samarbetar därför med lokala jordbruk. Bregenzbiblioteket, beläget i en storstad, har andra förutsättningar:

> […] not a lot of people in the city have gardens, but maybe they have a balcony where they can garden or plant some vegetables […] [Our green library projects] are not about saving energy, they are more about learning, bringing information to the people and to make them see how it could work, how you can use small areas to garden. And, by these workshops show how them to 'do it yourself', how to use something so they do not have to buy anything or change their own through repairing things (Intervju, Tanja Bauer, 2022-02-17).

Utsagan exemplifierar den lokala roten och visar att arbete med utbildning och litteracitet om miljö och klimat passar in i bibliotekets lärande rum. De inslag av miljöutbildning som uppträder hos de tyska biblioteken handlar om att konkretisera förståelsen för klimatfrågan. En övergripande uppgift är att förbinda människor och samhälle och utveckla självständiga medborgare med förmåga att engagera sig för klimatet. I de tyska bibliotekens fall finns ett stort intresse från närliggande odlingsinitiativ vilket underlättar möjligheterna att arbeta med lärande i förhållande till grönt biblioteksarbete. Demokratiska samhällen gynnas av självständiga och starka medborgare med kunskap och förmåga att lösa problem vilket är viktigt även för att motverka klimatförändringarna (IPCC, 2022). Odling har visat sig vara ett exempel på en läroprocess som stärker sambandet mellan människa och ekosystem som kan illustreras i återförmedlingsmodellens olika nivåer. Folkbibliotek framgår

ha en unik förmåga att konkretisera komplexa, globala problem som bidrar till ökad medvetenhet om förhållandet mellan människor och klimatförändringar och förmåga att hantera vardagsproblem och agera klimatsmart vilket stöttar egenskapen empowerment.

> I always state that there is no other cultural or educational institution that can reach so many people. No school can, no theater, no opera, whatever, but the public library is a localized educational and cultural institution, and I think it is the same in every country, that the public library always focuses on its neighborhood, and I think this is our major chance to reach people, also on the issue of climate change (Intervju, Alex Müller, 2022-02-14).

Svenska bibliotek och medie- och informationskunnighet

Kartläggningen av empirin som lärande rum gör det möjligt att urskilja möjligheten för svenska folkbibliotek att anamma gröna biblioteksspraktiker. Inte minst kan det utläsas i bibliotekslagens ändamålsparagraf där *kunskapsförmedling*, *bildning*, *upplysning* och *utbildning* är bärande begrepp. Miljö- och klimatforskare är överens om att klimatförändringar utmanar samhällen och påkallar nya sätt att agera vilket erfordrar en samhällsutveckling som tar hänsyn till jordens ekosystem (Folke et al., 2011; Granberg & Bodland, 2019). Som Klinenberg (2018) poängterar kan varken hård infrastruktur eller social infrastruktur på egen hand hantera de problem som följer klimatförändringarna. Detta perspektiv har börjat skymtas i både klimatforskning och politiska sammanhang. Exempelvis föreslår Klimatpolitiska rådet (2022) att folkbildningen kan vara en resurs i att förmedla information om klimatförändringar:

> Det vilar ett stort ansvar på offentliga verksamheter att se till att information som finns tillgänglig når ut och når fram till olika målgrupper. Sverige bör kunna bygga vidare på en lång tradition av livslångt lärande i form av folkbildning via främst organisationer i civilsamhället, i en tid av nya stora samhällsförändringar (Klimatpolitiska rådet, 2022, s. 95).

Citatet för tankarna till vikten av utbildning och kunskap för att motverka klimatförändringar, främja ekologisk hållbar utveckling och skapa resilienta samhällen, som uppmärksammas av forskare från en rad discipliner (se exempelvis Granberg & Bodland, 2019; IPCC, 2022; McEvoy, Fünfgeld & Bosomworth, 2013; Mobjörk et al., 2020; Nolin, 2010). Ett bekymmer angående bibliotekens uppdrag gentemot ovanstående citat är att folkbiblioteket i många offentliga sammanhang inte ses som en folkbildande institution (Hedemark, 2009, s. 153). Återigen framgår problematiken i att se gröna bibliotek som del av folkbibliotekets uppdrag bottna i att den dominerande föreställningen om biblioteksrollen som i första hand relateras till kultur och litteratur. Hårt stadgade traditionella föreställningar kan försvåra svenska folkbiblioteks möjlighet att verka som utbildande resurs i samhällets klimatarbete.

Enligt Folkbildningsrådet (2018) vilar folkbildningstanken på värden om livslångt lärande, aktivt deltagande och demokratifrämjande och passar sålunda i funktionen lärande rum och svenska biblioteks bildande insatser. Det går också att utläsa

ett utrymme för folkbibliotek i citatet från Klimatpolitiska rådet (2022) som utpekar offentliga verksamheter med uppgift att tillgängliggöra information. Som jag beskrivit innan i avsnittet om lärande rum anger flera forskare att kommunikationen kring klimatförändringar är svår för människor att tillägna sig. Detta skulle kunna borga för ett vidgat uppdrag för svenska bibliotek där förmedlandet av klimatinformation kan passa in i biblioteksrollen utifrån förmågan och uppdraget att nå ut till allmänheten.

En aspekt som rör denna kommunikation där bibliotek kan spela en viktig roll har att göra med mängden desinformation som sprids om klimatfrågan (Lewandowsky, 2021). Enligt Sahavirta (2018, s. 16) är bibliotekets långa tradition av att organisera information viktig för att hantera de enorma flödena av snabbt daterad klimatinformation. Här yttrar sig en aspekt av det lärande uppdraget, nämligen de svenska bibliotekens arbete med medie- och informationskunnighet, förkortat MIK. MIK-begreppets definition är omstridd och handlar om att vårda demokratiska färdigheter som människor behöver, vilket omfattar förmåga att söka, finna, granska och nyttja information (Hofsten, 2019). MIK åvilar därmed bibliotekets kärnuppdrag. Enligt Rivano Eckerdal genomgår MIK-rollen en förändring där större fokus läggs på innehåll och bibliotekariernas pedagogiska roll i stället för som enkom informationsombud (a.a., s. 14). Många bibliotekarier arbetar redan med informationssökning och källkritik i olika genrer och bör därför kunna anamma dessa egenskaper inom grönt biblioteksarbete (Sahavirta, 2018, s. 7). Genom att inkludera hantering av klimatinformation i befintlig MIK-verksamhet kan gröna bibliotek passa in i svensk bibliotekskontext.

Det finns beröringspunkter mellan MIK-förmågor och återförmedlingsmodellens egenskaper medvetande och empowerment som anknyter till människors demokratiska rättigheter och bibliotekens läranderoll. Sambandet mellan MIK och miljölitteracitet, eller grön informationslitteracitet, påpekas av flera biblioteksforskare (Fedorowicz-Kruszewska, 2020; Hauke, 2018; Kurbanoğlu & Boustany, 2014). För att orientera sig i den enorma mängd differentierad information som cirkulerar om klimatförändringar anger Kurbanoğlu och Boustany (2014) att gröna bibliotek bör arbeta med grön informationslitteracitet. Den gröna MIK-inriktningen kan främja individers förmåga att söka och hitta relevant och pålitlig information genom kritiskt tänkande vilket alstrar god informationskompetens i allmänhet. Enligt Sahavirta (2018) kan uppgiften också öka människors miljömedvetenhet. Höglund (2012, s. 271) skriver att tillgång till varierad information gör det enklare för människor att tjäna som väljare, medborgare och konsumenter vilket anknyter till både miljölitteracitet, eller grön informationslitteracitet, och MIK. Detta relaterar till medvetenhet och empowerment som är de egenskaper i återförmedlingsmodellen som lärande rum i första hand stöttar.

Skiftet mot MIK inom det svenska biblioteksfältet har skett parallellt med den tekniska utvecklingen (Rivano Eckerdal & Sundin, 2014). Marika Alneng beskriver

MIK som ett omfattningsrikt område som exemplifierar hur biblioteken tvingas förhålla sig till nya användarvanor och behov (Hofsten, 2019, s. 54). Hon menar att MIK-arbete innebär att vara i förändring (a.a.). Detta visar alltså inte bara på kompetensen som finns hos svenska bibliotek gällande att stötta MIK i klimatfrågan, utan på bibliotekens förmåga att förändras i takt med omgivningen och därför förena grönt biblioteksarbete med uppdraget.

Avsnittet har visat att lärande är bärande inom gröna bibliotekspraktiker. Empirin visar hur lärande om klimatfrågan kan ta olika uttryck, ofta i praktisk form där användarna förses med miljökunskap genom att tillsammans med biblioteket ta vara på lokala resurser. Gröna bibliotek som lärande rum har potential att fungera som en slags samhällelig klimatkommunikatör och förena allmänheten med användbar information som främjar möjligheterna att leva och agera mer klimatvänligt. I resultatet framträder också beröringspunkten mellan svenska biblioteks MIK-arbete och grön biblioteksverksamhet vilket illustrerar hur gröna bibliotek passar in i det svenska biblioteksväsendet. I tider av stora informationsflöden och ökad mängd desinformation om klimatförändringar behöver människor förses med MIK-förmågor som ger färdigheter att navigera i, förhålla sig till och förstå innebörden av klimatarbete.

Skapande rum

Intervjumaterialet ger exempel på hur grön biblioteksverksamhet kan utgöras av kreativa och medskapande aktiviteter med olika klimatteman. Lehtonen, Salonen och Cantell (2019, s. 366) beskriver att människors kunskap om miljö- och klimatfrågor bäst tillskansas både emotionellt, fysiskt och kognitivt. Därigenom utvecklas rationellt tänkande och vetande. Dessa aspekter, i synnerhet den fysiska, går att koppla till funktionen skapande rum som anger bibliotekets förmåga att främja kunskap genom upplevelser och praktiskt görande. I empirin framgår att många av de gröna aktiviteter som informanterna beskriver tar fasta på lärande genom skapande. Här är odlingsverksamhet återigen ett illustrativt exempel som återkommer i intervjumaterialet.

Att odla kräver regelbunden skötsel och är en process där växande symboliserar naturens skapande. Fröbibliotek uppmuntrar användare att odla själva och ta med skapandet hem. Tanja Bauer berättar att Bregenzbibliotekets fröbibliotek blivit en del av den cirkulära låneverksamheten: en av plantorna som en användare odlar fram av fröer från biblioteket väljs ut som fröbärare och återförs till biblioteket för att ”lånas ut” och odlas på nytt. Fröbiblioteket kompletteras av verktygsbiblioteket som tillhandahåller trädgårdsredskap för att underlätta och uppmuntra odlande. Ansfeldenbibliotekets miljöfestival inkluderar flera aspekter av odling kopplat till mänsklig miljöpåverkan. Festivalen arrangeras årligen vilket belyser biblioteket som social infrastruktur vars regelbundna verksamhet innebär periodisk kontakt

och dialog (Klinenberg, 2018). Regelbundenheten kan ge upphov till nya idéer och innovationer inom odling och relaterade ämnen.

Föregående avsnitt diskuterade hur kunskap kan förstås vara grundläggande för att minska klimatförändringar och således skapa resilienta samhällen. Detta är en central aspekt även här. Flera av de tyska biblioteken tillämpar det arbetssätt som Bendt, Barthel och Colding (2013) föreslår om att tillämpa gemensam stadsodling. Odlingsformen kan som vardaglig praktik förankrad i närmiljön skapa förståelse för människans koppling till ekosystem. Bendt, Barthel och Colding menar att för att bidra till individers miljökunskap bör olika aktörer samverka för att möjliggöra gemensam odling som visualiserar människans samband med naturen. Detta knyter an till resultatet av kartläggningen i avsnittet om gröna bibliotek som mötande rum. De tyska biblioteken kan här förstås illustrera funktionernas växelverkan. Genom initiativ och samarbeten som uppmuntrar till att skapa växtliv, och följa processen från jord till planta eller jord till bord, ökar kunskapen om sammankopplingen mellan sociala och ekologiska system. När sociala system hamnar i blickfånget, och inte enbart tekniska, ekonomiska eller politiska system, utmanas perceptionen om människans frikoppling från naturen (Folke et al., 2011, s. 720). Detta kan på sikt vara positivt eftersom forskning visar att de allvarligaste miljö- och klimatproblemen härrör från människors bristande förståelse för det bindande förhållandet mellan samhälle och ekosystem (a.a.). Detta antyder att människans kunskap om naturen måste utvecklas.

I det empiriska materialet finns också exempel på andra aktiviteter och initiativ som relaterar till skapande. Gratweinbiblioteket har låtit ungdomar skapa en ljudbok om hur de tror livet i staden kommer se ut år 2040 i relation till klimatförändringar och hållbar utveckling. Ljudboken producerades i samarbete med olika aktörer och är enligt Sabine Fischer ett sätt att involvera unga i utvecklingen av förståelse för klimatfrågan genom skapande och kreativitet. Flera informanter drar även paralleller mellan makerspaceverksamhet och gröna bibliotek. Makerrörelsen förespråkar hållbarhet utifrån principen att dela resurser och arrangera medskapande aktiviteter av praktisk karaktär som ofta fokuserar på reparation eller återbruk (Claesson, 2020). Ett svenskt exempel att jämföra med är Vaggeryds bibliotek som använder sin miljöhörna till att demonstrera sådant som skapas i bibliotekets makerspace (a.a., s. 76). Makerspace kan också användas för att skapa saker som relaterar till miljö och informerar om klimat och ekosystem. Ansfeldenbiblioteket har låtit skolklasser bygga insektshotell i bibliotekets makerspace för att lära barn om betydelsen av insekter i stadsmiljö och jordbruk:

> This was one of the most amazing events in this whole series of events, to see these children of about eight, nine years old build small insect hotels (Intervju, Jürgen Hoffman, 2022-02-08).

Ytterligare ett exempel på en grön biblioteksverksamhet som relaterar till skapande är *reparationscaféer*, så kallade ”repair cafés”, som innebär workshops där

människor lagar föremål ihop. Detta arrangerar Bregenzbiblioteket som köpt in symaskiner för olika skapandeaktiviteter som bidrar till förståelse för återbruk eller förnyelse av föremål. Inför en kommande renovering planerar Hetzendorfbiblioteket flera åtgärder för att underlätta grönt biblioteksarbete, exempelvis utrymme för programverksamhet och aktiviteter. Informanterna delar åsikten att praktiska verksamheter är centrala för gröna bibliotek.

> It is a problem that there is no permanent programming like repair cafés in our library. There is no returning service so that people can come here and experience the idea of sustainability on their own, like repairing things together. We are working on this and plan to restructure the rooms and hand it over to repairing café initiatives (Intervju, Alex Müller, 2022-02-14).

Ett sätt att tolka ovanstående utsaga är att *upplevandet* (”experience the idea of sustainability”) genererar fysisk förståelse för klimatfrågan och betydelsen av en ekologiskt hållbar livsstil. Likt odlingsverksamhet kopplat till skapande framstår även annan skapandeverksamhet kunna fungera som fysiska lärandemetoder som rubbar dikotomin natur-kultur för att återkoppla lokalinvånare med natur och miljö som Lehtonen, Salonen och Cantell (2019) föreslår. Över lag visar empirin att mycket av bibliotekens gröna arbete handlar om att förmedla redskap, utrymme och aktiviteter där människor skapar och utvecklar sin förståelse för ekologiskt hållbart leverne. Praktiska, kreativa och medskapande aktiviteter uppmuntrar till miljömedveten, klimatvänlig och hållbar livsstil och kan således placera grön biblioteksverksamhet i funktionen skapande rum.

> […] one of the elements of [the environmental festival] is that we want the library to be a place where people get in contact and create something new. That people get in contact and have ideas […] I think this is what libraries, and especially the library as an event room, is about: to create curiosity (Intervju, Jürgen Hoffman, 2022-02-08).

Citatet ovan tecknar genom resonemanget om biblioteket som ett ”eventrum” dess möjligheter som skapande rum. Informanterna anser att bibliotek är mer än bara en plats för böcker och delar uppfattningen att grönt biblioteksarbete bör bestå av nytänkande element där biblioteket aktivt deltar i kunskapsförmedlingen. Som beskrivits i tidigare avsnitt förenklas detta arbete av bibliotekets förmåga att samarbeta med lokala aktörer. De tyska biblioteken nyttjar denna möjlighet för att erbjuda upplevelser som bidrar till lärande och främja förmåga till samhällsengagemang. Empirins exempel på skapandeverksamhet visar hur skapande kan innebära upplevelser och övning som utmynnar i förståelse för klimatrelaterade ämnen och praktisk kompetens i hållbar levnad. Som klimatforskningen visar kan förändrade individuella handlingsförfaranden bidra till minskade klimatförändringar, exempelvis i konsumtionsmönster och materiella behov (IPCC, 2022). Konsumtionsförändringar relaterar till flera av de tyska bibliotekens praktiska gröna verksamheter. Exempelvis illustrerar odling, reparation och återbruk praktiker som utvecklar självförsörjningsförmågor och minskar konsumtionsbehov. Upplevelsen att odla egna grödor

eller förmå laga föremål kan ge starkare självkänsla att kunna försörja sig själv vilket förstärker människors empowerment. Att så ett frö och se det växa är också ett konkret och praktiskt sätt att utveckla förståelse om förbindelsen mellan människa och miljö. Folkbibliotekets kreativa och medskapande aktiviteter kan sålunda ge människor kapacitet att praktisera ekologiskt hållbara lösningar och agera miljövänligt i vardagen och utgör den typ av skapandeverksamhet som Jochumsen, Skot-Hansen och Hvenegaard Rasmussen (2017) menar kan sänka tröskeln till samhällsengagemang.

Biblioteket som resurs i svenska samhällen

Skapande rum är den funktion som tydligast rycker biblioteket ur den traditionella föreställningen som endast kulturbevarare och litteraturförmedlare. I empirin illustreras detta exempelvis i Jürgen Hoffmans beskrivning av biblioteket som ett ”eventrum”. Enligt Jochumsen, Skot-Hansen och Hvenegaard Rasmussen (2017) stärker skapandeverksamhet både den individuella och kollektiva identiteten vilket kan kopplas till egenskapen empowerment. De använder biblioteket Garaget i Malmö som exempel på ett ”icke-traditionellt” bibliotek utifrån dess ambitiösa ”DIY-approach” med exempelvis symaskiner och verktygsbibliotek. Som jag nämnt ligger Garaget bakom Sveriges första gröna biblioteksssatsning vars ansats beskrivs vara att öka människors kunskap om stadsodling i relation till klimat och de globala hållbarhetsmålen i vardagen (Växtverket, 2020). Visionen anknyter till de tyska bibliotekens klimatarbete och är ett direkt exempel på att gröna bibliotekspraktiker är gångbara inom det svenska biblioteksfältet. Därtill lyfter Haglunds (2021) kandidatuppsats att ”Gröna biblioteket” och Garaget kan utvidga diskussionen om biblioteksuppdraget i Sverige vilket även denna studie öppnar upp för.

Enligt Michnik (2018) tenderar människor att använda biblioteket för ärenden som motsvarar deras förväntningar. För att befästa den sociala legitimiteten även i ”icke-traditionell” verksamhet bör bibliotek arbeta aktivt för att förankra mer nyanserade aktiviteter och tjänster i allmänhetens uppfattning. De tyska bibliotekens klimatarbete beskrivs som en del av kampen för att utveckla biblioteksuppdraget i ett tillstånd där biblioteksstatistiken förändras men de dominerande föreställningarna kvarstår. Jag tolkar användningen av ordet kamp i sammanhanget som ett sätt att uttrycka spänningsförhållandet mellan de interna (biblioteksverksamma) och externa föreställningarna (allmänhet och politiker). De externa sätter enligt informanterna gränser för biblioteksarbetet, något som även antyds inom svensk biblioteksforskning. Exempelvis urskiljer Frenander (2012) att svenska statens positiva förhållningssätt till biblioteksväsendet skiftade runt 2009. Orsaken förefaller bottna i att färre utlån och besöksantal lett till oklarheter i uppfattningen av biblioteksrollen. Enligt Hedemark (2009, s. 158) begränsas verksamheters möjlighet till alternativa förfaringssätt om de är under starkt inflytande av en diskurs. Alternativen att handla utanför den tillskrivna rollen framstår således svåra. Hedemark menar att diskurser

om folkbiblioteksrollen bör belysas i förhållande till den faktiska verksamheten. Detta ger de tyska biblioteken exempel på genom att antyda sambandet mellan gröna bibliotek och visionen av en aktiv och mångfacetterad biblioteksverksamhet. De tyska biblioteken illustrerar hur folkbibliotek genom olika funktioner kan förmedla information om miljö och klimat vilket skildrar folkbibliotekets informations- och kunskapsförmedlande roll i ny dager. Detta för analysen tillbaka till det flera forskare pekar på gällande svårigheterna med att nå fram till allmänheten med klimat- och miljöinformation (se exempelvis Bowman et al., 2021; Haider, 2014; Lakoff, 2010; Lehtonen, Salonen & Cantell, 2019).

Det empiriska materialet exemplifierar hur bibliotek kan sprida kunskap och information genom praktisk och kreativ verksamhet. Jag finner här en relevant koppling till folkbibliotekets förmåga att överbrygga avståndet mellan medborgare, samhällsengagemang och offentliga organisationer vilket understryks av bland annat Jochumsen, Skot-Hansen och Hvenegaard Rasmussen (2017) och Höglund (2012). Intervjumaterialet visar genomgående på biblioteket som vital lokal samhällsresurs genom de tyska bibliotekens kännedom om närområdets demografiska sammansättning och behov. Lokalkännedomen möjliggör sammankopplande av verksamhet med närmiljö och samarbetspartners. Genom att implementera funktionerna mötande, inspirerande, lärande och skapande i biblioteksverksamhet kan gröna bibliotek föra invånarna närmare ekosystem och miljö. Projektet ”Gröna biblioteket” illustrerar detta i en svensk kontext. ”Gröna biblioteket” är en del av ett stadsdelsutvecklingsprojekt med ambition att innovativt visa hur Agenda 2030 kan praktiseras lokalt (Malmö stad, 2021). Ansatsen beskrivs vara att utifrån folkbiblioteket som välbeprövad demokratisk plats för möten och lärande visa hur biblioteksrummet kan användas för att låta människor, kompetenser och idéer mötas och sprida kunskap om hållbarhet (Växtverket, 2020). Detta görs via verksamhet som fröbibliotek och stadsodling. Projektet exemplifierar bibliotekets symbios med lokalsamhällets transformationsprocess med stöd av den kommunala politiken. Malmö stads bibliotekspolitik framstår här som progressiv så som även Carlsson (2013) lyfter i sin avhandling om Malmös biblioteksutveckling i förhållande till samhällsförändringar. Carlsson beskriver Malmö som en stad med bra exempel på hur folkbibliotek kan inbegripas i kommunala utvecklingsstrategier vilket Garaget ger en bild av stämmer gällande gröna bibliotek. Likt vad denna studie identifierat finner Haglund (2021) att ”Gröna biblioteket” har kapacitet att stärka lokalsamhället och dess invånare. Garaget framstår som en lokal mötesplats där gröna bibliotekspraktiker utgör en kunskapsnod. Haglund beskriver utomhusmiljöerna där biblioteket bedriver stadsodling som en *inkörsport* till att lära människor utnyttja offentliga ytor. På liknande sätt kan de tyska bibliotekens gröna biblioteksarbete beskrivas som inkörsport till att utvidga uppdraget och rikta uppmärksamhet mot bibliotek som en lokal samhällsresurs. ”Gröna biblioteket” visar att detta är görbart även i Sverige.

Gröna bibliotek kan förstås tjäna som skyltfönster i två riktningar. För det första breddas bibliotekets användningsområde vilket kan locka nya användare. Detta relaterar till idén om att möten i biblioteket främjar det demokratiska samhällets utveckling vilket gynnar institutionens relevans. För det andra understödjs samhällets klimatarbete genom bibliotekets förmåga att kommunicera med språk och metoder anpassat för allmänheten vilket utvecklar människors kunskap om klimatfrågan och kapacitet att medverka i klimatarbete på olika nivåer.

Att försöka förändra den allmänna föreställningen om biblioteksrollen bör sålunda inte förstås synonymt med att omkullkasta den utan handlar snarare om att utvidga bibliotekets användningsområden. Enligt Van Melik och Merry (2021, s. 5–6) behöver folkbiblioteket som social infrastruktur stöttas strategiskt av en rad aktörer som bibliotekarier, regeringar och andra intressenter. Detta anknyter till det som framgick i ett tidigare avsnitt där den politiska styrningens roll för gröna bibliotek diskuterades. Folkbibliotekets utrymme att ägna sig åt verksamhet utanför den traditionella rollen kan öka om klimatpoliska handlingsplaner inkluderar sociala institutioner. Bibliotek kan på så vis anta fler roller i linje med det demokratifrämjande uppdraget. Orsaken till att gröna bibliotek hittills haft svårt att fästa hos svenska bibliotek kan bero på de traditionella föreställningar som enbart ser biblioteket som en litteraturförmedlande resurs. Det kan också ha att göra med klimatforskningen som koncentrerat sig på teknologiska, ekonomiska och hårda infrastrukturella aspekter och resurser och satt sociala infrastrukturers potential på efterkälken, något som verkar ha influerat politiska strategier. Att jag satt klimatkrisen i centrum för undersökningen visar på bibliotekets mångsidiga potential som samhällelig resurs: som mötesplats, informationsförmedlare, lärande institution och kreativt utrymme. Begreppet klimatkris är ett exempel på hur snabbt världen förändras vilket samhällsinstitutioner måste anpassa sig efter för att tillfredsställa människors behov. Återförmedlingsmodellen visualiserar detta genom att placera bibliotek och samhälle innanför den yttre nivån, ekologiska system, för att visa förpliktelserna att anpassa sig till de förändrade tillstånden som klimatförändringar orsakar.

Empirin visar att de praktiska inslagen i grön biblioteksverksamhet kan fylla bibliotekets funktion som skapande rum. Genom upplevelser och kreativitet uppmuntras användare att erövra och utveckla kunskap, dels om förhållandet mellan människa och miljö, dels i att leva klimatsmart och ekologiskt hållbart. ”Gröna bibiloteket” förevisar hur gröna bibliotek kan passa in i det svenska folkbiblioteksväsendet och kan som Haglund (2021) visar bidra till ökat intresse för hållbarhetsfrågor och lokala kunskapsutbyten som gynnar samhället. Genom att erkänna biblioteket som en resurs som kan bistå människor med kunskap i aktuella samhällsfrågor kan biblioteket fullfölja uppdraget att verka för alla människor i den demokratiska samhällsutvecklingen. Svenska bibliotek har rötter grönare än andra institutioner och organisationer inom såväl offentlig som privat sektor. Däremot visar empirin

att den gröna rollen kräver tydligare etablering av gröna biblioteksspraktiker. Gröna bibliotek har sålunda möjlighet att uppamma till förändrad syn på bibliotekets kapacitet. De tyska bibliotekens gröna arbete anknyter till vad Miller (2010) menar med att folkbiblioteket har förmåga att sammanföra invånarna vilket kan stärka lokalsamhällets klimatarbete. Bibliotek existerar inte separat från samhället, inte heller åtskilt från naturen. Om bibliotek inkluderas i klimatpolitiska strategier och ses som en resurs kan klimatarbetet gynnas.

Avsnittet om skapande rum har utmynnat i en diskussion som sammansvetsar flera av de perspektiv analysen fört fram. Empirin bevisar att bibliotek har potential att vara en kraft i samhället med hjälp av element i både kringverksamheten och kärnverksamheten. Intervjumaterialet kartlägger hur gröna bibliotek relaterar till att stötta fundamentala demokratiska förmågor där funktionen som skapande rum låter människor att uppleva för att lära om klimat- och miljöanknutna praktiker. Det är också exempel på biblioteksverksamhet som överlappar ”icke-traditionell” verksamhet som redan bedrivs vid svenska bibliotek exempelvis i makerspace (Vaggeryds bibliotek) eller verktygsbibliotek (Garaget i Malmö).

Sammanfattningsvis kan vi se att det gröna arbetet som bedrivs vid de tyska folkbiblioteken passar in i modellens funktioner samt knyter an till demokratiska egenskaper som främjar människors möjlighet att utöva sina demokratiska rättigheter. Kopplingen mellan bibliotekets uppdrag att verka demokratifrämjande och klimatfrågan som ett demokratiska åtagande visar hur biblioteket har potential att spela en viktig roll i samhällets klimatarbete. Empirin ger exempel på hur det kan ske genom enkla åtgärder som fröbibliotek, temadagar eller återbruk, vilket illustrerar hur bibliotekets potential som samhällsresurs i frågan kan utnyttjas. Studien visar att grön biblioteksverksamhet kan lyfta folkbiblioteket som samhällsresurs med dess lokala förankring och kapacitet att föra invånare nära med kunskap och information via olika metoder av såväl traditionell som icke-traditionell karaktär. I förhållande till frågan om hur gröna bibliotek kan passa in i den svenska bibliotekskontexten går att utläsa att svenska bibliotek kanske inte utnyttjar sin fulla potential som samhällsresurs och att samhället inte heller utnyttjar biblioteket som resurs i klimatarbete, ett ämne jag diskuterar vidare i slutdiskussionen.

Jag har i detta analysavsnitt främst fokuserat på att besvara de två delfrågorna som tillsammans besvarar uppsatsens övergripande frågeställning. Svaret på huvudfrågan redogörs därför för mer ingående i slutdiskussionen, följt av tankar och reflektioner kring uppsatsens resultat.

Slutdiskussion

I denna uppsats har jag undersökt gröna bibliotek för att bidra med förståelse för hur folkbibliotek kan spela en roll i samhällets klimatarbete. Syftet har angripits från två håll med hjälp av de två delfrågeställningarna: ”Vilka funktioner visar de tyska folkbiblioteken att gröna bibliotek kan fylla?” och ”På vilka sätt kan gröna bibliotek passa in i den svenska folkbibliotekskontexten?”. Studiens empiri har utgjorts av intervjuer med anställda vid fyra tyska folkbibliotek. Därtill har en rad dokument använts för att undersöka möjligheterna för gröna bibliotek i Sverige. En del av studien har inneburit att utveckla undersökningens teoretiska redskap, återförmedlingsmodellen, som använts för att tolka och jämföra materialet samt tidigare forskning om gröna bibliotek. I sammanfattningen nedan redogör jag för de resultat som tillsammans besvarar huvudfrågeställningen: ”Hur kan folkbibliotek bidra till samhällets klimatarbete?”.

Sammanfattning

Utifrån liknelser mellan de teoretiska utgångspunkterna och dess samband med tematiseringen av empirin identifierades behovet av en teoretisk modell som kan konkretisera och förklara hur klimatfrågan kan förstås vara ett uppdrag för folkbiblioteket. Detta resulterade i återförmedlingsmodellen. Genom att koppla biblioteket till två externa nivåer, sociala system och ekologiska system, har jag med modellen visualiserat hur biblioteket verkar mitt i samhället och kan fungera som en resurs i klimatarbete. Återförmedlingsmodellen har använts för att kartlägga undersökningens resultat.

Kartläggningen av intervjumaterialet visar att de tyska gröna biblioteksverksamheterna passar in i återförmedlingsmodellens funktioner och anknyter till de demokratiska egenskaperna. Bibliotekets roll som informell utbildare avspeglas i flera gröna bibliotekspraktiker. Informanterna gav bilden av att biblioteket i dess utbildande roll kan förmedla information och öka allmänhetens kunskap om klimatrelaterade ämnen. Kartläggningen av empirin har också synliggjort ett samband mellan lärande och ”icke-traditionell” skapandeverksamhet. Anknytningen har framgått genom skapandets praktiska dimension som åsyftar att lära genom upplevelser och fysiska göranden. De tyska bibliotekens skapandeverksamheter uppmuntrar till att lära om sådant som odling, återbruk och reparation vilket främjar självständiga individer och kan stärka empowerment i klimatfrågan. Odling har även visat sig vara en skapandeprocess som visualiserar och lär om sambandet mellan människa och ekologi vilket kan förstärka förståelsen för kopplingen mellan samhälle och miljö.

I analysen framgick att gröna praktiker som kartlades i inspirerande rum också innehåller lärande inslag. Mycket i de tyska bibliotekens gröna arbetssätt möjliggör oväntade informationsupptäckter som kan ge inspiration till nya intresseområden och förändra tankegångar och beteendemönster i mer klimatvänliga riktningar. Bland annat odling, matdelningskylskåp och miljöhyllor gav exempel på hur klimatinformation kan uttryckas i olika format, som kunskap, process eller föremål. Synsättet på vad som är informationsbärande nyanserar den informationsförmedlande rollen. De sätt som biblioteken använder information för att inspirera symboliserar hur användare kan komma i oväntad kontakt med information i olika former vilket kan ge upphov till nya, meningsfulla insikter. Kartläggningen i inspirerande rum visade också att när ”icke-traditionell” verksamhet förankras i biblioteket kan människors föreställningar om biblioteksuppdraget påverkas. Att förändra allmänhetens bild av biblioteket visade sig i empirin vara en strategi bakom bibliotekens implementering av grön biblioteksverksamhet. Nyttjandet av information i olika format manifesterar vad förmågan information har som resurs och konstitutiv kraft i samhället samt bibliotekets potential att utnyttja detta som offentlig samhällsinstitution och informationsförmedlare.

Ytterligare ett intressant fynd är att gröna bibliotek anknyter till diskussionen om bibliotek som mötesplats. Informanterna förmedlade en bild av att grön biblioteksverksamhet baseras på idén om biblioteket som lokalsamhällets mötesplats. Funktionen mötande rum har visualiserats genom hur de tyska biblioteken använder biblioteksutrymmet åt att låta människor inspireras och lära av varandra, skapa tillsammans och utveckla individuella och kollektiva egenskaper som är betydelsefulla för att engagera allmänheten i klimatfrågan. Empirin har visat att gröna bibliotek som mötesplats har potential att sänka tröskeln till samhällsengagemang genom att exempelvis aktivt verka som plattform för möten och samarbeten mellan lokala initiativ och organisationer. Genom att utnyttja utrymmet och möjligheten att inbjuda grupper och initiativ att erbjuda invånarna sin expertis kommer människor i kontakt och delar kunskap. Bibliotekets lokala förankring är fundamental för att biblioteket känner närområdet. Genom att dra nytta av den unika positionen kan bibliotek konkretisera klimatfrågan, som är global och komplex, genom olika metoder anpassade efter lokala förutsättningar. De tyska biblioteken arbetar aktivt för lokalsamhället och sammankopplar gröna biblioteksspraktiker med institutionens samhällsansvar. Genom att förmedla information och kunskap genom de olika funktionerna som kartlagts kan gröna biblioteksspraktiker främja egenskaperna medskapande, delaktighet, medvetenhet och empowerment och berika användarna som demokratiska medborgare.

Informanterna tecknade folkbiblioteket som en aktiv plats för bemötande, initiativrikedom och medskapande. De förespråkade en modernisering av biblioteksrollen till att bedriva mångsidig verksamhet bestående av varierade tjänster och upplevelser i syfte att förmedla kunskap och information i ämnen som berör

samhällsmedborgarna. Gröna bibliotek beskrevs fungera som en åtgärd för att levandegöra denna vision och utveckla bibliotekets användningsområde för att vidga den allmänna uppfattningen om biblioteksuppdraget. Detta resultat överraskade eftersom tidigare forskning om gröna bibliotek tenderar att definiera termen och beskriva dess praktiker för sig. Resultatet väcker liv i frågan om vad folkbibliotekets uppdrag förväntas vara, en diskussion jag gått in på i förhållande till den andra delfrågan som riktar sig till det svenska perspektivet, vilket jag snart återkommer till.

Genomgående har empirin visat att de tyska bibliotekens gröna biblioteksverksamhet är förankrad i det klassiska ”miljöfältet”. Informanterna uttryckte en strävan om att röra verksamheterna åt den moderna definitionen av hållbarhet som uppmärksammar de akuta klimatförändringarna och låta dessa idéer växa tillsammans med biblioteken. Kartläggningen i återförmedlingsmodellen har kunnat utläsa bibliotekets multifunktionalitet och förmågan gröna bibliotek har i att bistå samhällets klimatarbete. Både genom att stötta människors förmåga till empowerment och medvetenhet: hållbar och miljömedveten livsstil; och medskapande och delaktighet: engagemang i kollektivt klimatarbete och medborgerligt engagemang. Den lokala utgångspunkten kan vara en anstiftan till att förändra den traditionella uppfattningen om folkbiblioteksuppdraget. Trots att tre av fyra informanter beskrev grönt biblioteksarbete bottna i kampen att övertyga lokalpolitikerna om bibliotekets mångfacetterade roll erbjuder deras bibliotek flera gröna aktiviteter och tjänster och planerar att expandera detta arbete. Informanterna var övergripande överens om att grön biblioteksverksamhet har potential att skapa förståelse för klimatförändringarna och de omfattande sambanden mellan samhälle och ekosystem genom informationsförmedling och skapandeaktiviteter förankrade i närmiljön. Miljön och klimatets dynamiker påverkar sinsemellan, därför kan jorden under lokalbornas fötter vara ett första steg för att konkretisera och skapa förståelse för klimatförändringarnas effekter. Med detta sagt går det trots bibliotekens miljömässiga förankring att förstå grön biblioteksverksamhet som klimatarbete. Intervjumaterialet har visat att det finns potential i att utnyttja de olika funktionerna i återförmedlingsmodellen för att utveckla lokala miljöengagemang vilket kan gynna demokratiska samhällens klimatarbete. Gröna biblioteks styrka har i empirin framgått vara kopplad till folkbibliotekets unika förmåga att föra klimatrelaterade ämnen nära invånarna. Resultatet av kartläggningen av empirin i återförmedlingsmodellen har visat att allmänheten kan informeras och få förståelse för den ofta abstrakta klimatfrågan genom bibliotekets olika verksamheter som lokaliserar och konkretiserar ämnet. Med hjälp av återförmedlingsmodellen har vi kunnat se hur gröna bibliotek har förmåga att både stötta bibliotekets funktioner och stärka biblioteksanvändarna som samhällsmedborgare. Modellen har också pekat på hur gröna bibliotek kan bistå i att upprätthålla bibliotekets relevans i ett kunskaps- och upplevelsesamhälle.

Beträffade den andra delfrågan har den empiriska kartläggningen gett flera ingångar till undersökningen om hur gröna bibliotek kan passa in i den svenska

bibliotekskontexten. I jämförelsen av empirin och tidigare forskning om biblioteksrollen framkom att det svenska folkbiblioteksväsendet, likt det tyska, kämpar med att förhålla sig till allmänhet och politikers föreställningar om biblioteksuppdraget. Det framgick dock att svenska bibliotek har bättre politiska förutsättningar än tyska vad gäller att bedriva gröna bibliotek eftersom folkbibliotekets samhällsuppdrag är lagstadgat i Sverige. Biblioteksslagens demokratiska fundament gör att det går att se vissa överlappningar med Sveriges klimatpolitiska arbete som också är ett demokratiskt åtagande där kommunerna har viktiga roller. Utifrån den politiska styrning som åligger biblioteket har jag illustrerat hur gröna bibliotek kan passa in i folkbiblioteksväsendet på två sätt. Dels kan kommunpolitiker innefatta bibliotek i kommunala klimatstrategier, dels kan klimatarbete inskrivas i kommunala biblioteksplaner. Ett exempel på hur gröna bibliotek kan passa in i det svenska biblioteksfältet synliggjordes via två kommunala biblioteksplaner som förhåller sig till klimatfrågan. Trosas och Knivstas planer anger klimatrelaterad biblioteksverksamhet och visar på möjligheten att inkludera bibliotek i politiskt klimatarbete. Det går inte att rakt av förstå dessa bibliotek som gröna och det är inte heller säkert att biblioteksplanerna motsvarar den faktiska verksamhet som bedrivs. Emellertid indikerar de klimatrelaterade formuleringarna att det finns plats för gröna bibliotek i den svenska biblioteksskontexten.

Den unika position de tyska biblioteken visade sig ha vad gäller att nå ut till invånare lokalt har svenska beslutsfattare lagstadgad möjlighet att utnyttja. Detta för oss in på ännu ett svenskt exempel från analysen, nämligen biblioteket Garagets projekt ”Gröna biblioteket” som är en del av en kommunal hållbarhetssatsning. Enligt resultatet visualiserar ”Gröna biblioteket” lokalpolitikens förmåga att inkludera bibliotek, och sociala infrastruktur, i klimatarbetet. Den lokala förankringen som genomsyrar de tyska bibliotekens arbetssätt tecknades här genom den första satsningen på gröna bibliotek i Sverige. Tillsammans har både de internationella och nationella perspektiven i det här resonemanget pekat på potentialen bibliotek har att moderniseras utifrån omvärldsförändringar och jämte samhällsutvecklingen genom att utgå från lokala förutsättningar.

Jag har återkommande nämnt olika forskare som anser att sociala institutioner kan ha en nyckelroll i klimatomställningsarbete och utformandet av resilienta samhällen. Inte minst lyfts detta som angeläget av FN:s klimatpanel IPCC (2022) som riktar stort ansvar till sociala samhällsaktörer med förmåga att förändra individuella beteendemönster. Här har jag funnit att bibliotekets förmåga att kommunicera med allmänheten efter lokala behov och förutsättningar kan armkroka med klimatfrågan. Svenska biblioteks MIK-arbete har beskrivits innebära att pedagogiskt stötta människors demokratiska färdigheter. Analysen visar att MIK-arbetets element relaterar till grön biblioteksverksamhet och återförmedlingsmodellens egenskaper. Informationen om klimatförändringar är omfångsrik och sprids snabbt, dessutom är andelen desinformation stor. För att människor ska kunna navigera i klimatinformation

krävs demokratiska färdigheter i informationskompetens och källkritik vilket passar in i svenska folkbiblioteks MIK-repertoar.

Biblioteksverksamhet är på flera sätt hållbar i grunden. En fråga som dykt upp i analysen gäller huruvida svenska bibliotek i själva verket redan är gröna. Utifrån den definition av gröna bibliotek som studien utgått från, samt resultaten från första delfrågeställningen, har uppsatsen visat att gröna bibliotek utgörs av aktiva insatser för klimat, miljö och hållbarhet. De svenska exemplen jag tagit upp hintar om att detta är möjligt i Sverige medan de tyska biblioteken illustrerar hur grönt biblioteksarbete faktiskt utförs. Den här undersökningen har visat på att svenska bibliotek på flera sätt har goda möjligheter att etablera gröna biblioteksspraktiker. Studien har också lett fram till frågan angående huruvida svenska folkbibliotek nyttjar sin fulla potential som samhällsresurs i förhållande till uppdraget som anges i bibliotekslagen. Uppsatsen kan därmed förstås tangera de två forskningsfälten som redogjordes för i forskningsöversikten.

Studiens argumentation har inte gjort anspråk på att utplåna den mer traditionella, läsfrämjande, rollen utan har snarare sökt visa på möjligheten att vidga biblioteksarbetet i fler riktningar. Forskningsöversikten illustrerade hur folkbiblioteket är en institution med fler roller än de som betonas av de mest dominanta föreställningarna. Svenska bibliotek kan tillägna sig *fler* roller för att vara relevanta utifrån samhället och omvärldens behov. Sett till bibliotekslagen går att utläsa att folkbiblioteket har potential att verka som en samhällsresurs i olika samhällsfrågor. Lagens svängrum pekar på att bibliotek kan ha en uppgift inom klimatfrågan. I synnerhet vad gäller att finnas tillgänglig för *alla*. Statistiken har visat att färre besöker svenska bibliotek för att låna böcker och att förtroendet för institutionen är dalande därför att färre positionerar sig i frågan. Blicken på de tyska biblioteken har uppvisat att implementering av gröna biblioteksspraktiker kan vara ett sätt för folkbibliotek att upprätthålla relevans och locka nya användare. Om det svenska biblioteksuppdraget omfattar att se till omvärldens och lokalsamhällets behov måste det finnas förståelse för biblioteket som en del av samhällets förändring. Att termen klimatkris på kort tid blivit ett vedertaget begrepp för att tala om det kritiska läget för jordens klimat indikerar att klimatfrågan är något som verksamheter behöver förhålla sig till. Återförmedlingsmodellen har tecknat bibliotekets möjligheter att anpassa sig till klimatförändringarnas påverkan på samhället utifrån institutionens förmågor att tillgodose människor och samhällets behov. Studiens resultat har pekat på att gröna bibliotek kan hjälpa till att utveckla biblioteksuppdraget och bidra till att upprätthålla dess relevans som samhällsinstitution.

En kritik riktad mot grön biblioteksverksamhet är att det riskerar att drabba kärnverksamheten. Som resultatet angett kan grunduppdraget att stötta läsning och bildning framgå vara nära sammanflätat med klimatfrågan. Gröna praktiker kan inkorporeras i den traditionella kärnverksamheten, genom exempelvis miljöhyllor. Gröna bibliotek har också visat sig kunna implementeras via mer nyanserade inslag

som inte strider mot det svenska biblioteksuppdraget, så som makerspaces. Tillgång till information och lärande om klimatförändringar och hållbarhet har blivit allt viktigare och återförmedlingsmodellen har bevisat hur detta kan tillägnas via såväl odling som litteratur. Bibliotekets långa tradition av att stötta samhällsutvecklingen genom att förse människor med kunskap och information bör inte utgöra ett hinder för att implementera gröna bibliotek i Sverige. Om biblioteken redan är ekologiskt hållbara i flera avseenden borde snarare kunna underlätta arbetet för att tillägna sig som gröna bibliotek.

Resultaten från de två delfrågeställningarna har på flera sätt pekat på hur folkbiblioteket kan bidra till samhällets klimatarbete. Analysen har visat att folkbibliotekets förmåga som offentlig samhällsinstitution i syfte att stötta människors förmåga till delaktighet i demokratiska samhällen kan spela en roll i arbetet med klimatanpassning och klimatomställning. Medborgerligt engagemang och sociala interaktioner är enligt forskningen viktiga för att värna demokratin vilket stöttar samhällets klimatarbete. De sätt som bibliotek kan nå ut till allmänheten med information och kunskap om klimatförändringar kan framför allt bidra till förändrade tankesätt och beteenden som minskar människors klimatavtryck vilket är hela syftet med klimatarbete. Studiens resultat har påvisat bibliotekets potential att verka som ett slags kommunikationsverktyg för att stötta jämlik tillgång till viktig samhällsinformation. Den bild som resultaten av de två delfrågeställningarna tecknat leder fram till slutsatsen att bibliotek kan få människor att förstå klimatfrågans dimensioner genom att finnas där och utnyttja olika förmågor för att förmedla information och kunskap. Bibliotekets lokala förankring har kapacitet att föra människor närmare komplicerad information om klimatförändringar vilket ger fördelar för demokratiska samhällens klimatarbete.

Biblioteket i klimatkrisen

Som jag påtalat har forskning identifierat att klimat- och miljöinformation är svårbegriplig och därtill svår att nå allmänheten på ett begripligt sätt. Analysen har visat att folkbibliotek har potential att spela en viktig roll genom institutionens lokala förankring och förmåga att överbrygga avståndet mellan medborgare och samhällsfrågor. Empirin har exemplifierat hur detta kan se ut i praktiken genom att visa på hur de tyska biblioteken konkretiserar den komplexa klimatfrågan via lokalt miljöengagemang. Eftersom det åvilar biblioteksuppdraget att förse människor med information och kunskap har folkbiblioteket potential att lära ut och informera om människors relation till miljön och hur klimatförändringarna angår dem. Som jag betonat anger klimatforskare att en förutsättning för att människor handlar miljömedvetet är att de förstår att sig själva som en del av naturen. I den samhällsutveckling vi bevittnar hotad av drastiska klimatförändringar bör biblioteken kunna upplysa om detta samband för att konkretisera människors förståelse för kopplingen

mellan sociala och ekologiska system. Kartläggningen av grön biblioteksverksamhet i återförmedlingsmodellen har visat hur folkbiblioteket kan vara ett verktyg och en resurs för denna kunskapsutveckling. Gröna bibliotek visar hur mötande, inspirerande, lärande och skapande verksamheter kan föra människor närmare ekosystem och miljö. Återförmedlingsmodellen har illustrerat detta genom att omsluta de tre nivåer som behövs för att förstå gröna bibliotek: biblioteket, samhället och natur/miljö.

Den här studien har också påvisat att återförmedlingsmodellen behövs för att förstå bibliotekets roll i förhållande till nivåer och perspektiv utanför biblioteksrummet. Återförmedlingsmodellen har belyst biblioteket som en lokal samhällsresurs genom de funktioner och egenskaper som finns i biblioteket. Kartläggningen av empirin har åskådliggjort hur bibliotek kan ta lokalt samhällsansvar genom att utnyttja kapaciteten som mötesplats, lärande institution och kreativt utrymme där människor inspireras till nytänkande. Kopplingen till den yttre nivån, ekologiska system, som omsluter nivåerna sociala system och biblioteket, har illustrerat ett nytt perspektiv där biblioteket likt samhället existerar i symbios med naturen. Jag har i uppsatsen genomgående hänvisat till forskning som pekar på behovet av sociala aspekter för att förmedla kunskap om klimatförändringar. Resultatet har visat att en betydande aspekt här är att genom lärande förena människor med perceptionen att de lever i samspel med naturen. Kartläggningen av gröna biblioteksspraktiker i återförmedlingsmodellen har visat hur bibliotek har potential att tillföra något i samhällets klimatarbete genom att rikta sig lokalt till samhällsmedborgarna med miljöinriktad verksamhet. Intervjumaterialet har illustrerat att gröna bibliotek inte behöver innebära att omkullkasta det traditionella biblioteksuppdraget. Fenomenet kan i stället uppfattas borga för en utvecklad roll i linje med biblioteksarbete och samhällsutvecklingen: hur bibliotek kan arbeta för att utnyttja dess fulla potential som lokal samhällsresurs. Enligt de uppvisade motsvarigheter som de svenska biblioteksförhållandena har med de tyska kan utläsas att svenska folkbibliotek eventuellt inte utnyttjar sin potential i lika utsträckning som de tyska. Svenska bibliotek kan lära mycket genom att rikta blicken internationellt, exempelvis mot de tyska biblioteken, som kommit längre i sina ansträngningar att medverka i klimatarbete. Genom svenska biblioteks möjligheter att implementera gröna praktiker och anamma termen gröna bibliotek kan bibliotekets potential som samhällsaktör utvidgas.

Undersökningen har visat att det går att utläsa en eventuell rädsla för att implementering av gröna bibliotek hotar läsfrämjandeuppdraget. Osäkerheten har förståtts baseras på den traditionella uppfattningen om biblioteksuppdraget som inte ser biblioteket som en samhällsresurs i klimatfrågan. Människors läsförmåga har däremot angetts grundläggande för att individer ska kunna ta del av viktig information om klimatförändringar. Att utgå från läsuppdraget kan vara ett enkelt sätt för bibliotek att utforska idén om gröna bibliotek genom att aktivt arbeta med tillhandahållande av litteratur och medier om klimatrelaterade ämnen. Utöver detta har

studiens resultat pekat på att frånvaron av gröna bibliotek i Sverige även kan bero på att bibliotek utesluts i klimatpolitiska strategier. Eftersom biblioteket styrs politiskt försvåras sålunda möjligheterna att bistå i samhällets klimatarbete. För att gröna bibliotek ska kunna etablera sig vid svenska bibliotek krävs politiskt stöd. Politiker behöver se folkbiblioteket som en resurs för att inbegripa allmänheten i arbetet med klimatomställning och skapandet av resilienta samhällen.

Uppsatsen har genom begreppet gröna bibliotek fokuserat på klimatfrågan som den ekologiska hållbarhetsdimensionen omfattar. Det har emellanåt visat sig svårt att helt frånse sociala eller ekonomiska aspekter. De vars livsstilsförändringar kan spela störst roll för att minska klimatförändringarna är främst rika, priviligierade individer som inte i första hand är bibliotekets prioriterade målgrupp. Påståendet öppnar för att ifrågasätta varför bibliotek, med social jämlikhet som grundval, ska arbeta med klimatfrågan. Mycket inom klimatfrågan är komplext, saknar tydliga riktlinjer och enkla svar. Däremot behöver vi förstå klimatkrisen som en fråga för alla. Detta blir ett ämne för biblioteket sett till att alla har rätt till lika information och kunskap om hur vi kan säkra överlevnaden av ekologiska system, och därtill sociala system. I synnerhet eftersom människor som lever i socioekonomisk utsatthet tenderar att ha sämre tillgång till klimatinformation och färre möjligheter att engagera sig i klimatfrågan. Biblioteket har med sin målgrupp – alla – en unik position och förmåga att minska sociala glapp och ojämlikhet i olika samhällsfrågor. Detta kan utläsas särskilt angeläget i uppdraget kring klimatfrågan eftersom människors förutsättningar att engagera sig skiljer sig åt. Här går att skymta alla tre hållbarhetsdimensioner i klimatfrågan. Detta antyddes av informanterna som hyste tilltro till att gröna biblioteksspraktiker kan stötta människor och social jämlikhet vilket gynnar samhällsutvecklingen. Kanske kan en klarare och starkare grön roll för biblioteket gå i bräschen för samhällets prioritering av hållbarhet enligt alla tre dimensioner vilket underlättar att klimatfrågan hanteras demokratiskt på alla samhällsnivåer.

Många av de gröna biblioteksfunktioner intervjumaterialet uppvisat överlappar med det svenska demokratiska uppdraget kring både bibliotek och klimatåtgärder. Fenomenet gröna bibliotek framgår kunna främja demokratiska samhällens arbete med klimatet vilket avspeglar hur det kan vara en viktig roll för folkbiblioteket i rollen som informationsförmedlande samhällsinstitution. Denna uppsats har på så sätt bidragit med unika perspektiv både kring gröna bibliotek och i fråga om folkbibliotekets roll.

Vidare reflektioner

Den här studien kan med hjälp av återförmedlingsmodellen ses som ett inlägg i diskussionen om gröna bibliotek i Sverige. Återförmedlingsmodellen har öppnat för att fundera över hur vi människor använder fler naturresurser än vad som finns

men inte fullt nyttjar alla samhällsresurser vi har. Det går att placera in biblioteket i denna kontext eftersom den livsdränering av naturen som klimatfrågan inbegriper också innebär en livsdränering av människa och samhälle.

Klimatdebatten tenderar att kretsa kring vems ansvar det är att bekämpa klimatförändringarna. Många kritiker hävdar att ifall ansvaret åläggs gemene person på individnivå ignoreras det ansvar som makthavarna i frågan har: politiker och stora utsläppsföretag. Däremot pekar forskningen alltmer på nödvändigheten i att förändra individuella tankegångar och beteendemönster vilket framgått kunna minska de globala utsläppen ordentligt. Detta betonar behovet av sociala samhällsresurser i klimatarbetet i enlighet med vad Klinenberg (2018) menar med att hård infrastruktur inte allena kan åtgärda klimatförändringarnas effekter. Den här studien har bekräftat att folkbiblioteksrollen är omstridd enligt vad tidigare forskning visat. Hur biblioteksväsendet följer och anpassar sig efter samhällsförändringar är ett återkommande forskningstema som även min studie är ett exempel på. Klimatkrisen är ett högaktuellt ämne för hela mänskligheten. I förhållande till studiens ämne går att undra huruvida det finns någon annan aktör med likvärdig förmåga att nå ut till allmänheten med kunskap och information om klimatförändringarna. Analysen har bevisat att förändrad biblioteksstatistik och användarbeteenden är en realitet biblioteken måste förhålla sig till. Med hänsyn till de snabba omvärldsförändringar som präglar den tid vi lever i går det inte att förutspå vad bibliotekets kärnuppgift kommer att vara i framtiden. I en snabbt förändrande värld behöver vi snarare betona det konstanta behovet av att visa på bibliotekets potential att stötta samhället genom att rikta sig till invånarna, vars behov förändras parallellt med samhället.

Min förhoppning är att bana väg för diskussion och vidare forskning om gröna bibliotek i Sverige. Det saknas kunskap om det klimatinriktade arbete som bedrivs vid landets bibliotek. Det är samtidigt troligt att det bedrivs en hel del grön biblioteksverksamhet i Sverige utan att det uppmärksammas. Jag har med denna studie velat visa på betydelsen av gröna bibliotek och klimatrelaterade perspektiv inom svensk biblioteks- och informationsvetenskaplig forskning. Det finns stora möjligheter att fortsätta studera gröna bibliotek i Sverige och jag ser flera intressanta ingångar i ämnet. Förslagsvis kan framtida forskning undersöka hur gröna bibliotek uppfattas av biblioteksverksamma i Sverige. En intressant aspekt att teckna är det gröna arbete som bedrivs vid svenska bibliotek genom att kartlägga verksamheternas praktiker. En annan intressant vinkel med möjlighet att vidarestudera idén om folkbiblioteket som social infrastruktur är att undersöka hur politiker ser på folkbiblioteket i relation till klimatarbete. Flera av de studentuppsatser som undersökt gröna bibliotek uppmärksammar de många möjligheter som finns att studera miljö, klimat och hållbarhet i koppling till svenska bibliotek. Dessa uppmaningar tycks haft svårt att få gehör. Ytterligare ett förslag på något jag därför finner givande att undersöka är hur studenter vid biblioteks- och informationsvetenskapliga utbildningar i Sverige ser på klimatfrågan i relation till deras framtida yrkesfält.

Käll- och litteraturförteckning

Källor

Hofsten, Ingela (2019). *MIK och bibliotek: en lägesrapport*. Stockholm: Svensk biblioteksförening.

Klimatpolitiska rådet (2022). *Årsrapport 2022*. Tillgänglig: https://www.klimatpolitiskaradet.se/wp-content/uploads/2022/03/klimatpolitiskaradetrapport2022.pdf [Hämtad 2022-03-18].

Knivsta kommun (2019). *Biblioteksplan för Knivsta kommun 2019–2023*. Tillgänglig: https://knivsta.se/download/18.5002ae1016ed5747441410c/1576060516685/Biblioteksplan%20Knivsta%20kommun%202019.pdf [Hämtad 2022-04-04].

Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) (2020). *Ståndpunkter – effektiv och ledande lokal klimatpolitik*. Stockholm: Sveriges Kommuner och Regioner. Tillgänglig: https://skr.se/download/18.42336a32177c8ab158d59334/1615816924653/SKR%20St%C3%A5ndpunkter%20lokal%20klimatpolitik-Beslutad_20200612%20(00000003).pdf [Hämtad 2022-03-17].

Söderholm, Jonas, Ögland, Malin & Gunnarsson Lorentzen, David (2021). Biblioteken fortsatt starka trots kristid. *Ingen anledning till oro (?)*. Andersson, Ulrika, Carlander, Anders, Grusell, Marie & Öhberg, Patrik (red.). SOM-undersökningen 2020, SOM-rapport nr 78. Tillgänglig: https://www.gu.se/sites/default/files/2021-06/Ingen%20anledning%20till%20oro_0.pdf

Trosa kommun (2020). *Biblioteksplan för Trosa kommun 2020–2022*. Tillgänglig: https://www.trosa.se/globalassets/kommunkontoret/kansliet/styrdokument/kultur--och-fritdsnamnnden/biblioteksplan-2020-2022.pdf [Hämtad 2022-04-04].

Växtverket (2020). *Project proposal for Case Sofielund - Växtverkstad (temp. name)*. Växtverket.

I uppsatsförfattarens ägo

Inspelning och transkription från intervju med Jürgen Hoffman, Ansfeldenbiblioteket [2022-02-08].

Inspelning och transkription från intervju med Tanja Bauer, Bregenzbiblioteket [2022-02-17].

Inspelning och transkription från intervju med Sabine Fischer, Gratweinbiblioteket [2022-02-11].

Inspelning och transkription från intervju med Alex Müller, Hetzendorfbiblioteket [2022-02-14].

Litteratur

Aabø, Svanhild & Audunson, Ragnar (2012). Use of library space and the library as place. *Library & information science research*, vol. 34, no. 2, 138–149.

Aitken, Christopher, Chapman, Ralph & McClure, John (2011). Climate change, powerlessness and the commons dilemma: Assessing New Zealanders' preparedness to act. *Global environmental change*, vol. 21, no. 2, 752–760.

Antonelli, Monika (2008). The green library movement: An overview and beyond. *Electronic green journal*, vol. 1, no. 27.

Antonelli, Monika & McCullough, Mark (2012). *Greening libraries*. Library Juice Press, Los Angeles.

Audunson, Ragnar (2005). The public library as a meeting-place in a multicultural and digital context: The necessity of low-intensive meeting-places. *Journal of documentation*, vol. 61, no. 3, 429–441.

Audunson, Ragnar, Aabø, Svanhild, Blomgren, Roger, Evjen, Sunniva, Jochumsen, Henrik, Larsen, Håkon, Hvenegaard Rasmussen, Casper, Vårheim, Andreas, Johnston, Jamie & Koizumi, Masanori (2019). Public libraries as an infrastructure for a sustainable public sphere: A comprehensive review of research. *Journal of documentatio*n, vol. 75, no. 4, 773–790.

Aulisio, George J. (2013). Green libraries are more than just buildings. *Electronic green journal*, 1(35), 1–10.

Bendt, Pim, Barthel, Stephan & Colding, Johan (2013). Civic greening and environmental learning in public-access community gardens in Berlin. *Landscape and urban planning,* vol. 109, no. 1, 18–30.

Beutelspacher, Lisa & Meschede, Christine (2020). Libraries as promoters of environmental sustainability: Collections, tools and events. *IFLA journal*, vol. 46, no. 4, 347–358.

Bowman, Thomas E, Cintron-Rodriguez, Isatis, Crim, Haley, Damon, Timothy, Dandridge, Cyane, Kretser, Jen, Morrison, Deb, Niepold, Frank, Poppleton, Kristen, Spitzer, William & Weiland, Laura (2021). Building capacity, momentum and a culture of climate action in the United States. *Environmental research letters*, vol. 16, no. 4, 41003.

Britton, Lauren (2012). The makings of maker spaces. *Library journal (1976),* [Online], vol. 137, no. 16, pp. 20.

Brown, Bill (2003). The new green standard. *Library Journal*, [Online], vol. 128, no. 20, pp. 61.

Bryman, Alan (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Tredje upplagan Stockholm: Liber.

Carlsson, Hanna (2013). *Den nya stadens bibliotek [Elektronisk resurs] Om teknik, förnuft och känsla i gestaltningen av kunskaps- och upplevelsestadens folkbibliotek*. Diss. Lund: Lunds universitet.

Chowdhury, Gobinda (2012). Building environmentally sustainable information services: A green is research agenda. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, vol. 63, no. 4, 633–647.

Claesson, Lo (2018). The green corner at Vaggeryd public library. Petra Hauke, Madeleine Charney & Harri Sahavirta, (eds.). *Going Green: Implementing Sustainable Strategies in Libraries Around the world. Buildings, Management, Programmes and Services*. Berlin and Boston, MA: De Gruyter Saur, 77–85.

— (2020). *Makerspace i nya banor: kreativa världar på biblioteket*. [Lund]: BTJ förlag.

Climate (2021). Oxford English Dictionary Online. OED 3rd ed., modified version. https://www-oed-com.ezproxy.its.uu.se/view/Entry/34319?redirectedFrom=climate+action#eid1301276110 [Hämtad 2022-01-28].

Dryzek, John S., Norgaard, Richard B. & Schlosberg, David (2012). Climate change and society: Approaches and responses. Dryzek, John S., Norgaard, Richard B. & Schlosberg, David (eds.) *The Oxford handbook of climate change and society*. Oxford: Oxford University Press.

Ds 2012:13. *Ny bibliotekslag*. Stockholm: Kulturdepartementet.

Empowerment (2018). Oxford English Dictionary Online. OED 3rd ed., modified version. https://www-oed-com.ezproxy.its.uu.se/view/Entry/61400?redirectedFrom=empowerment#eid [Hämtad 2022-02-07].

Erdelez, Sanda & Makri, Stephann (2020). Information encountering re-encountered: A conceptual re-examination of serendipity in the context of information acquisition. *Journal of documentation*, vol. 76, no. 3, 731–751.

Eriksson, Thord (2021). Hållbarhet saknas i planerna. *Biblioteksbladet*, Nr 4/2021.

Fedorowicz-Kruszewska, Małgorzata (2019). Sustainable libraries – fashion or necessity? *JLIS.it. 10*(1), 92–101. DOI:10.4403/jlis.it-12500.

— (2020). Environmental education in libraries – Theoretical foundations and practical implementation. *Library Management, 41*(4/5), 279–293. DOI: 10.1108/LM-12-2019-0087.

— (2021). Green libraries and green librarianship – Towards conceptualization. *Journal of Librarianship and Information Science*, 53(4), 645–654. doi:10.1177/0961000620980830.

Fock, Carin (2021). Vilka roller finns att spela när världen ställer om? *Biblioteksbladet*, Nr 4/2021.

Folkbildningsrådet (2018). *Om folkbildning*. Tillgänglig: https://www.folkbildningsradet.se/om-folkbildning/ [Hämtad 2022-04-05].

Folke, Carl, Jansson, Åsa, Rockström, Johan, Olsson, Per, Carpenter, Stephen R., Chapin, F. Stuart, Crépin, Anne-Sophie, Daily, Gretchen, Danell, Kjell, Ebbesson, Jonas, Elmqvist, Thomas, Galaz, Victor, Moberg, Fredrik, Nilsson, Måns, Österblom, Henrik, Ostrom, Elinor, Persson, Åsa, Peterson, Garry,

Polasky, Stephen, Steffen, Will, Walker, Brian & Westley, Frances (2011). Reconnecting to the Biosphere. *Ambio*, vol. 40, no. 7, 719–738.

Frenander, Anders (2012). Statens förhållande till folkbiblioteken, 1912–2012. *Styra eller stödja? Svensk folkbibliotekspolitik under hundra år [Elektronisk resurs]*, Frenander, Anders & Lindberg, Jenny (red.). Valfrid. Tillgänglig: http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:hb:diva-3641

Granberg, Mikael & Bodland, Tove (2019). *Klimatanpassning och samhällets resiliens: Ett svenskt perspektiv*. Centrum för klimat och säkerhet 2019:4. Karlstad universitet.

Grundgesetz (1994). *Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland: Textausgabe.* Bonn, Bundeszentrale für politische Bildung.

Hagelin, Anna (2012). *Miljöarbete på bibliotek – En komparativ studie av tre folkbiblioteks yttre miljöarbete* (2012:31) [Kandidatuppsats, Akademin för bibliotek, information, pedagogik och IT, Borås Högskola]. DiVA Högskolan i Borås. Tillgänglig: https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1308518/FULLTEXT01.pdf

Haglund, Elias (2021). *Gröna bibliotek som en mångfunktionell urban allmänning – en exempelstudie av biblioteket Garaget och projektet Gröna biblioteket i Malmö*. [Kandidatuppsats, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning, Sveriges lantbruksuniversitet, SLU]. Sveriges lantbruksuniversitet.

Haider, Jutta (2014). How library and information science can save the world and why to care. *Library ideas*, no. 25.

Hansson, Joacim (2010). *Libraries and identity: The role of institutional self-image and identity in the emergence of new types of libraries*. Oxford: Chandos.

Hauke, Petra (2018). From information literacy to green literacy: Training librarians as trainers for sustainability literacy. *IFLA WLIC*, Kuala Lumpur, Malaysia, 24–30 August.

— (2019). Green libraries towards green sustainable development – Best practice examples from IFLA Green Library Award 2016–2019. *IFLA WLIC*, Athens, Greece, 24–30 August.

Hedemark, Åse (2009). *Det föreställda folkbiblioteket [Elektronisk resurs] En diskursanalytisk studie av biblioteksdebatter i svenska medier 1970–2006*. Diss. Uppsala: Uppsala universitet.

Hernández-Pérez, Oskar, Vilariño, Fernando & Domènech, Miquel (2020). Public libraries engaging communities through technology and innovation: Insights from the Library Living Lab. *Public Library Quarterly*, 00(00), 1–26.

hooks, bell (2001). *All about love: new visions*. New York: Harper Perennial.

Hvenegaard Rasmussen, Casper & och Jochumsen, Henrik (2009). The fall and rise of the physical library. *The 17th BOBCATSSS Symposium*, Porto, Portugal, 28–30 January.

Höglund, Lars (2012). Svenskarna och folkbiblioteken på 2000-talet. *Styra eller stödja? Svensk folkbibliotekspolitik under hundra år [Elektronisk resurs]*, Frenander, Anders & Lindberg, Jenny (red.). Valfrid. Tillgänglig: http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:hb:diva-3641

Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC) (2022). *Climate Change 2022: Mitigation of Climate Change*. Contribution of Working Group III to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change [Shukla, Priyadarshi R, Skea, Jim, Slade, Raphael, Al Khourdajie, Alaa, van Diemen, Renée, McCollum, David, Pathak, Minal, Some, Shreya, Vyas, Purvi, Fradera, Roger, Belkacemi, Malek, Hasija, Apoorva, Lisboa, Gabao, Luz, Sigourney & Malley, Juliette (eds.)]. Cambridge University Press, Cambridge, UK and New York, NY, USA. doi: 10.1017/9781009157926.

Janowska, Maria Anna & Marcum, James W. (2010). Sustainability challenge for academic libraries: Planning for the future. *College & Research Libraries*, 71(2), 160–170.

Jochumsen, Henrik, Hvenegaard Rasmussen, Casper & Skot-Hansen, Dorte (2012). The four spaces – a new model for the public library. *New Library World*, 113(11/12), 586–597. doi:10.1108/03074801211282948.

— (2017). Towards Culture 3.0 - performative space in the public library. I*nternational journal of cultural policy: CP*, vol. 23, no. 4, 512–524.

Khalid, Ayesha, Malik, Ghulam Farid & Mahmood, Khalid (2021). Sustainable development challenges in libraries: A systematic literature review (2000–2020). *The Journal of academic librarianship*, vol. 47, no. 3.

Kirjastokaista (2020). *Watch the videos from the first Nordic Libraries Annual conference*. Tillgänglig: https://www.kirjastokaista.fi/en/watch-the-videos-from-the-first-nordic-libraries-annual-conference/ [Hämtad 2022-02-10].

Klinenberg, Eric (2018). *Palaces for the People: How social infrastructure can help fight inequality, polarization, and the decline of civic life*. New York: Crown.

Kosciejew, Marc (2020). Public libraries and the UN 2030 Agenda for Sustainable Development. *IFLA journal*, vol. 46, no. 4, 328–346.

Kuhlman, Tom & Farrington, John (2010). What is sustainability? *Sustainability*, 2, 3436–3448, doi:10.3390/su2113436.

Kunelius, Risto & Roosvall, Anna (2021). Media and the climate crisis. *Nordic Journal of Media Studies*, Vol.3 (Issue 1), 1–19.

Kungliga biblioteket. (2017). *Biblioteksplan 2.1*. Tillgänglig: https://www.kb.se/download/18.2d42b28e16b415de147f3c/1611326768393/Biblioteksplan-2.1-2017-dnr-2017_525.pdf [Hämtad 2022-04-20].

Kurbanoğlu, Serap & Boustany, Joumana (2014). From green libraries to green information literacy. *Information Literacy. Lifelong Learning and Digital Citizenship in the 21st Century Springer International Publishing*, Cham, 47–58.

Lakoff, George (2010). Why it matters how we frame the environment. *Environmental communication*, vol. 4, no. 1, 70–81.

Larbring, Anna (2021). *Mot en hållbar framtid – Folkbibliotekaries arbete för hållbar utveckling ur ett praktikteoretiskt perspektiv*. [Kandidatuppsats, Akademin för bibliotek, information, pedagogik och IT, Borås Högskola]. DiVA Högskolan i Borås. Tillgänglig: http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1599075/FULLTEXT01.pdf

Lehtonen, Anna, Salonen, Arto O. & Cantell, Hannele (2019). Climate change education: A new approach for a world of wicked problems. *Sustainability, human well-being, and the future of education*, 339–374.

Leyrer, Katharina (2018). Libraries sow the seed of a sustainable society. Petra Hauke, Madeleine Charney & Harri Sahavirta, (eds.). *Going Green: Implementing Sustainable Strategies in Libraries Around the world. Buildings, Management, Programmes and Services*. Berlin and Boston, MA: De Gruyter Saur, 22–31.

Lewandowsky, Stephan (2021). Climate change disinformation and how to combat it. *Annual review of public health*, vol. 42, no. 1, 1–21.

Lindstedt, Inger (2019). *Forskningens hantverk*. Upplaga 2 Lund: Studentlitteratur.

Malmö stad (2021). *Case Sofielund 2030 - Hållbar stadsutveckling*. Tillgänglig: https://malmo.se/Miljo-och-klimat/Miljo--och-klimatprojekt/Case-Sofielund-2030---Hallbar-stadsutveckling.html [Hämtad 2022-02-10].

McEvoy, Darryn, Fünfgeld, Hartmut & Bosomworth, Karyn (2013). Resilience and climate change adaptation: The importance of framing. *Planning Practice & Research*, 28:3, 280–293, DOI: 10.1080/02697459.2013.787710.

McGuire, Claire (2022). *Libraries and the Glasgow Work Programme on Action for Climate Empowerment*. IFLA. Tillgänglig: https://repository.ifla.org/bitstream/123456789/1846/1/Action%20for%20Climate%20Empowerment%20Policy%20Brief.pdf [Hämtad 2022-02-15].

Meschede, Christine & Henkel, Maria (2019). Library and information science and sustainable development: a structured literature review. *Journal of Documention*, 75(6), 1356–1369.

Michnik, Katarina (2018). *Samhällets allt-i-allo? [Elektronisk resurs] om folkbibliotekens sociala legitimitet*. Diss. (sammanfattning) Borås: Högskolan i Borås.

Miljö (u.å.). Nationalencyklopedin. http://www-ne-se.ezproxy.its.uu.se/uppslagsverk/encyklopedi/enkel/miljö [Hämtad 2022-02-03].

Miller, Kathryn (2010). *Public libraries going green*. Chicago: American Library Association.

Mobjörk, Malin, Berglund, Camilla, Granberg, Mikael & Johansson, Magnus (2020). Sustainable development and cross-disciplinary research education: Challenges and opportunities for learning. *Högre Utbildning*, 10(1), 76–89.

Nolin, Jan (2010). Sustainable information and information science. *Information Research*, 15 (2). http://www.informationr.net/ir/15-2/paper431.html

Olsson, Maria (2018). *Gröna Bibliotek – Ett användarperspektiv*. [Kandidatuppsats, Akademin för bibliotek, information, pedagogik och IT, Borås Högskola]. DiVA Högskolan i Borås. Tillgänglig: https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1230143/FULLTEXT01.pdf

Paas, Leslie & Espinosa Cantellano, Patricia (2016). *Action for climate empowerment: guidelines for accelerating solutions through education, training and public awareness*. UNESCO, UNFCCC.

Patel, Runa & Davidson, Bo (2019). *Forskningsmetodikens grunder: att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Femte upplagan Lund: Studentlitteratur.

Pearson, Adam R., Ballew, Matthew T., Naiman, Sarah & Schuldt Jonathon P. (2017). Race, class, gender and climate change communication. *Oxford Research Encyclopedia of Climate Science*. https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190228620.013.412.

Persson, Annika (2016). Nya verktyg mäter bredden. *Biblioteksbladet*, Nr 5/2016.

Powell, James (2019). Scientists reach 100% consensus on anthropogenic global warming. *Bulletin of Science, Technology & Society*, 37(4), 183–184.

Race, Tammera M. & Makri, Stephann (2016). *Accidental information discovery: cultivating serendipity in the digital age*. Chandos Publishing, Amsterdam, Netherlands.

Reitz, Joan M. (2014). Sustainable library. *Online Dictionary for Library and Information Science*. Tillgänglig: https://products.abc-clio.com/ODLIS/odlis_s.aspx#sustainablelib [Hämtad 2022-01-28].

Rivano Eckerdal, Johanna & Sundin, Olof (2014). *Medie- och informationskunnighet i en biblioteks- och informationsvetenskaplig belysning*. Stockholm: Svensk biblioteksförening.

Sahavirta, Harri (2013). "...Proud that my own library is such a responsible operator!" Vallila Library in Helsinki shows the greener way. Hauke, Petra, Latimer, Karen, Werner, Klaus Ulrich, (Red). *The green library: The challenge of environment sustainability = Die grüne Bibliothek: Ökologische Nachhaltigkeit in der Praxis* (IFLA publications 161, 317–332). Berlin; Boston: De Gruyter Saur.

— (2018). A garden on the roof doesn't make a library green. Petra Hauke, Madeleine Charney & Harri Sahavirta, (eds.). *Going Green: Implementing*

Sustainable Strategies in Libraries Around the world. Buildings, Management, Programmes and Services. Berlin and Boston, MA: De Gruyter Saur, 5–21.
— (2020). *10 Reasons for Environmental Sustainability in (Public) Libraries*. Tillgänglig: https://repository.ifla.org/handle/123456789/1647 [Hämtad 2022-02-03].
— (2021). *The great sustainable shifts: The story of ENSULIB*. International Federation of Library associations and institutions. Tillgänglig: https://www.ifla.org/news/the-great-sustainable-shifts-the-story-of-ensulib/ [Hämtad 2022-02-10].
Şeşen, Yasin & Kuzucuoğlub, Alpaslan Hamdi (2020). The importance of green libraries in terms of sustainability. *Journal of Balkan Libraries Union* Vol.7, No.1, 10–16.
SFS 2013:801. *Bibliotekslag*. Stockholm: Kulturdepartementet.
Singh, Priti & Mishra, Rajani (2019). Environmental sustainability in libraries through green practices/services. *Library Philosophy and Practice,* 1–9.
Söderholm, Jonas (2018). *Borrowing and lending tools [Elektronisk resurs] the materiality of X-lending librarie*s. Diss. (sammanfattning) Borås: Högskolan i Borås.
Trost, Jan (2010). *Kvalitativa intervjuer*. 4., [omarb.] uppl. Lund: Studentlitteratur.
United Nations (2015). *Transforming our world: The 2030 Agenda for Sustainable Development*. Tillgänglig: https://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/70/1&Lang=E [Hämtad 2022-03-24].
van Melik, Rianne & Merry, Michael S. (2021). Retooling the public library as social infrastructure: a Dutch illustration. *Social & cultural geography*, vol. ahead-of-print, no. ahead-of-print, 1–20.
Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet.
— (2017). *God forskningssed.* Stockholm: Vetenskapsrådet.
Vårheim, Andreas (2017). Public libraries, community resilience, and social capital. *Information Research*, Vol. 22 No. 1.
World Commission on Environment and Development (1987). *Our common future*. Oxford: Oxford University Press. Tillgänglig: https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/5987our-common-future.pdf [Hämtad 2022-01-29].
Åsedal, Camilla (2017). *Folkbibliotek och ekologisk hållbar utveckling – En studie av Sveriges biblioteksplaner* (2017:17) [Kandidatuppsats, Akademin för bibliotek, information, pedagogik och IT, Borås Högskola]. DiVA Högskolan i Borås. Tillgänglig: http://hb.diva-portal.org/smash/get/diva2:1127861/FULLTEXT01.pdf

Bilagor

Bilaga 1. Information och samtycke

Information about and consent to participate in study about the role of the public libraries promoting climate action

Thank you for participating in this study which is carried out as the final part of my master's degree at the Department of ALM at Uppsala University, Sweden. The study's overall purpose is to gain knowledge about green libraries, how climate action can apply to the role of public libraries and how green library work is performed. Participation in the study means that an interview will be conducted virtually in Zoom. The interview is estimated to take about 45–60 minutes. I also want to inform you that the thesis will be published at the Swedish Digital Science Archive (DiVA), hence available to the public. Below follows more detailed information about your rights as a participant:

- Your participation is voluntary and can be canceled at any time.
- You have the right to be deidentified and will be assigned a pseudonym.
- Personal data is processed in accordance with the requirements of the General Data Protection Regulation (GDPR). The personal data that is collected and processed is done with your consent.
- The personal information and interview material will not be used in any other way than in this work and will be deleted after the thesis' publication in June 2022.

The interview will be recorded and transcribed. The transcribed interview will be deidentified and will not be used in any other way than in this work. If you do not approve recording, please e-mail me about this or let me know at the time of the interview. To ensure your informed consent, I will at the beginning of the interview ask you if you have read the information above, and if you have any objections or questions regarding the terms of the interview. If you have any further questions or concerns, do not hesitate to contact me.

Regards,
Emma Axelsson
Uppsala University
Department of ALM

Bilaga 2. Intervjuguide

Background and workplace
Could you describe our background, your tasks and role at this library?
Briefly describe the [municipality name] library.
What is the role of this library?

The green library
How is the concept of green library discussed in Germany?
Who or what sparked the idea of initiating green activities/services at your library?
– Background: when was it initiated?
– How has it developed over time?
Briefly describe how the library is providing green activities/services.
– An example of a project/activity you thought was successful and why it was successful.
What are the conditions for green library work at your library?

- Support from municipality/government, time, rules, norms, colleagues, boss, other?

From your perspective as a librarian:

- Do you experience a need or demand for climate related services from a societal perspective from visitors?
- Do you see a need/opportunity to improve or develop work with climate related issues at your library?

Community and users
Briefly describe the local community.
Do you see this library as a part of a community/neighborhood? What's its context?
What sorts of people usually participate in the green library activities?
– Are there any target groups?
What influence does the users have on the programming and development of the green library projects?
– What opportunities for participation are there?
What collaborations exist with external partners?

Mission/Goals/Challenges
Why are green activities/services important for libraries?
– What would you say the goal is?
– Do you remember any specific situations when the green library work contributed to achieving a library goal?
Are there any policy documents for the green library work?
What are the biggest challenges that the green library is facing?

What challenges do you see for libraries that want to engage in green library services/activities more actively?

Rounding off

Is there something you want to add or emphasize as specifically important about something that has come up during the interview?
Any other questions or comments?

Thank you for your time and contribution to this research.